

Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego

RAPORT KOŃCOWY

Raport *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego* został opracowany przez *Biuro Badań Społecznych Question Mark* na zlecenie *Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej*.

Spis treści

Streszczenie	5
Wykaz skrótów	7
Wstęp	8
1. Wprowadzenie	9
2. Metodyka	11
2.1. Analiza danych zastanych	12
2.2. Ankieta internetowa	13
2.3. Zogniskowany wywiad grupowy	13
2.4. Pogłębione wywiady telefoniczne	14
3. Realizacja badań	16
3.1. Ankieta internetowa	16
3.2. Zogniskowany wywiad grupowy	17
3.3. Pogłębione wywiady telefoniczne	18
4. Wyniki badań	19
4.1. Analiza danych zastanych	19
4.2. Ankieta internetowa	25
4.3. Ocena sytuacji ES w województwie mazowieckim	26
4.4. Ocena oferty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, skierowanego do PES	29
4.5. Aktualne korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przez PES	30
4.6. Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przez PES w przeszłości	39
4.7. Oczekiwania w zakresie wsparcia edukacyjno-szkoleniowego	42
4.8. Aktualne oczekiwania PES – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe	43
4.9. Oczekiwania PES w przyszłości (3 lata) – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe	48
4.10. Funkcje reintegracyjne w PES i wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w ich realizacji	53
4.11. Promocja idei ekonomii społecznej	58

4.12.	Zogniskowany wywiad grupowy.....	61
4.13.	Pogłębione wywiady telefoniczne	64
5.	Wnioski i rekomendacje.....	67
5.1.	Wnioski z przeprowadzonych badań.....	67
5.2.	Rekomendacje	73
	Zakończenie.....	82
	Spis wykresów.....	83
	Spis tabel	86

Streszczenie

Celem badania, które zostało przedstawione w raporcie końcowym, była identyfikacja potrzeb podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego dotyczących wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie: zarządzania, jakości oferowanych produktów i usług, realizacji funkcji reintegracyjnej oraz działań na rzecz promocji idei ekonomii społecznej. W ramach podjętych działań badawczych zostały zrealizowane: analiza danych zastanych, ankiety elektroniczne, telefoniczne wywiady pogłębione oraz zogniskowany wywiad grupowy.

Uzyskane wyniki wskazują, że stan wiedzy i świadomości na temat ekonomii społecznej w województwie mazowieckim, zarówno wśród mieszkańców regionu, jak i władz samorządowych, jest nadal na raczej niskim poziomie, chociaż stopniowo ulega poprawie. Jest to kwestia o tyle istotna z punktu widzenia badania, o ile wpływa na postawy i zachowania przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej, którzy nie zawsze są świadomi przynależności do sektora ekonomii społecznej bądź nie chcą być z nim identyfikowani.

W ramach badania stwierdzono, że podmioty ekonomii społecznej w największym stopniu korzystają i deklarują potrzebę otrzymania wsparcia z zakresu zarządzania: zasobami ludzkimi, finansami oraz czasem. Zdaniem przedstawicieli Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej i Mazowieckiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej to umiejętności samodzielnego zarządzania finansami oraz zasobami ludzkimi, co przekłada się realnie na zatrudnienie osoby odpowiedzialnej za prowadzenie księgowości oraz koordynację pracy i produkcji, służy profesjonalizacji podmiotów.

Podmioty ekonomii społecznej oczekiwały również na wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w zakresie prowadzenia analiz rynku i identyfikacji potrzeb klientów, a zatem z zakresu szeroko rozumianego świadczenia usług czy wytwarzania produktów. Z kolei podmioty podejmujące realizację funkcji reintegracyjnych nastawione były przede wszystkim na otrzymanie pomocy w zakresie prowadzenia różnego rodzaju szkoleń, zarówno dla swoich pracowników, jak i podopiecznych, oraz działania sieciujące, umożliwiające wymianę doświadczeń.

Kwestią budzącą największą wątpliwość jest zaangażowanie podmiotów ekonomii społecznej w działania na rzecz promowania idei i całego sektora. Same podmioty deklarują w większości, że podejmują tego typu aktywność poprzez angażowanie się w różnego rodzaju wydarzenia. Z kolei przedstawiciele Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej i Mazowieckiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej oraz Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej uważali, że podmioty ekonomii społecznej mogłyby i powinny prowadzić działania promocyjne w ramach świadczonych

usług i oferowanych produktów. Przy czym, tego typu możliwości pozostają uzależnione od sytuacji ekonomicznej podmiotu oraz otoczenia, w jakim funkcjonuje.

W ramach przeprowadzonego badania stwierdzono również bierność pewnej części podmiotów ekonomii społecznej, którzy nie uczestniczyli ani nie wyrażali zainteresowania uczestnictwem w działaniach edukacyjnych czy szkoleniowych. O ile kwestia samodzielności podmiotów może być traktowana, jako zjawisko pozytywne, o tyle bierna postawa w zakresie podejmowania działań na rzecz własnego rozwoju wydaje się jednak mocno niepokojąca, ponieważ może negatywnie wpływać na ich trwałość czy odporność na zmiany na rynku.

Wykaz skrótów

CAWI – Ankieta internetowa (*Computer Assisted Web Interview*)

CIS – Centrum Integracji Społecznej

CUS – Centrum Usług Społecznych

ES – Ekonomia społeczna

FGI – Zogniskowany wywiad grupowy (*Focus Group Interview*)

GUS – Główny Urząd Statystyczny

KIS – Klub integracji społecznej

MCPS – Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej

MKRES – Mazowiecki Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej

NGO – Organizacja pozarządowa (*Non-Governmental Organization*)

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

PES – Podmiot ekonomii społecznej

SpP – Spółdzielnia pracy

SpS – Spółdzielnia socjalna

WTZ – Warsztat terapii zajęciowej

ZAZ – Zakład aktywności zawodowej

ZUS – Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Wstęp

Na zlecenie Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej (MCPS) Biuro Badań Społecznych Question Mark (BBS QM) od sierpnia do listopada 2023 roku realizowało badanie pn. *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego*. Celem przedsięwzięcia była ocena potrzeb podmiotów ekonomii społecznej (PES) z województwa mazowieckiego w zakresie wsparcia edukacyjno-szkoleniowego.

W raporcie końcowym znalazły się najważniejsze wytyczne dotyczące procesu diagnozowania oraz, przede wszystkim, wyniki i wnioski z przeprowadzonych badań empirycznych.

W konsekwencji, dokument składa się z pięciu merytorycznych części, poprzedzonych *Streszczeniem* oraz niniejszym *Wstępem*, a zwieńczonych *Zakończeniem* oraz dodatkowymi *Spisami wykresów i tabel*. W pierwszym fragmencie opracowania (*Wprowadzenie*) znalazły się informacje na temat badania – jego celu, przedmiocie oraz założeniach. Drugi element raportu (*Metodyka*) skupiony jest na opisanu metod i technik, jakie wykorzystano w ramach przeprowadzonego badania. Trzecia część (*Realizacja badań*) poświęcona jest przebiegowi procesu gromadzenia danych empirycznych. Z kolei w części czwartej (*Wyniki badań*) zaprezentowano uzyskane w ten sposób rezultaty. Natomiast w ostatnim, piątym merytorycznym fragmencie dokumentu (*Wnioski i rekomendacje*), przedstawiono opracowane na ich podstawie konkluzje.

1. Wprowadzenie

W pierwszej merytorycznej części raportu końcowego opisano cele i założenia badania *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego*.

Zadaniem wyżej wymienionego przedsięwzięcia była identyfikacja potrzeb PES z województwa mazowieckiego na wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w zakresie:

- 1) zarządzania PES („ład korporacyjny”);
- 2) jakości swoich produktów / usług i ich promocji;
- 3) realizacji funkcji reintegracyjnej (w przypadku tych podmiotów, których to dotyczy);
- 4) działań promujących ideę ekonomii społecznej.

Na tej podstawie sformułowano cztery pytania badawcze:

- 1) Jakiego wsparcia edukacyjno-szkoleniowego oczekują mazowieckie PES, aby wpłynąć na poprawę zarządzania podmiotem oraz świadczenie swoich usług/wytwarzanie produktów? Czy edukacyjno-szkoleniowa oferta ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (OWES) jest wystarczająca w tym zakresie?
- 2) Jaki jest stan realizacji funkcji reintegracyjnej mazowieckich PES (w przypadku tych podmiotów, których to dotyczy)?
- 3) Jakie modyfikacje i formy wsparcia należy wprowadzić aktualnie, a które w przyszłej perspektywie, aby skutecznie, efektywnie i trwale podnieść jakość zarządzania, świadczenia usług/wytwarzania produktów?
- 4) Jak mazowieckie PES mogą promować ideę ekonomii społecznej?

W konsekwencji, badanie obejmowało swoim zakresem przedmiotowym i podmiotowym oraz czasowym i przestrzennym sytuację i stan ES w województwie mazowieckim.

Podmiotem badania byli przedstawiciele:

- 1) sektora ES z województwa mazowieckiego, to jest osoby reprezentujące:
 - a. Warsztaty Terapii Zajęciowej;
 - b. Zakłady Aktywności Zawodowej;
 - c. Centra Integracji Społecznej;

- d. Spółdzielnie socjalne;
 - e. Spółdzielnie pracy;
 - f. Spółki non-profit;
 - g. Fundacje i Stowarzyszenia z listy Przedsiębiorstw Społecznych;
- 2) OWESy z województwa mazowieckiego;
 - 3) Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej (Wydział Ekonomii Społecznej);
 - 4) Mazowiecki Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej.

2. Metodyka

W drugiej merytorycznej części raportu końcowego opisano metodykę badania *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego*. Najpierw przedstawiono ogólne założenia dotyczące wykorzystywanych technik, a następnie skupiono się na poszczególnych metodach. Należy zauważyć, że analogiczne, rozbudowane treści odnośnie wszystkich powyższych zagadnień, znalazły się w raporcie metodologicznym.

Badanie diagnostyczne zostało przeprowadzone przy wykorzystaniu różnych metod i technik badawczych o komplementarnym zastosowaniu. Podstawą do ich wyznaczenia był wskazany zakres podmiotowy i przedmiotowy. Natomiast wszystkie zrealizowane działania badawcze i analityczne pozwoliły zdobyć wiedzę na temat zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego.

W ramach diagnozy zastosowano:

- 1) niereaktywną technikę badawczą w formie:
 - a) analizy danych zastanych;
- 2) reaktywne techniki badawcze:
 - a) ankiety internetowe (*Computer Assisted Web Interview – CAWI*);
 - b) zogniskowany wywiad grupowy (*Focus Group Interview – FGI*);
 - c) telefoniczne wywiady pogłębione (*Telephone In-Depth Interview – TDI*).

W badaniu została zastosowana triangulacja metodologiczna na poziomie triangulacji metod badawczych oraz triangulacji badaczy. Triangulacja (łączenie w jednym badaniu kilku technik badawczych/źródeł danych) stosowana w badaniach społecznych zapewnia wyższą jakość prowadzonych badań i analiz, ponieważ polega na zbieraniu danych, dotyczących tego samego zakresu przedmiotowego, za pomocą więcej niż jednej metody/techniki badawczej, a następnie na porównywaniu i łączeniu wyników, w oparciu o perspektywę różnych badaczy.

W przypadku realizowanego badania triangulacja oznaczała łączenie danych jakościowych i ilościowych oraz synchronizację działań badawczych w sposób umożliwiający wykorzystanie danych pozyskanych za pomocą jednej techniki w kolejnych etapach badania.

2.1. Analiza danych zastanych

Analiza danych zastanych (*desk research*) jest metodą badawczą, polegającą na gromadzeniu, weryfikacji oraz przetwarzaniu uzyskanych w ten sposób informacji. Jest to metoda wtórna, ponieważ nie polega na generowaniu oryginalnych treści, lecz na wykorzystaniu tych już wcześniej istniejących, powstałych niezależnie od procesu badawczego. Stąd istotnym elementem analizy danych zastanych jest weryfikacja źródeł, oceniająca wiarygodność i przydatność zgromadzonych informacji z punktu widzenia celów badania.

Analiza dokumentów, publikacji i opracowań, dotyczących zakresu problemowego przedmiotowego badania diagnostycznego miała charakter przeglądowej analizy jakościowej *desk research*. Jej celem była charakterystyka stanu i sytuacji ES w województwie mazowieckim.

W związku z tym, zgodnie z zapisami raportu metodologicznego, w ramach analizy danych zastanych założono wykorzystanie następujących dokumentów i danych:

- 1) Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1287, 1429);
- 2) Założenia *Programu resortowego Odporność i rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na lata 2022-2025*;
- 3) Program „Przedsiębiorstwo Społeczne +” na lata 2023-2025. Edycja 2023;
- 4) Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030;
- 5) Dane z monitoringu Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030 za rok 2021 oraz za rok 2022;
- 6) Dane pochodzące ze statystyk publicznych w zakresie:
 - a) Liczby mieszkańców w Polsce oraz w województwie mazowieckim;
 - b) Liczby osób z niepełnosprawnościami w Polsce oraz w województwie mazowieckim;
 - c) Liczby osób doświadczających ubóstwa w Polsce oraz w województwie mazowieckim;
 - d) Liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w Polsce oraz w województwie mazowieckim;
 - e) Liczby poszczególnych PES w Polsce oraz w województwie mazowieckim.

2.2. Ankieta internetowa

Ankieta internetowa (CAWI – *Computer Assisted Web Interview*) jest metodą ilościową, w ramach której zostaje opracowane narzędzie badawcze w postaci ankiety, zamieszczone na stronie internetowej, a następnie udostępnione respondentowi (najczęściej za pomocą łącza przekazanego za pośrednictwem poczty elektronicznej) do samodzielnego wypełnienia. Kwestionariusz w zdecydowanej większości składa się z pytań zamkniętych. Jest to technika o wysokim stopniu standaryzacji i pośrednim sposobie komunikacji, dzięki czemu wykluczony jest efekt ankieterski. Najczęściej to respondent decyduje o momencie realizacji badania (choć może tego dokonać w określonych ramach czasowych), a także o jego ewentualnym przerwaniu i uzupełnieniu.

W ramach badania *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego* założono zgromadzenie co najmniej 63 (sześćdziesięciu trzech) wypełnionych ankiet od przedstawicieli:

- 1) Warsztatów Terapii Zajęciowej (WTZ) – 13 (trzynaście) kwestionariuszy;
- 2) Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) – 3 (trzy) kwestionariusze;
- 3) Centrów Integracji Społecznej (CIS) – 4 (cztery) kwestionariusze;
- 4) Spółdzielni socjalnych (SpS) – 25 (dwadzieścia pięć) kwestionariuszy;
- 5) Spółdzielni pracy (SpP) – 9 (dziewięć) kwestionariuszy;
- 6) Spółek non-profit – 2 (dwa) kwestionariusze;
- 7) Fundacji i Stowarzyszeń z listy Przedsiębiorstw Społecznych – 7 (siedem) kwestionariuszy.

2.3. Zogniskowany wywiad grupowy

Zogniskowane wywiady grupowe (FGI – *Focus Group Interview*) to jakościowa metoda badań, polegająca na dyskusji niewielkiej grupy, najczęściej liczącej od 6 do 12 osób. Moderator posiada listę informacji (scenariusz), które powinien pozyskać w efekcie rozmowy. Zagadnienia wyznaczają jednak wyłącznie ramy dyskusji, a jej przebieg nie jest określony. Zatem poszczególne pytania mogą być przez moderatora pomijane lub zastępowane innymi, w zależności od przebiegu rozmowy. W trakcie wywiadu pojedynczy uczestnicy dzielą się swoją wiedzą, lecz jednocześnie obecność pozostałych osób przyczynia się do zestawienia doświadczeń jednostkowych z innymi praktykami. Tym samym, dynamika grupowa pozwala na wypracowanie rezultatów, które nie byłyby możliwe w przypadku zastosowania metod indywidualnych.

W ramach badania diagnostycznego założono przeprowadzenie 1 (jednego) zogniskowanego wywiadu grupowego, w którym udział miało wziąć łącznie co najmniej 5 (pięciu) przedstawicieli OWES z województwa mazowieckiego¹. Zatem w grupie rozmówców miał znaleźć się przynajmniej 1 (jeden) przedstawiciel następujących podmiotów:

- 1) Lokalnego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS);
- 2) Mazowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Fundacja Fundusz Współpracy);
- 3) Warszawskiego OWES FISE BORIS FRSO (Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych oraz Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS);
- 4) OWES Mazowska Płockiego (Stowarzyszenie Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego w Płocku);
- 5) Siedleckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego oraz Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej, Biuro Rachunkowe M. Bobryk, O. Michałowska SC.).

2.4. Pogłębione wywiady telefoniczne

Pogłębione wywiady telefoniczne (TDI – *Telephone In-Depth Interview*) są jedną z podstawowych technik terenowych badań jakościowych, wykorzystywanych w badaniach społecznych. Jest to technika o niskim stopniu standaryzacji, opierająca się na pośrednim akcie komunikacji – biorą w niej udział zatem co najmniej dwie osoby: badacz i badany. Punktem wyjścia wywiadu pogłębionego jest lista informacji (scenariusz), którą badacz chce pozyskać w toku rozmowy, sam jej przebieg nie jest jednak z góry ściśle określony, a poszczególne pytania mogą być przez moderatora pomijane lub zastępowane innymi, w zależności od przebiegu rozmowy. Dając badaczowi możliwość sondowania i reagowania na dynamikę rozmowy, wywiad pogłębiony umożliwia także pozyskanie zindywidualizowanych informacji istotnych z punktu widzenia celów badania, ale nieprzewidzianych w scenariuszu. Kolejność i sposób zadawanych pytań nie jest zatem sztywno z góry określona, a samo narzędzie stanowi rodzaj drogowskazu dla badacza realizującego wywiad. W wywiadach istotna jest rola badacza, który musi zapoznać się z problematyką badania, jednocześnie, podobnie jak w badaniach etnograficznych, oddaje pierwszeństwo w rozmowie badanemu.

¹ Na podstawie wykazu akredytowanych OWES <https://wykazowes.ekonomiaspoleczna.gov.pl/owes/wojewodztwo/7.html> (dostęp 28.07.2023).

W ramach badania diagnostycznego założono przeprowadzenie 3 (trzech) pogłębionych wywiadów telefonicznych, w tym:

- 1) 2 (dwóch) z przedstawicielami Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej, odpowiedzialnymi za ekonomię społeczną w województwie mazowieckim (Wydział Ekonomii Społecznej);
- 2) 1 (jednego) z przedstawicielem Mazowieckiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (MKRES).

3. Realizacja badań

W trzeciej merytorycznej części raportu końcowego opisano przebieg badania *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego*, uwzględniając poszczególne metody i techniki przedstawione w poprzednim fragmencie.

Wszystkie badania empiryczne prowadzone z wykorzystaniem ankiet internetowych, zogniskowanego oraz indywidualnych wywiadów, zostały przeprowadzone między sierpniem a październikiem 2023 roku.

3.1. Ankieta internetowa

Pierwszym elementem wykonanych prac, poprzedzającym gromadzenie informacji za pomocą ankiet internetowych, było opracowanie narzędzia badawczego. Pytania wraz kafeteriami zostały przygotowane w porozumieniu z MCPS do 13 września 2023 roku (moment przygotowania ostatecznej wersji raportu metodologicznego).

Po opracowaniu ankiety wprowadzono ją do programu komputerowego. Gotowe narzędzie miało zostać wysłane do wyznaczonej grupy respondentów.

W przypadku ankiety internetowej dobór do próby miał charakter celowy – w związku z tym wiadomości elektroniczne z odnośnikiem do narzędzia, zostały wysłane do wszystkich PES z województwa mazowieckiego. W tym celu skorzystano z bazy teleadresowej dostępnej na stronie internetowej MCPS².

Gromadzenie danych z wykorzystaniem ankiety internetowej trwało od 19 września do 18 października 2023 roku.

Zaproszenie do udziału w badaniu było wysłane do wszystkich PES trzykrotnie – 19 września, 2 października oraz 9 października 2023 roku. Dodatkowo, wysyłane były również zaproszenia do poszczególnych kategorii PES (11-13 października). Jednocześnie, w celu potwierdzenia otrzymania wiadomości oraz łącza do ankiety, każdorazowo nawiązywano z przedstawicielami PES kontakt telefoniczny.

² Kategoria: Podmioty ekonomii społecznej, <https://mcps.com.pl/kategoria/ekonomia-spoeczna/pes/> (dostęp 19.09.2023).

Ostatecznie zgromadzono 66 (sześćdziesiąt sześć) ankiet, w tym:

- 1) WTZ – 17 (siedemnaście) kwestionariuszy;
- 2) ZAZ – 3 (trzy) kwestionariusze;
- 3) CIS – 4 (cztery) kwestionariusze;
- 4) SpS – 30 (trzydzieści) kwestionariuszy;
- 5) SpP – 3 (trzy) kwestionariusze;
- 6) Spółki non-profit – 2 (dwa) kwestionariusze;
- 7) Fundacje i Stowarzyszenia z listy Przedsiębiorstw Społecznych – 7 (siedem) kwestionariuszy.

O ile zatem udało się przekroczyć założoną ogólną liczbę wypełnionych ankiet, to jednak niemożliwa okazała się realizacja założonej wielkości próby w przypadku spółdzielni pracy (SpP).

Mimo podejmowania próby nawiązania pośredniego lub bezpośredniego kontaktu, spośród wszystkich funkcjonujących SpP, tylko trzy udzieliły odpowiedzi na pytania ankiety. Potencjalni respondenci nie wyrażali zainteresowania udziałem w badaniu lub stwierdzali, że ono ich nie dotyczy, ponieważ (ich zdaniem) prowadzona działalność nie wpisuje się w ekonomię społeczną.

3.2. Zogniskowany wywiad grupowy

Analogicznie do ankiety internetowej, także w przypadku zogniskowanych wywiadów grupowych, pierwszym elementem przygotowania do badania, było opracowanie w porozumieniu z MCPS scenariusza.

Biorąc pod uwagę fakt, że dobór do badania miał charakter celowy, do udziału w dyskusji zostali zaproszeni przedstawiciele wszystkich akredytowanych OWES z województwa mazowieckiego.

Rekrutację prowadzono w dwóch etapach. Najpierw przesłano wiadomość elektroniczną z informacją o realizacji badania wraz z zaproszeniem do udziału w dyskusji, a następnie nawiązywano kontakt telefoniczny w celu wyznaczenia dogodnego terminu. Rekrutacja była prowadzona od 18 do 27 września 2023 roku.

Zogniskowany wywiad grupowy miał odbyć się 2 października 2023 roku o godzinie 10:00. Jednak ze względu na niemożliwe do przewidzenia okoliczności zawodowe po stronie respondentów, a także problemy u niektórych osób z łączem internetowym, wywiad nie mógł odbyć się w pierwotnym terminie. W związku z tym – w porozumieniu z uczestnikami – zdecydowano o przełożeniu badania na kolejny tydzień.

Ostatecznie, zogniskowany wywiad grupowy odbył się 9 października 2023 roku. Uczestniczyło w nim 6 (sześć) osób, w tym:

- 1) 1 (jedna) przedstawicielka Lokalnego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS);
- 2) 1 (jeden) przedstawiciel Mazowieckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Fundacja Fundusz Współpracy);
- 3) 1 (jedna) przedstawicielka³ Warszawskiego OWES (Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych oraz Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego i Stowarzyszenie Biuro Obsługi Ruchu Inicjatyw Społecznych BORIS);
- 4) 1 (jeden) przedstawiciel podwarszawskiego OWES (Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego);
- 5) 1 (jedna) przedstawicielka OWES Mazowska Płockiego (Stowarzyszenie Centrum Innowacji Społeczeństwa Informacyjnego w Płocku);
- 6) 1 (jedna) przedstawicielka Siedleckiego Ośrodka Wsparcia Ekonomii Społecznej (Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego oraz Stowarzyszenie Ośrodek Kultury i Aktywności Lokalnej, Biuro Rachunkowe M. Bobryk, O. Michałowska SC.).

3.3. Pogłębione wywiady telefoniczne

Dobór do pogłębionych wywiadów telefonicznych miał charakter celowy – zaproszenia zostały wysłane do przedstawicieli Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej oraz Mazowieckiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej.

Pierwszy wywiad z przedstawicielem Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej został zrealizowany 2 października 2023 roku.

Drugi wywiad z przedstawicielem Mazowieckiego Centrum Polityki Społecznej został przeprowadzony 10 października 2023 roku.

Ostatni wywiad, z przedstawicielką Mazowieckiego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej, został zrealizowany 17 października 2023 roku.

³ Należy zauważyć, że ze względu na fakt, że Warszawski OWES jest prowadzony przez trzy organizacje, podmiot był reprezentowany niejako przez trzy osoby.

„zakrzywiony” przez wpływ stolicy, która jest najludniejszym miastem w Polsce, o specyficznej sytuacji społecznej i gospodarczej.

Zgodnie z Ustawą z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, ekonomia społeczna to:

*działalność podmiotów ekonomii społecznej na rzecz społeczności lokalnej w zakresie reintegracji społecznej i zawodowej, tworzenia miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz świadczenia usług społecznych, realizowaną w formie działalności gospodarczej, działalności pożytku publicznego i innej działalności o charakterze odpłatnym.*⁹

Do kategorii PES zalicza się: SpS, WTZ i ZAZy, CISy i KISy, SpP, spółdzielnie inwalidów, spółdzielnie niewidomych oraz spółdzielnię produkcji rolnej, organizacje pozarządowe (NGO)¹⁰, a także osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe, zgodnie z Ustawą z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie¹¹.

Należy zauważyć, że precyzyjne podanie liczby PES, zarówno ogólnej, jak i szczegółowych, uwzględniających wskazane w ustawie kategorie, jest utrudnione ze względu na brak spójności w dostępnych danych.

Ogólnie, w Polsce w 2021 roku było zarejestrowanych sto sześćdziesiąt jeden tysięcy PES, przy czym aktywnych pozostawało zdecydowanie mniej, ponieważ niespełna sto tysięcy (97,7 tysięcy) podmiotów¹².

W 2021 r. w Polsce działało aktywnie 1 265 jednostek reintegracji społeczno-zawodowej¹³ oraz placówek nakierowanych na aktywizację osób z niepełnosprawnościami – 729 WTZ i 133 ZAZ. Wśród placówek świadczących usługi również dla osób z innych grup zagrożonych wykluczeniem społecznym aktywnie działało 201 CISów i 202 KISów¹⁴. Najwięcej CIS, KIS, ZAZ oraz WTZ w 2021 r. zlokalizowanych było w województwie mazowieckim (9,6%)¹⁵.

⁹ Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1287, 1429), art. 2, pkt. 1, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20220001812/U/D20221812Lj.pdf> (data dostępu 24.10.2023 r.)

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2023 r. poz. 571), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20030960873/U/D20030873Lj.pdf>

¹² Dane na podstawie informacji upublicznionych na stronie <https://dane.ekonomiaspoleczna.gov.pl/dane-przekrojowe/> (data dostępu 28.07.2023 r.).

¹³ Centra integracji społecznej, kluby integracji społecznej, zakłady aktywności zawodowej, warsztaty terapii zajęciowej w 2021 r., GUS, informacje sygnałowe, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/centra-integracji-spoecznej-kluby-integracji-spoecznej-zaklady-aktywnosci-zawodowej-warsztaty-terapii-zajeciowej-w-2020-r-,6,9.html>, s.1 (data dostępu 24.10.2023 r.)

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

Na podstawie danych z rejestru REGON na dzień 31 grudnia 2017 r. w Polsce zarejestrowanych było 1,6 tys. SpS¹⁶. Liczba aktywnych spółdzielni w województwie mazowieckim wynosiła 9%¹⁷. Z kolei w Polsce w 2021 r. było 868 spółdzielni socjalnych, 319 spółdzielni pracy oraz 109 spółdzielni inwalidów i niewidomych. Łącznie było ich 1 296¹⁸. Wszystkich spółdzielni (socjalnych, pracy, inwalidów i niewidomych) w województwie mazowieckim w 2021 r. było 140. Należy zauważyć, że pod względem liczebności spółdzielni pracy, działalność w regionie prowadziło 18,4% wszystkich podmiotów. Z kolei w przypadku spółdzielni inwalidów i niewidomych było to 12,3%.¹⁹

W Polsce w 2020 roku aktywną działalność prowadziło 95,1 tys. zarejestrowanych organizacji non-profit. Największa część organizacji non-profit była zlokalizowana w województwie mazowieckim (15,9%), a dokładnie – w regionie stołecznym (10,7%).²⁰

Zgodnie z wykazem przedsiębiorstw społecznych powstałych na zasadach określonych w ustawie o ekonomii społecznej, w Polsce na terenie wszystkich województw działało 783 fundacji i przedsiębiorstw z listy przedsiębiorstw społecznych. 44 z nich działało na terenie województwa mazowieckiego.

W województwie mazowieckim na koniec III kwartału 2023 roku funkcjonowało²¹:

- 1) 15 200 NGO (wg danych Głównego Urzędu Statystycznego);
- 2) 1 929 kół gospodyń wiejskich;
- 3) 61 SpP;
- 4) 156 SpS;
- 5) 11 spółdzielni inwalidów i niewidomych;
- 6) 23 spółek non profit;
- 7) 45 przedsiębiorstw społecznych;
- 8) 10 ZAZ;

¹⁶ *Spółdzielnie socjalne w 2016 r., Informacja sygnalna, GUS*, s. 1 <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/spoldzielnie-socjalne-w-2016-r-,15,1.html> (data dostępu 24.10.2023 r.)

¹⁷ *Ibid.*, s. 2

¹⁸ Spółdzielnie w 2021 r., Tabl. 1 Spółdzielnie według rodzaju założyciela w 2021 r.

¹⁹ *Spółdzielczość sprzyjająca włączeniu społecznemu i zawodowemu. Raport końcowy*, GUS, s. 26, <https://stat.gov.pl/statystyki-eksperymentalne/gospodarka-spoeczna/spoldzielczosc-sprzyjajaca-wlaczaniu-spoecznemu-i-zawodowemu,4,1.html> (data dostępu 24.10.2023 r.)

²⁰ *Sektor non-profit w 2020 r. Stowarzyszenia, fundacje, społeczne podmioty wyznaniowe, samorząd gospodarczy i wyznaniowy*, s. 18, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/gospodarka-spoeczna-wolontariat/gospodarka-spoeczna-trzeci-sektor/sektor-non-profit-w-2020-r-stowarzyszenia-fundacje-spoeczne-podmioty-wyznaniowe-samorzad-gospodarczy-i-zawodowy,1,8.html> (data dostępu 24.10.2023 r.)

²¹ *Statystyki i analizy*, <https://mcps.com.pl/statystyki-i-analizy/ekonomia-spoeczna/poznaj-es/#11kw23> (data dostępu 23.08.2023 r.).

- 9) 87 WTZ;
- 10) 16 CIS;
- 11) 19 KIS.

Województwo mazowieckie jest zatem regionem, w którym działalność PES, biorąc pod uwagę ich liczbę, jest najbardziej rozwinięta. Jednocześnie, jak było to już zauważone, w skali całego regionu liczby te są nieco zawyżone ze względu na okręg warszawski, w którym skupiona jest największa liczba osób oraz PES.

Do grona osób zagrożonych wykluczeniem społecznym zaliczane są następujące kategorie osób: bezrobotne, w tym długotrwale, poszukujące pracy, z niepełnosprawnością, absolwenci CIS oraz KIS, zagrożone ubóstwem, uprawnione do specjalnego zasiłku opiekuńczego, usamodzielniane, z zaburzeniami psychicznymi, opuszczające zakład karny oraz poprawczy, uchodźcy²².

ES jest sferą aktywności społecznej, w przypadku której nadrzędnym celem prowadzonej działalności gospodarczej oraz działalności pożytku publicznego jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz reintegracja zawodowa i społeczna. W ramach ES dokonywana jest szeroko rozumiana aktywizacja potrzebujących, a jednocześnie ich angażowanie w zapewnienie pomocy innym.

W grudniu 2021 r. w Polsce było 2,3 mln osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe i/lub ubezpieczonych przez płatników składek w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS), które posiadały orzeczenie o stopniu niepełnosprawności lub orzeczenie o stopniu niezdolności do pracy²³. Najmniej w badanej zbiorowości osób z orzeczeniem na 10 tys. ludności deklarowało województwo mazowieckie (453 osoby)²⁴.

Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba osób z niepełnosprawnościami wynosiła na koniec marca 2011 r. 4 697,0 tys. Zatem liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce stanowiła ówczesnie 12,2% ludności kraju. Prawne potwierdzenie faktu niepełnosprawności posiadało w 2011 roku 3 133,5 tys. osób. Liczebność zbiorowości osób z niepełnosprawnościami prawnie i biologicznie (jednocześnie) wynosiła 2 652,0 tys., tylko prawnie – 479,5 tys., tylko biologicznie – 1 565,6 tys.²⁵.

²² Ustawa z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej op. cit.

²³ Osoby niepełnosprawne w 2021 r., GUS, s. 2, https://stat.gov.pl/files/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5487/26/3/1/osoby_niepelnosprawne_w_2021_r.pdf (data dostępu 24.10.2023 r.)

²⁴ Ibid.

²⁵ Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób

Miejsce zamieszkania ma wpływ na różne zjawiska społeczne, w tym może warunkować zagrożenie ubóstwem. Oddziałuje na to, między innymi, stopień rozwoju gospodarczego i urbanizacji czy też struktura społeczno-demograficzna²⁶. Do najbardziej zróżnicowanych wewnątrznie zalicza się województwo mazowieckie, ponieważ stopa ubóstwa ekonomicznego w regionie warszawskim stołecznym należy do najniższych w kraju, natomiast na pozostałym obszarze (w regionie mazowieckim) do najwyższych²⁷. Stopa bezrobocia w Polsce, według stanu na wrzesień 2023 r., wynosiła 5%. W porównaniu z końcem czerwca ubiegłego roku liczba bezrobotnych zmniejszyła się w 13 województwach, a najistotniejszy spadek, bo aż o 9,1% odnotowano w województwie mazowieckim. Osób bezrobotnych w Polsce było (na dzień 31 grudnia 2021 r.) 895,2 tys.²⁸. Z kolei liczba zarejestrowanych bezrobotnych w województwie mazowieckim wynosiła 129 248 osób, a stopa bezrobocia rejestrowanego liczyła 4,7%.

Według danych GUS w roku 2019 zasięg wykluczenia społecznego dotyczył aż 39,4% Polaków. Zatem około 15,1 mln osób w polskich rodzinach żyło poniżej minimum socjalnego²⁹.

W konsekwencji, biorąc pod uwagę skalę różnych problemów społecznych, których rozwiązaniem bądź zniwelowaniem może zajmować się podmioty i organizacje działające sektor ES, widać wyraźnie potrzebę funkcjonowania i rozwoju PES. Jest to tym bardziej ważne, że w ramach swojej działalności podmioty nie tylko udzielają bezpośredniego lub pośredniego wsparcia swoim pracownikom i/lub podopiecznym, lecz również starają się ich angażować w sprawy lokalnej społeczności. PESy dokonują zatem reintegracji zawodowej i społecznej.

W kontekście niedawnej pandemii COVID-19 sektor ES był, z jednej strony, jednym z obszarów w ramach którego odnotowano największą liczbę negatywnych konsekwencji – takich, jak zawieszenie lub likwidacja działalności, ale też ograniczenie oferowanego wsparcia w przypadku podmiotów reintegracyjnych – a z drugiej strony, mogący stanowić źródło różnego rodzaju czynności pomocowych. Takie założenia leżały u podstaw *Programu Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej na lata 2022-2025* Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, którego głównym celem jest budowanie odporności na zmiany zachodzące na rynku oraz zapewnienie instrumentów, które wspierają rozwój prowadzonej działalności. W jego ramach przedsiębiorstwa społeczne, podmioty zatrudnienia socjalnego

Z *niepełnosprawnościami*, <https://niepelnosprawni.gov.pl/index.php?c=page&id=78&print=1> (data dostępu 24.10.2023 r.)

²⁶ *Ubóstwo w Polsce w latach 2019 i 2020*, s. 29, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/warunki-zycia/ubostwo-pomoc-spoieczna/ubostwo-w-polsce-w-latach-2019-i-2020,1,10.html> (data dostępu 24.10.2023 r.)

²⁷ *Ibid.*, s. 31

²⁸ *Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w latach 1990-2023*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rynek-pracy/bezrobocie-rejestrowane/liczba-bezrobotnych-zarejestrowanych-w-latach-1990-2023,6,1.html> (data dostępu 24.10.2023 r.)

²⁹ *Poverty Watch 2020, Monitoring ubóstwa finansowego i polityki społecznej przeciw ubóstwu w Polsce w 2019 i pierwszej połowie 2020 r.*, R. Szarfenberg, <https://www.eapn.org.pl/aktualnosci/poverty-watch-2020-48-mln-polakow-wyszlo-z-ubostwa-polska-wsrod-liderow-strategii-europa-2020/> (data dostępu 24.10.2023 r.)

oraz pozostałe PES mogą uzyskać szeroko rozumiane wsparcie dla modernizacji prowadzonej działalności, co powinno przełożyć się na utrzymanie lub zwiększenie zatrudnienia, zmianę lub poszerzenie zakresu prowadzonej działalności czy wzrost obrotów. W ramach programu przewidziano pomoc na przedsięwzięcia realizowane w ramach trzech obszarów:

- 1) Obszar 1 – reintegracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w przedsiębiorstwach społecznych i podmiotach zatrudnienia socjalnego;
- 2) Obszar 2 – budowanie potencjału przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej do realizacji zdeinstytucjonalizowanych usług społecznych;
- 3) Obszar 3 – wzmacnianie odporności i rozwój przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej³⁰.

Pierwszy nabór wniosków w ramach programu miał miejsce od 17 stycznia 2023 roku do 16 lutego 2023 roku. Na wsparcie zaplanowano łącznie kwotę 100 000 000 (stu milionów złotych), przy czym minimalna kwota wsparcia finansowego wynosiła 100 000,00 zł (sto tysięcy złotych), a maksymalna kwota wsparcia finansowego – 170 000,00 zł (sto siedemdziesiąt tysięcy złotych) lub 190 000,00 zł (sto dziewięćdziesiąt tysięcy złotych) w przypadku przedsiębiorstwa społecznego³¹.

W ramach pierwszego naboru wsparcie otrzymało ogólnie 550 (pięćset pięćdziesiąt) podmiotów, z czego 38 (trzydzieści osiem) podmiotów z województwa mazowieckiego, w tym, między innymi, 11 (jedenaście) SpS oraz 15 (piętnaście) Fundacji³².

³⁰ Program „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022-2025, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Warszawa 2022, s. 9-11.

³¹ Ogłoszenie o naborze wniosków w ramach programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022-2025, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogloszenie-o-naborze-wnioskow-w-ramach-programu-odpornosc-oraz-rozwoj-ekonomii-spoecznej-i-przedsiębiorczosci-spoecznej-na-lata-2022-2025> (data dostępu 10.11.2023 r.).

³² Wyniki pierwszego naboru wniosków w ramach Programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022-2025, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyniki-pierwszego-naboru-wnioskow-w-ramach-programu-odpornosc-oraz-rozwoj-ekonomii-spoecznej-i-przedsiębiorczosci-spoecznej-na-lata-2022-2025> (data dostępu 10.11.2023 r.).

Drugi nabór wniosków w ramach programu miał miejsce od 27 czerwca 2023 roku do 17 lipca 2023 roku. Na wsparcie zaplanowano łącznie kwotę 103 180 853,32 zł (słownie: sto trzy miliony sto osiemdziesiąt tysięcy osiemset pięćdziesiąt trzy złote i trzydzieści dwa grosze) – minimalne i maksymalne kwoty dofinansowania nie uległy zmianie³³.

Należy również zauważyć, że zarówno w województwie mazowieckim, jak i całej Polsce, dochodzi do stopniowej depopulacji, a zatem spadku liczby ludności, przy jednoczesnym procesie starzenia się społeczeństwa, czyli wzrostu liczby osób w wieku poprodukcyjnym. W tej sytuacji będzie następować zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi społeczne, które mogą być w jakiejś części realizowane również przez PES. Zwiększenie zaangażowania sektora ES, który ma stać się jednym ze źródeł rozwiązywania problemów i zaspokajania potrzeb społecznych, stanowi podstawę dla wizji zawartej w *Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030*³⁴.

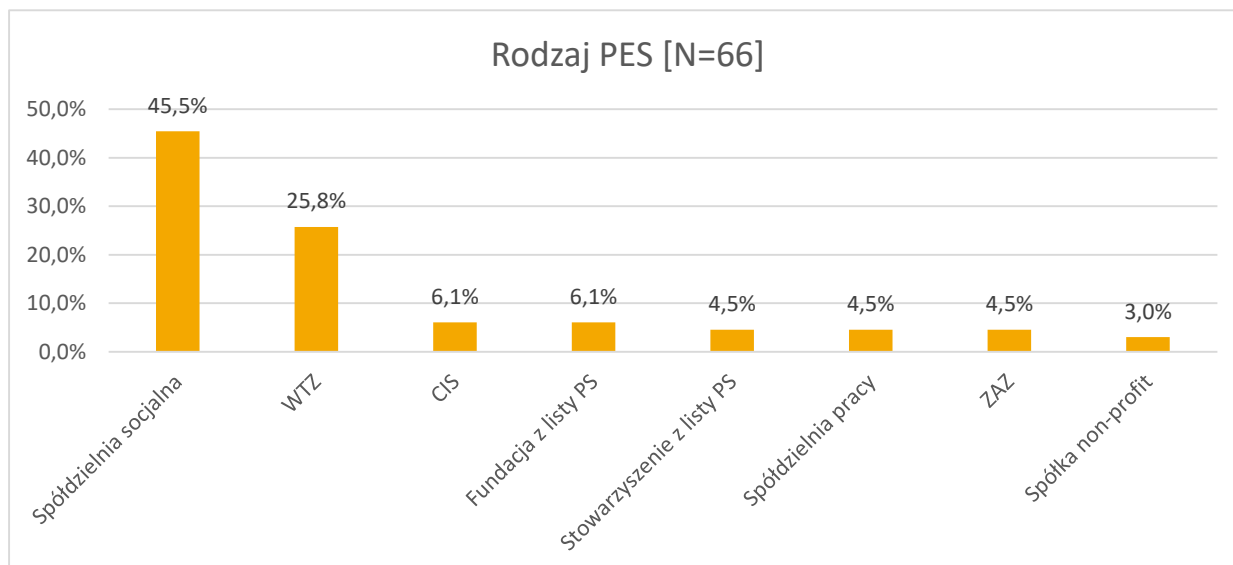
4.2. Ankieta internetowa

W badaniu ilościowym udział wzięło 66 (sześćdziesiąt sześć) przedstawicieli PES. Rozkład próby wyglądał następująco: SpS (45,5%), WTZ (25,8%), CIS (6,1%), fundacje z listy przedsiębiorstw społecznych (6,1%), stowarzyszenia z listy przedsiębiorstw społecznych (4,5%), SpP (4,5%), ZAZ (4,5%) i spółki non-profit (3%).

³³ Ogłoszenie o naborze wniosków w ramach programu „Odporność oraz rozwój ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej” na lata 2022-2025 (nabór 2), Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, <https://www.gov.pl/web/rodzina/ogloszenie-o-naborze-wnioskow-w-ramach-programu-odpornosc-oraz-rozwoj-ekonomii-spolecznej-i-przedsiębiorczosci-spolecznej-na-lata-2022--2025-nabór-2> (data dostępu 10.11.2023 r.).

³⁴ *Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030*, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2021, <https://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2021/06/plan-rozwoju-ekonomii-spolecznej-na-mazowszu-na-lata-2021-2030.pdf> (data dostępu 24.10.2023 r.)

Wykres 1. Rodzaj PES [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

W badaniu udział wzięły PES województwa mazowieckiego, które powstały w latach od 1948 do 2023 r. Największy odsetek stanowiły PES utworzone w 2017 r. i 2021 r. (po 10,6%), a także w 2014 r. (9,1%), 2013 r. (6,1%) i 2022 r. (6,1%).

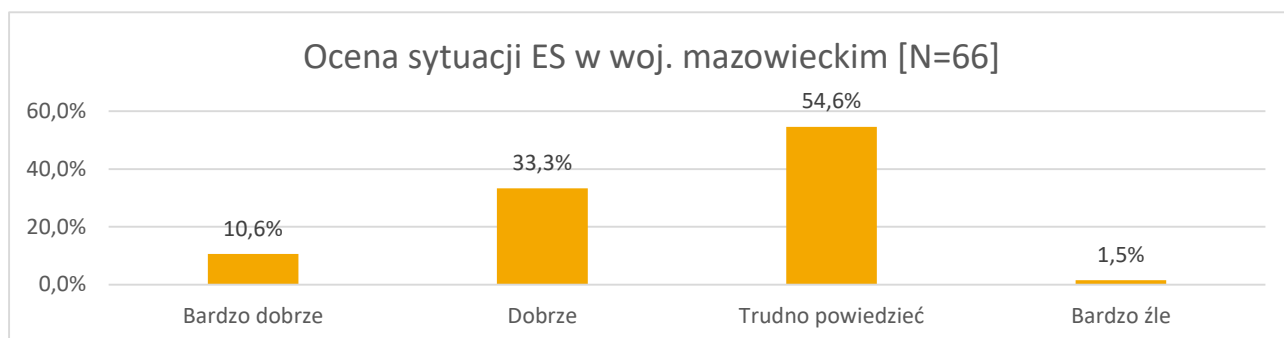
W próbie znalazły się PES, prowadzące:

- 1) działalność budowlano-porządkową N=13;
- 2) działalność gastronomiczną N=11;
- 3) działalność oświatowo-edukacyjną N=7;
- 4) usługi społeczno-opiekuńcze N=7;
- 5) działalność handlowo-produkcyjną N=6;
- 6) działalność związaną z rozrywką i rekreacją, turystyką N=5;
- 7) działalność związaną ze sztuką N=1.

4.3. Ocena sytuacji ES w województwie mazowieckim

Ponad połowa (54,6%) ankietowanych uważała, że trudno jest ocenić sytuację ES w województwie mazowieckim. Niewiele mniej (43,9%) przedstawicieli PES oceniało sytuację ES w województwie dobrze lub bardzo dobrze, co jest pozytywnym wynikiem, mając na uwadze fakt, iż zaledwie 1,5% respondentów wyraziło negatywne postrzeżenie sytuacji ES w regionie.

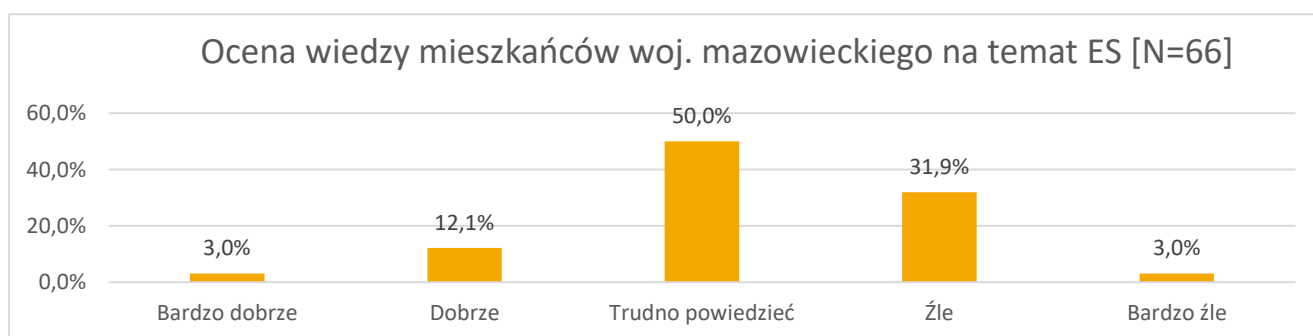
Wykres 2. Ocena sytuacji ES w województwie mazowieckim [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Połowa respondentów nie posiadała zdania w kwestii oceny wiedzy mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES. Ponad 1/3 (34,9%) ocenia wiedzę mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES źle lub bardzo źle. W mniejszości znalazły się osoby, oceniające wiedzę mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES dobrze lub bardzo dobrze (15,1%), co pokazuje, że warto pogłębiać wiedzę i świadomość na temat działań, podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej.

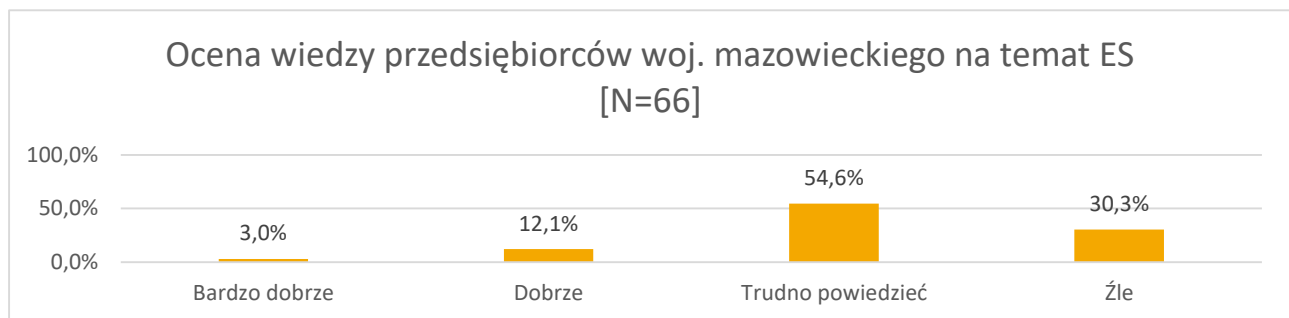
Wykres 3. Ocena wiedzy mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Respondenci uważali, że trudno jest ocenić wiedzę przedsiębiorców województwa mazowieckiego na temat ES (54,6%). Prawie 1/3 badanych (30,3%) ocenia jednak wiedzę przedsiębiorców jako złą, 12,1% – jako dobrą i zaledwie 3% – jako bardzo dobrą. Wyniki badania pokazują, że wiedza przedsiębiorców województwa mazowieckiego powinna być poszerzana, aby zwiększyć świadomość działań, podejmowanych w obszarze ekonomii społecznej.

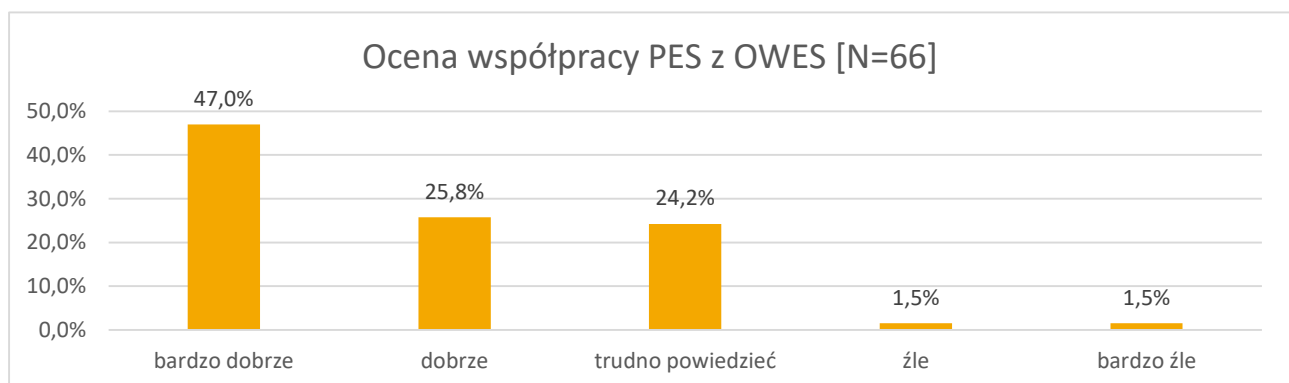
Wykres 4. Ocena wiedzy przedsiębiorców województwa mazowieckiego na temat ES [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

W przeciwieństwie do oceny wiedzy mieszkańców i przedsiębiorców województwa na temat ekonomii społecznej, respondenci wyrażali pozytywne zdania względem współpracy z podstawowymi instytucjami wsparcia podmiotów ekonomii społecznej. Badani oceniali współpracę PES z OWES pozytywnie (72,8% – w tym: 47% bardzo dobrze, 25,8% dobrze). Zaledwie 3% ankietowanych oceniło współpracę negatywnie.

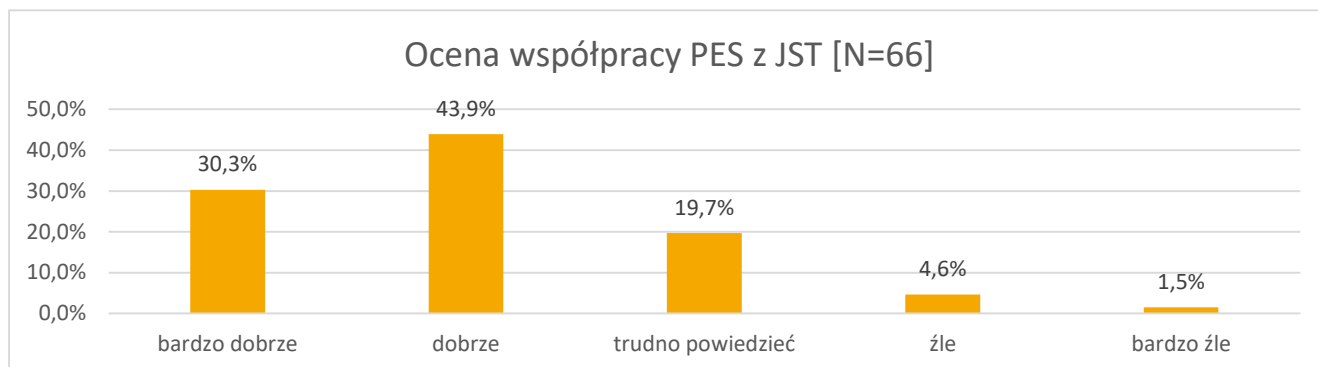
Wykres 5. Ocena współpracy PES z OWES [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Tak samo jak działania, podejmowane wspólnie z OWES, respondenci oceniali współpracę PES z Jednostkami Samorządu Terytorialnego pozytywnie (74,2% – w tym: 30,3% bardzo dobrze, 43,9% dobrze). Zaledwie 6,1% badanych ocenia współpracę źle lub bardzo źle.

Wykres 6. Ocena współpracy PES z JST [N=66]

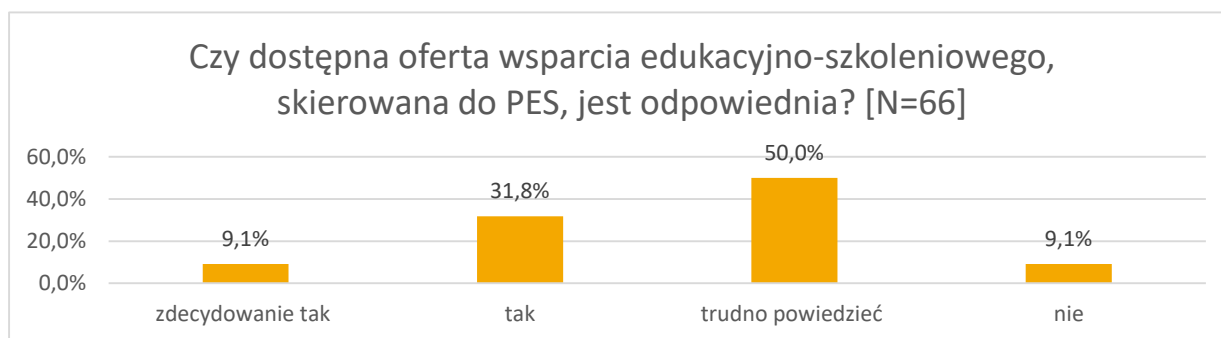

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

4.4. Ocena oferty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, skierowanego do PES

Połowiem respondentów trudno było określić, czy dostępna oferta wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, skierowanego do PES, była adekwatna. Niewiele mniejszy procent badanych wskazywał, że oferta była odpowiednia (40,9%, w tym: 31,8% – tak, 9,1% – zdecydowanie tak). Zaledwie 9,1% ankietowanych miało przeciwne zdanie, co wskazuje na znacznie większy odsetek pozytywnego postrzegania adekwatności oferty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego dla PES.

Wykres 7. Ocena adekwatności oferty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego [N=66]

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

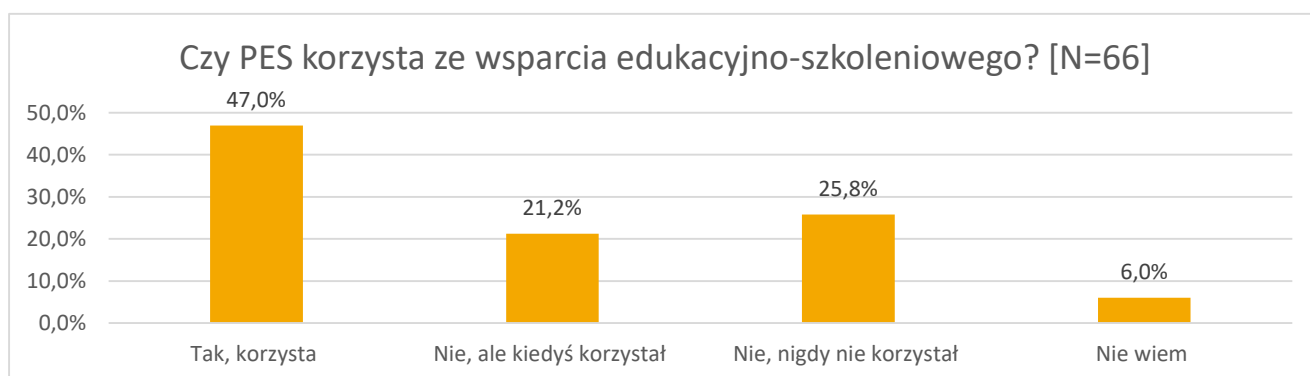
Opinię, zgodnie z którą oferta edukacyjno-szkoleniowa, skierowana do PES, była nieodpowiednia, wyraziło zaledwie sześciu respondentów [N=6]. Zostali oni poproszeni o uargumentowanie stanowiska. Trzy osoby odpowiedziały, że ich zdaniem oferta edukacyjno-szkoleniowa miała nieodpowiednią tematykę; dwie, że była zbyt mała liczba oferowanego wsparcia, a jedna, że oferta ta miała nieodpowiednią formę. W innych powodach został wskazany brak możliwości personalizacji oferty wsparcia.

Zgodnie z wyrażonymi przez respondentów opiniami, aby wsparcie edukacyjno-szkoleniowe dla PES było odpowiednie, należałoby poszerzyć ofertę, zwrócić uwagę na formy oferowanego wsparcia zgodne z preferencjami podmiotów, a także zapewnić możliwość nadawania otrzymanemu wsparciu indywidualnego charakteru.

4.5. Aktualne korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przez PES

Jak widać na poniższym wykresie, prawie 3/4 badanych podmiotów ekonomii społecznej otrzymało wsparcie edukacyjno-szkoleniowe. Największy odsetek (prawie połowa - 47%) korzystała w momencie prowadzenia badania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego. Ponad 1/5 (21,2%) korzystała ze wsparcia w przeszłości. Mimo, że w mniejszości znalazły się PES, które nigdy nie korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, to warto zauważyć, że jest to znaczny odsetek badanych podmiotów – 25,8%.

Wykres 8. Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego [N=66]

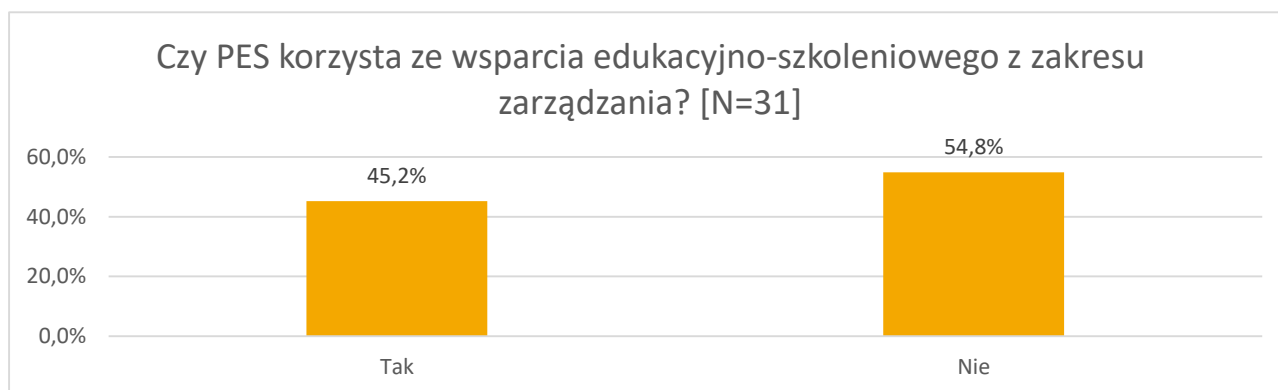

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

1) Zarządzanie

Respondentom, którzy zadeklarowali, że korzystali w momencie prowadzenia badania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego (47% ogółu badanych), zostały zadane pytania, dotyczące rodzaju wsparcia, z jakiego korzystali (zarządzanie, świadczenie usług, wytwarzanie produktów i promocja idei ES). W dalszej części raportu przedstawione zostały wyniki, dotyczące każdego rodzaju wsparcia. Zarządzanie cieszyło się największym zainteresowaniem wśród podmiotów ekonomii społecznej. Ze wsparcia z zakresu zarządzania korzystała prawie połowa (45,2%) badanej grupy.

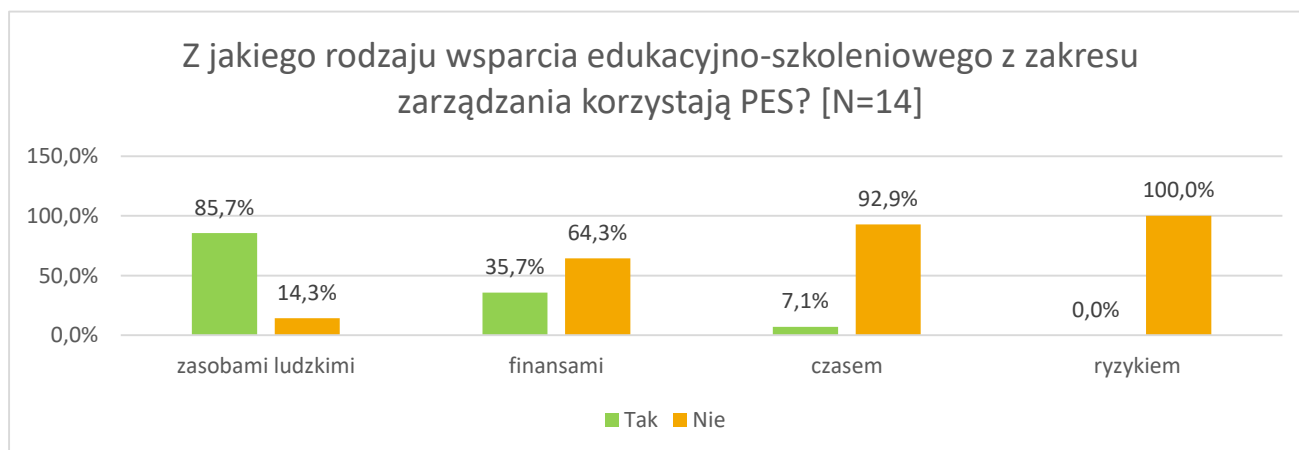
Wykres 9. Wsparcie w zakresie zarządzania N=31

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Jak widać na poniższym wykresie, podmioty ekonomii społecznej najchętniej korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (85,7%) i finansami (35,7%). Rzadziej – z zarządzania czasem (7,1%). Żaden przedstawiciel PES nie zadeklarował korzystania aktualnie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania ryzykiem. Wsparcie z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi i finansami było więc dla respondentów bardziej atrakcyjne z punktu widzenia zapotrzebowania przedstawicieli podmiotów.

Wykres 10. Rodzaj wsparcia – zakres zarządzania N=14

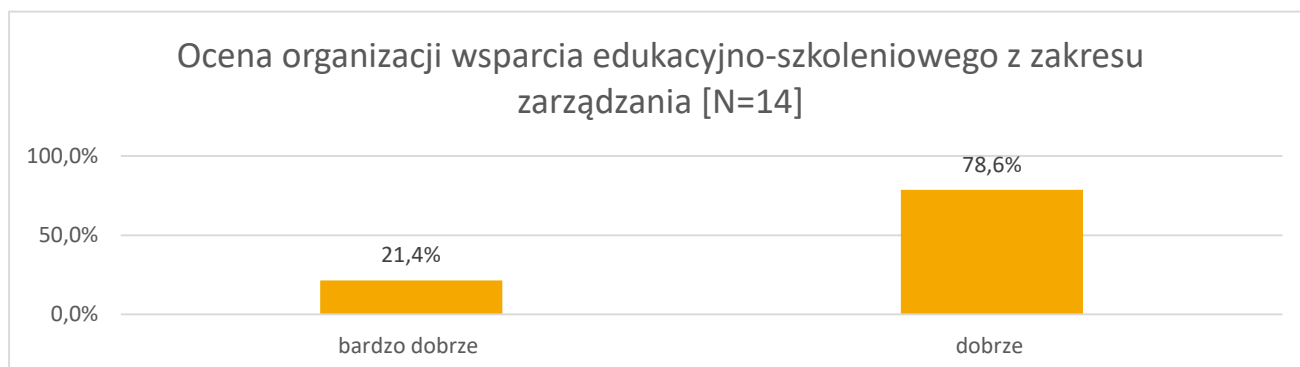
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES najchętniej korzystały ze wsparcia z zakresu zarządzania w formie stacjonarnych szkoleń grupowych, doradztwa indywidualnego internetowego i stacjonarnego, a także grupowych szkoleń internetowych.

Przedstawiciele PES deklarowali korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania oferowanego przez OWES (N=10). W mniejszości pozostawały PES, które otrzymały wsparcie od NGO (N=4) lub JST (N=3). Respondenci wymienili również inne podmioty, które oferowały wsparcie w tym zakresie – były to MCPS, PFRON, a także indywidualni przedsiębiorcy, świadczący usługi komercyjne, oraz prywatne ośrodki szkoleniowe.

Organizacja wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania została oceniona wyłącznie pozytywnie, w tym: 78,6% oceniło ją dobrze, a 21,4% bardzo dobrze. Pozytywna ocena respondentów wynikała z: profesjonalizmu podmiotów oferujących wsparcie, merytorycznego przygotowania i zauważalnego doświadczenia osób prowadzących szkolenia, atrakcyjnej oferty dostosowanej do potrzeb, możliwości bieżącego zgłaszania zapotrzebowania na szkolenia, profesjonalnego doradztwa, a także organizacji na wysokim poziomie. Jak widać na poniższym wykresie, niezależnie od podmiotu, oferującego wsparcie z zakresu zarządzania, respondenci byli zadowoleni z organizacji otrzymanego wsparcia. W tym przypadku nie odnotowano negatywnych opinii lub obszarów, wymagających poprawy.

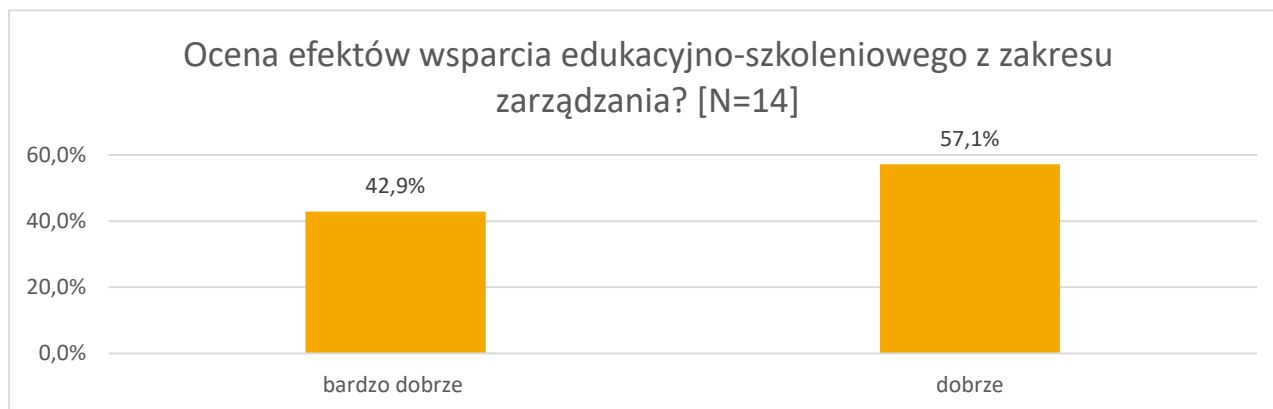
Wykres 11. Ocena organizacji – zakres zarządzania N=14

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Efekty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania zostały ocenione również wyłącznie pozytywnie (57,1% dobrze, 42,9% bardzo dobrze). Opinie te były podyktowane realizowaniem programów szkoleń, rozwiązaniem problemów oraz ogólnym zadowoleniem z dostępnego wsparcia. Tak samo jak w przypadku wyżej opisanej organizacji otrzymanego wsparcia, w zakresie oceny efektów wsparcia nie odnotowano obszarów, wymagających poprawy.

Wykres 12. Ocena efektów wsparcia – zakres zarządzania N=14

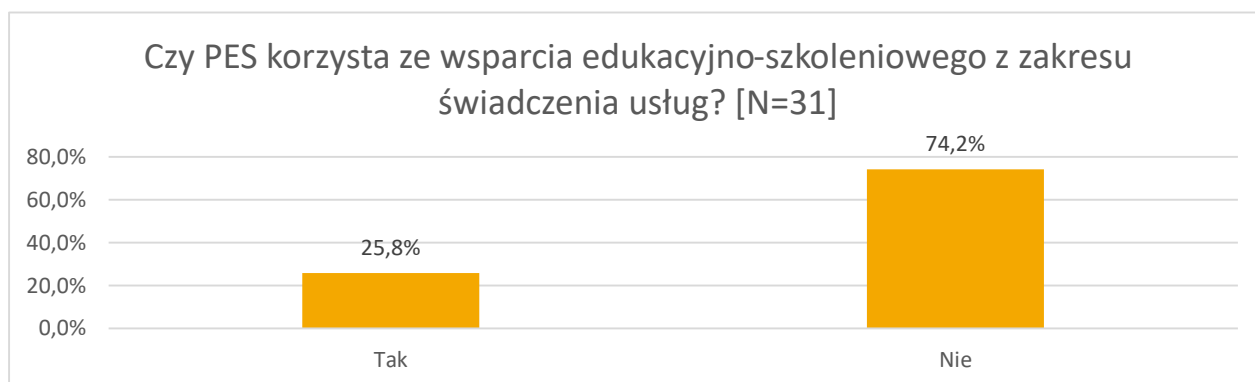
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

2) Świadczenie usług

Spośród PES, które zadeklarowały, że korzystały w momencie realizacji badania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego (47% ogółu badanych), 1/4 korzystała ze wsparcia w zakresie świadczenia usług. W większości znaleźli się przedstawiciele PES, których podmiot nie korzysta aktualnie z wymienionego rodzaju wsparcia.

Porównując z innymi rodzajami wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, respondenci największym zainteresowaniem darzyli możliwość uzyskania wsparcia z zakresu zarządzania (45,2%) i promocji idei ekonomii społecznej (32,3%). Korzystanie ze wsparcia w zakresie świadczenia usług zadeklarował nieco mniejszy odsetek przedstawicieli PES – 25,8%.

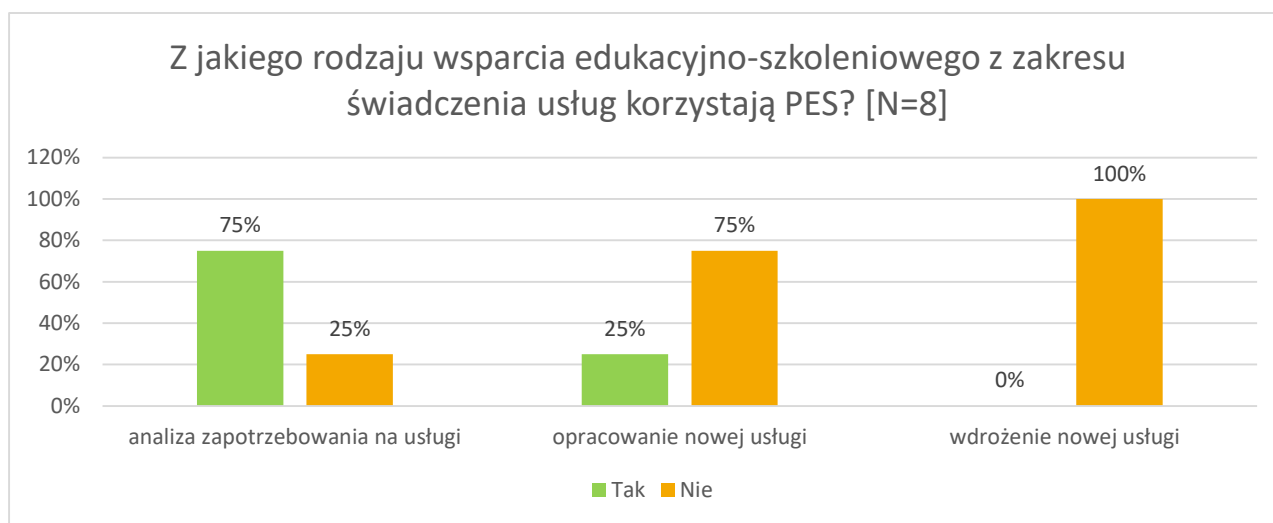
Wykres 13. Wsparcie w zakresie świadczenia usług N=31

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu świadczenia usług w postaci: analizy zapotrzebowania na usługi (75%), a także opracowania nowej usługi (25%). Warto zauważyć, że żaden przedstawiciel podmiotu ekonomii społecznej nie zadeklarował aktualnego korzystania ze wsparcia przy wdrożeniu nowej usługi, zaś analiza zapotrzebowania na usługi była najpopularniejszym obszarem z zakresu świadczenia usług.

Wykres 14. Rodzaj wsparcia – zakres świadczenia usług N=8

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

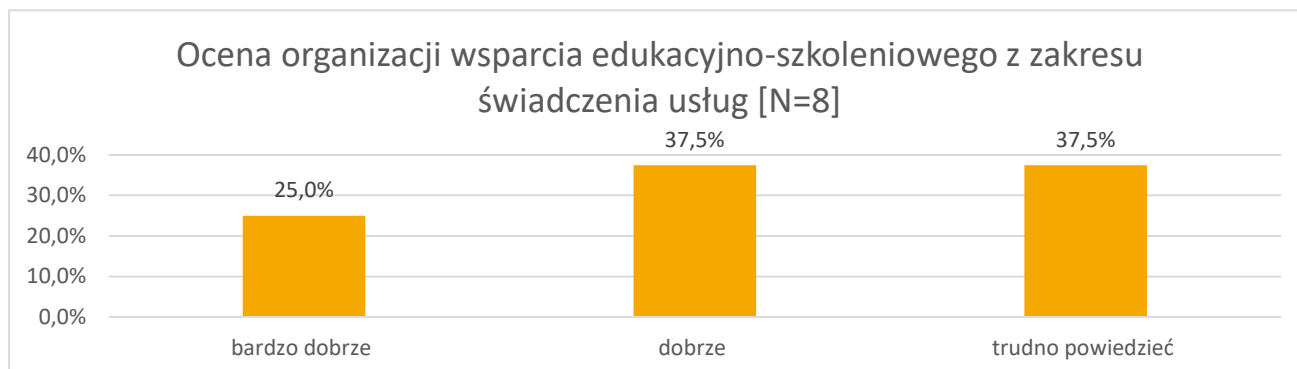
PES najchętniej korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu świadczenia usług w formie szkoleń grupowych stacjonarnych i internetowych. Są to najkorzystniejsze formy wsparcia według respondentów.

Wsparcie to było dostępne za sprawą OWESów (N=5) lub NGO (N=4). Jeden PES otrzymał wsparcie dzięki JST (N=1).

Organizacja wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu świadczenia usług została oceniona pozytywnie przez 62,5% respondentów (ocena bardzo dobra 25% lub dobra 37,5%). Pozostali respondenci nie dokonali jednoznacznej oceny. Warto natomiast zauważyć, że żaden badany nie ocenił organizacji wsparcia negatywnie.

Pozytywne oceny wynikały z: przystępnej komunikacji, dobrej współpracy, odpowiednich specjalistów, posiadających wiedzę o specyfice podmiotów ekonomii społecznej. Wymienione aspekty wpływały na ogólne zadowolenie badanych.

Wykres 15. Ocena organizacji – zakres świadczenia usług N=8

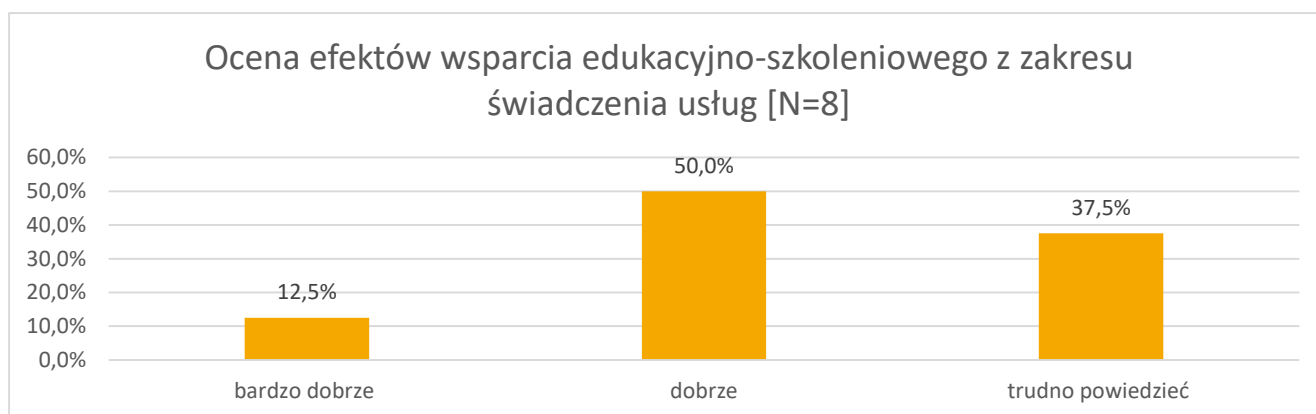

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Tak samo jak organizacja, efekty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu świadczenia usług zostały ocenione pozytywnie. Aż 62,5% respondentów było zadowolonych z efektów (ocena bardzo dobra 12% lub dobra 50%). Pozostali nie potrafili wskazać jednoznacznej oceny. Co ważne, żaden z respondentów nie ocenił organizacji wsparcia negatywnie.

Pozytywna ocena wynikała z odpowiedniego sposobu przekazywania wiedzy i rozwiązania problemów.

Wykres 16. Ocena efektów wsparcia – zakres świadczenia usług N=8

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

3) Wytwarzanie produktów

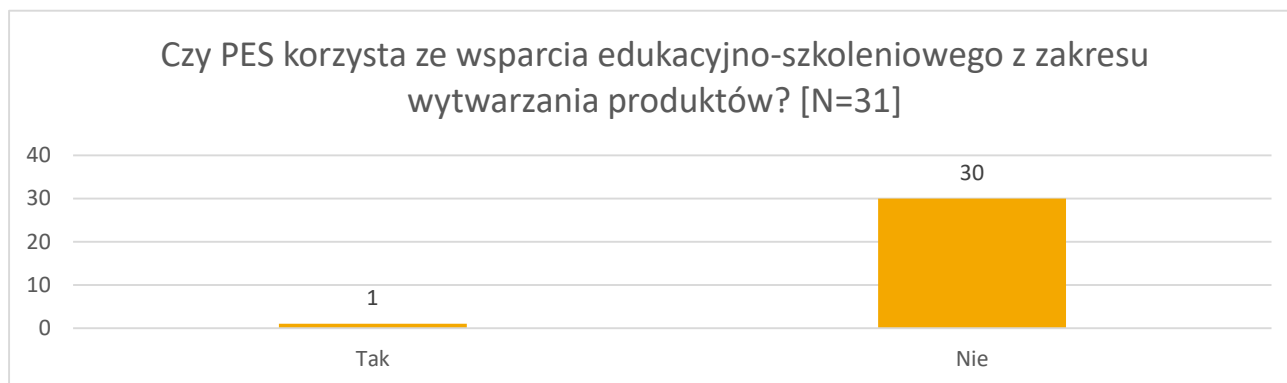
Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu wytwarzania produktów zadeklarował zaledwie jeden podmiot ekonomii społecznej [N=1]. Warto zauważyć, że w porównaniu z innymi wskazywanymi rodzajami wsparcia – zarządzanie (45,2% wskazań,

promocja idei ekonomii społecznej 32,3%, świadczenie usług 25,8%), wytwarzanie produktów było obszarem, w którym PES najrzadziej otrzymywały wsparcie edukacyjno-szkoleniowe.

Podmiot ekonomii społecznej, który korzystał ze wsparcia w zakresie wytwarzania produktów, otrzymał je w formie stacjonarnego doradztwa indywidualnego i grupowego, a także internetowego doradztwa grupowego. Dotyczyło ono analizy zapotrzebowania na produkty. Podmiotem, oferującym wsparcie dla PES były JST.

Organizacja wsparcia, otrzymanego przez PES, została oceniona bardzo dobrze ze względu na dobry przepływ informacji o możliwości wsparcia. Efekt wsparcia został również oceniony bardzo dobrze ze względu na dostosowanie wsparcia do potrzeb. Powyższe aspekty miały wpływ na zadowolenie respondentów z otrzymanego wsparcia.

Wykres 17. Wsparcie w zakresie wytwarzania produktów N=31

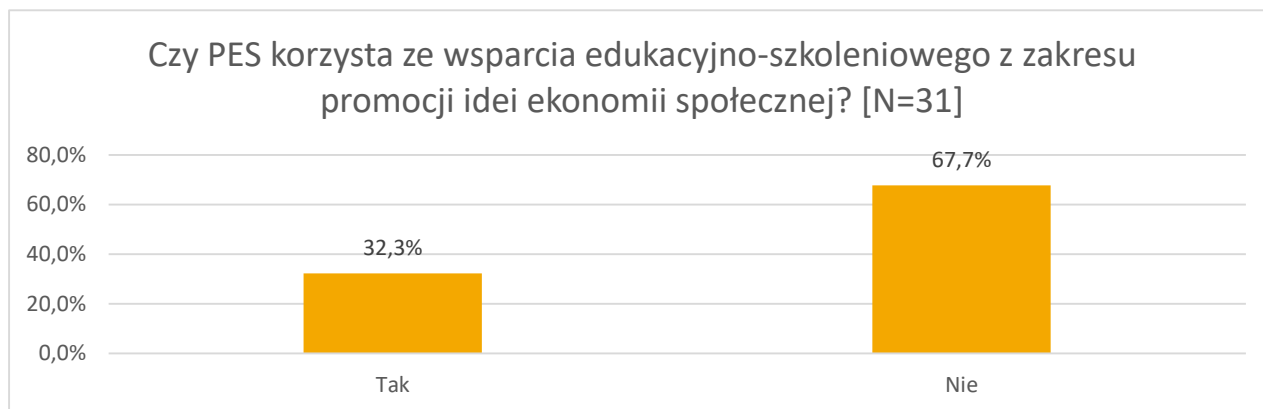

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

4) Promocja idei ekonomii społecznej

Respondentom, którzy zadeklarowali, że w momencie realizacji badania korzystali ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego (47% ogółu badanych), zostały zadane pytania o wsparcie z zakresu promocji idei ekonomii społecznej. Z tego rodzaju wsparcia korzystała prawie 1/3 badanej grupy. Jak widać na poniższym wykresie, większość badanych jednak nie otrzymała wsparcia w zakresie promocji idei ES – 67,7%. Mimo to, promocja idei ekonomii społecznej (zaraz po zarządzaniu – 45,2%), była chętnie wybieranym przez PES obszarem.

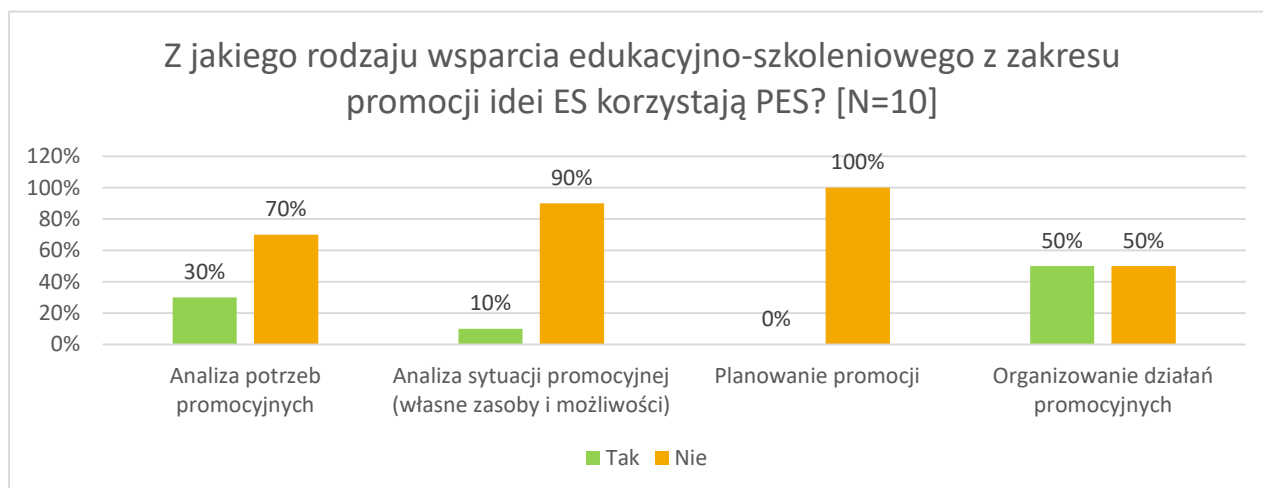
Wykres 18. Wsparcie w zakresie promocji idei ES N=31

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES najchętniej korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu promocji idei ES w postaci organizowania działań promocyjnych i analizy potrzeb promocyjnych. W mniejszości znalazły się podmioty, które zadeklarowały korzystanie ze wsparcia w postaci analizy sytuacji promocyjnej (własne zasoby i możliwości). Warto zauważyć, że żaden z przedstawicieli PES nie wskazał korzystania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu planowania promocji.

Wykres 19. Rodzaj wsparcia – zakres promocji idei ES N=10

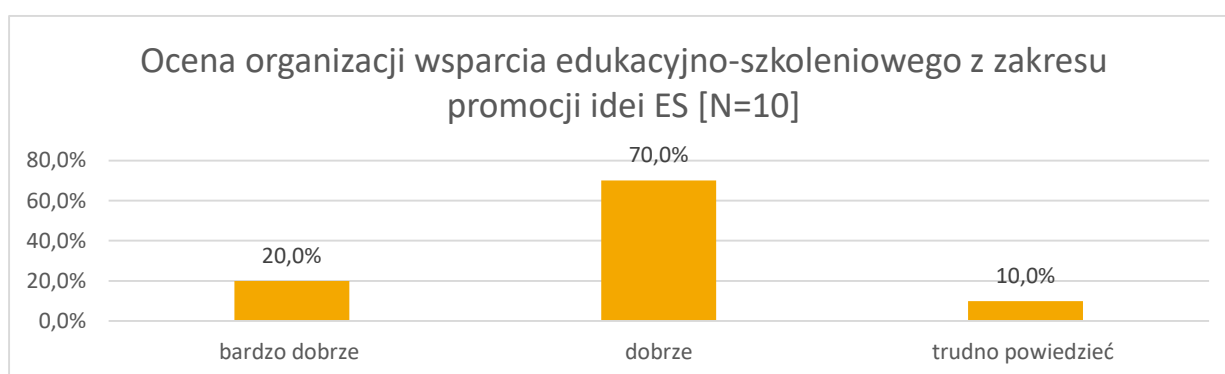
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES najchętniej korzystały ze wsparcia z zakresu promocji idei ES w formie stacjonarnego doradztwa indywidualnego i grupowego, szkoleń i warsztatów grupowych oraz internetowego doradztwa indywidualnego.

Przedstawiciele PES najczęściej deklarowali korzystanie ze wsparcia oferowanego przez OWES (N=8) i NGO (N=4). Dwa PES korzystały z oferty JST.

Organizacja wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu promocji idei ES została oceniona zdecydowanie pozytywnie – 90% (w tym 70% dobrze, 20% bardzo dobrze). Pozytywne oceny wynikały z odpowiedniego przepływu informacji, wykwalifikowanych specjalistów oraz dostosowania wsparcia do wyrażanych potrzeb. Wyżej wymienione kwestie były istotne dla respondentów i wpływały na ich finalne zadowolenie z otrzymanego wsparcia.

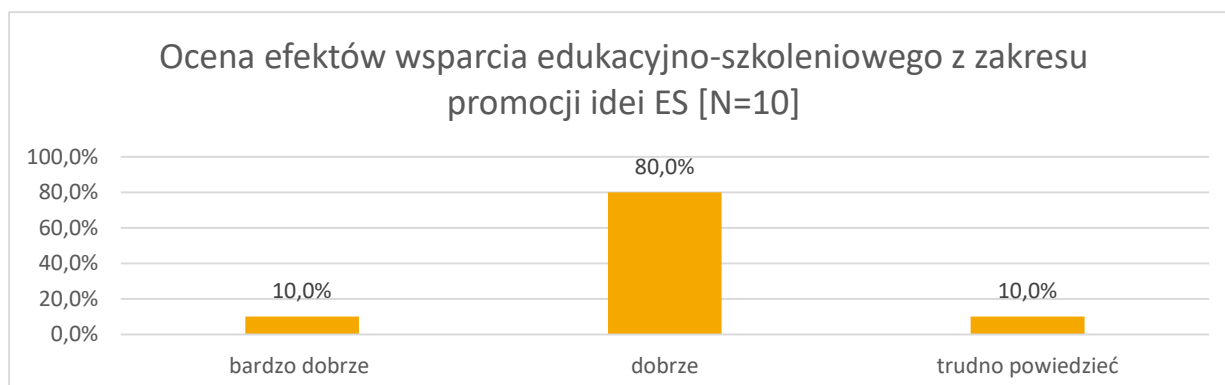
Wykres 20. Ocena organizacji wsparcia – zakres promocji idei ES N=10

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Efekty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu promocji idei ES zostały również ocenione pozytywnie – 90% (w tym: 80% dobrze, 10% bardzo dobrze). Pozytywne opinie wynikały z odpowiedniego doboru formy i rodzaju wsparcia edukacyjno-szkoleniowego do potrzeb podmiotu ekonomii społecznej, a także odpowiedniego przekazu informacji.

Wykres 21. Ocena efektów wsparcia – zakres promocji idei ES N=10

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Respondenci zostali zapytani, z jakiego innego rodzaju wsparcia korzystał ich PES. Są to obszary wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, w których PES mogły poszerzyć wiedzę i rozwijać umiejętności. Badani wskazywali takie aspekty jak:

- a) wsparcie z zakresu marketingu, finansów;
- b) szkolenia kadry na temat pracy z uczestnikami WTZ, szkolenia w zakresie specyfiki pracy z osobami wykluczonymi;
- c) rozwój umiejętności społecznych, trening komunikacji, rozwój relacji interpersonalnych – również szkolenia w zakresie socjalizacji, integracji;
- d) pomoc indywidualna odnośnie prowadzenia spółdzielni;
- e) wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w zakresie działalności lokalnej, w tym również aktywizacji społeczności lokalnej.

4.6. Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przez PES w przeszłości

Ponad 1/5 badanych PES (21,2%) zadeklarowała korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w przeszłości. W konsekwencji, w niniejszej części raportu wyniki odnoszą się wyłącznie do tej kategorii odpowiadających – N=14.

1) Zarządzanie

W dalszej części raportu przedstawione zostały wyniki, dotyczące każdego rodzaju wsparcia, z jakiego PES korzystały w przeszłości. Zarządzanie cieszyło się w przeszłości największym zainteresowaniem wśród podmiotów ekonomii społecznej. Ze wsparcia z zakresu zarządzania korzystała połowa (N=6) badanej grupy. Warto zauważyć, że zakres zarządzania również dominował w pierwszej części raportu - wśród PES aktualnie korzystających ze wsparcia.

W przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania korzystało sześć PES [N=6]. Odbywało się ono w formie stacjonarnych szkoleń grupowych, a także doradztwa indywidualnego i grupowego – również stacjonarnego.

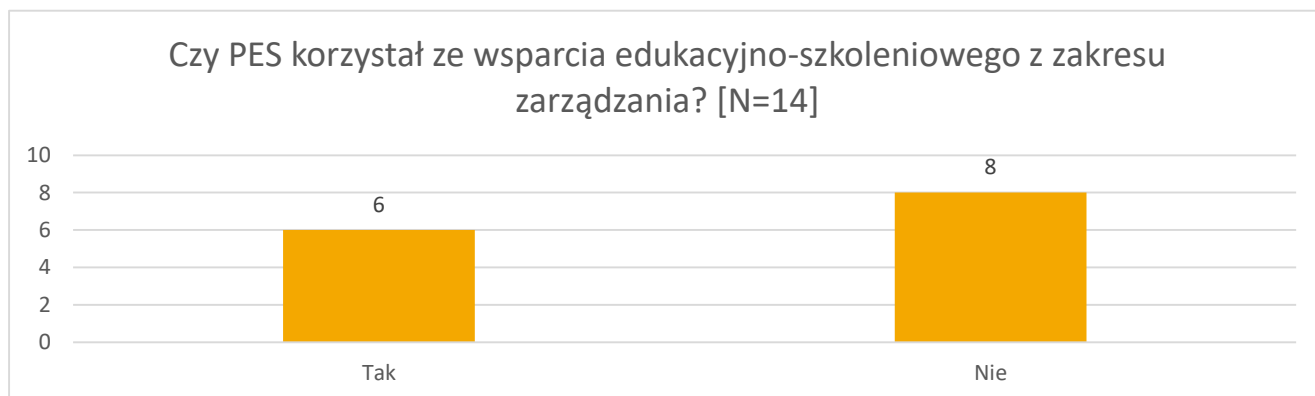
PES najchętniej korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (N=4) i finansami (N=4). Rzadziej – z zarządzania czasem (N=1). Żaden z przedstawicieli podmiotów ekonomii społecznej nie zadeklarował korzystanie ze wsparcia w zarządzaniu ryzykiem. Warto zauważyć, że dominujące obszary wsparcia w przeszłości (zarządzanie zasobami ludzkimi i finansami) również uzyskały najwięcej wskazań pośród PES aktualnie korzystających ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego.

Wsparcie dla PES oferowały OWESy (N=3), a także NGO (N=1). Respondenci pozyskiwali wsparcie również ze Związku Spółdzielczego i od innych, zewnętrznych ekspertów.

Organizacja wsparcia, otrzymanego przez PES, została oceniona pozytywnie (100%, w tym N=4 bardzo dobrze, N=2 dobrze) ze względu na zapewnioną możliwość rozwoju, a także profesjonalizm podmiotu, świadczącego wsparcie. Wyżej wskazane kwestie wpływały na ogólne zadowolenie odbiorców wsparcia.

Efekty wsparcia, otrzymanego przez PES, zostały ocenione pozytywnie przez 5 na 6 respondentów – jeden badany nie wyraził jednoznacznej opinii. Badani deklarowali otrzymanie profesjonalnego, merytorycznego wsparcia, umożliwiającego zwiększenie wiedzy pracowników PES i rozwiązanie bieżących problemów.

Wykres 22. Wsparcie w zakresie zarządzania – przeszłość N=14

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

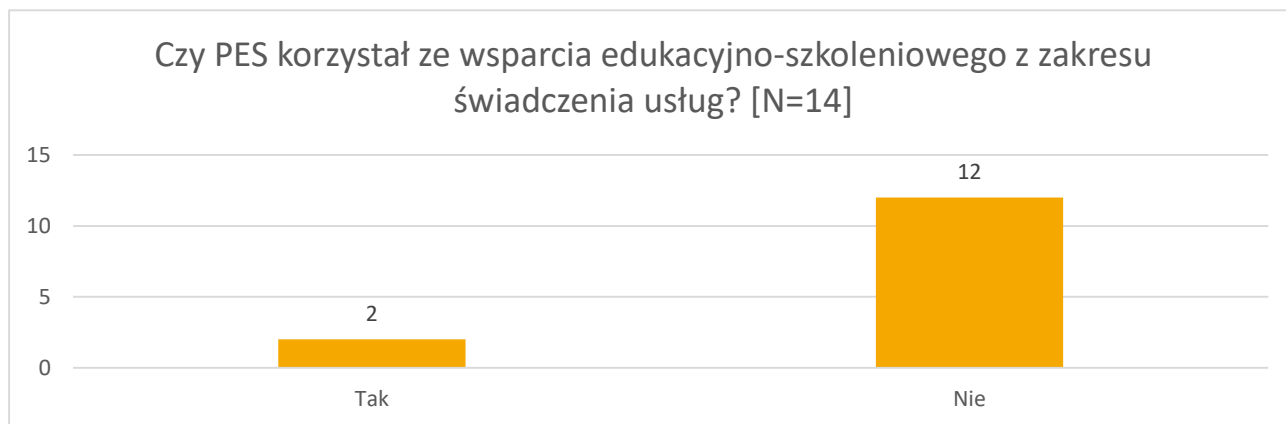
2) Świadczenie usług

Porównując z innymi rodzajami wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, respondenci największym zainteresowaniem darzyli możliwość uzyskania wsparcia z zakresu zarządzania. Korzystanie w przeszłości ze wsparcia w zakresie świadczenia usług zadeklarowały zaledwie dwa podmioty ekonomii społecznej (N=2).

Obydwa PES korzystały ze wsparcia w formie doradztwa indywidualnego stacjonarnego. Doradztwo dotyczyło opracowania nowej usługi (N=1), a także wdrożenia nowej usługi (N=1), a oferowane było przez OWES.

Organizacja wsparcia została oceniona bardzo dobrze ze względu na pomoc w rozwiązaniu aktualnych problemów. Podobnie sytuacja wyglądała z efektami wsparcia, ponieważ doradztwo było profesjonalne i pozwoliło na efektywne rozwiązanie problemów.

Wykres 23. Wsparcie w zakresie świadczenia usług – przeszłość N=14

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

3) Wytwarzanie produktów

PES nie korzystały w przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu wytwarzania produktów. Warto zauważyć, że w pierwszej części raportu, dotyczącej aktualnego korzystania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, również najmniej PES korzystało ze wsparcia w zakresie wytwarzania produktów.

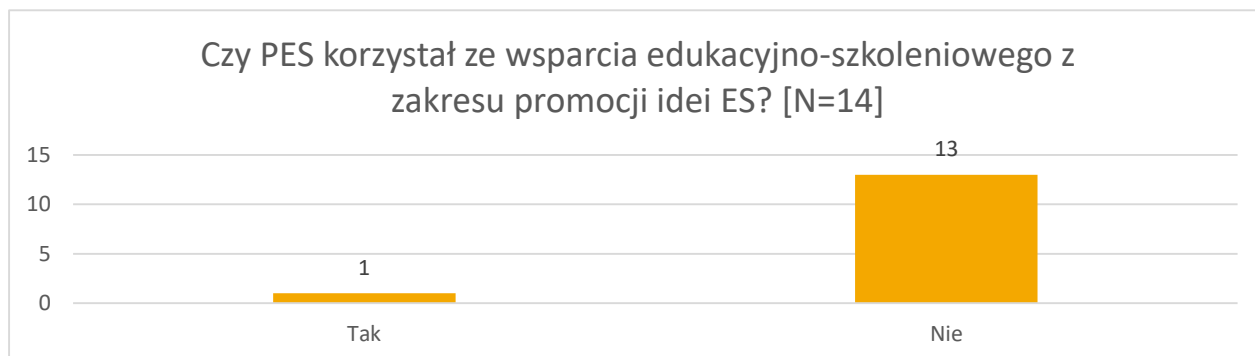
4) Promocja idei ekonomii społecznej

Korzystanie w przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu promocji idei ES zadeklarował jeden PES. Wsparcie było prowadzone w postaci stacjonarnego doradztwa grupowego. Dotyczyło ono analizy sytuacji promocyjnej (własne zasoby i możliwości), a także organizowania działań promocyjnych, i było oferowane przez OWES.

Organizacja wsparcia, otrzymanego przez PES, została oceniona dobrze:

Wiedza, którą zdobyłam podczas szkolenia wykorzystałam/zastosowałam podczas organizacji imprez plenerowych. Nawiązałam kontakt z lokalnymi mediami i biznesem zdobyłam dodatkowe środki na dalsze działania.

Wykres 24. Wsparcie w zakresie promocji idei ES – przeszłość N=14

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

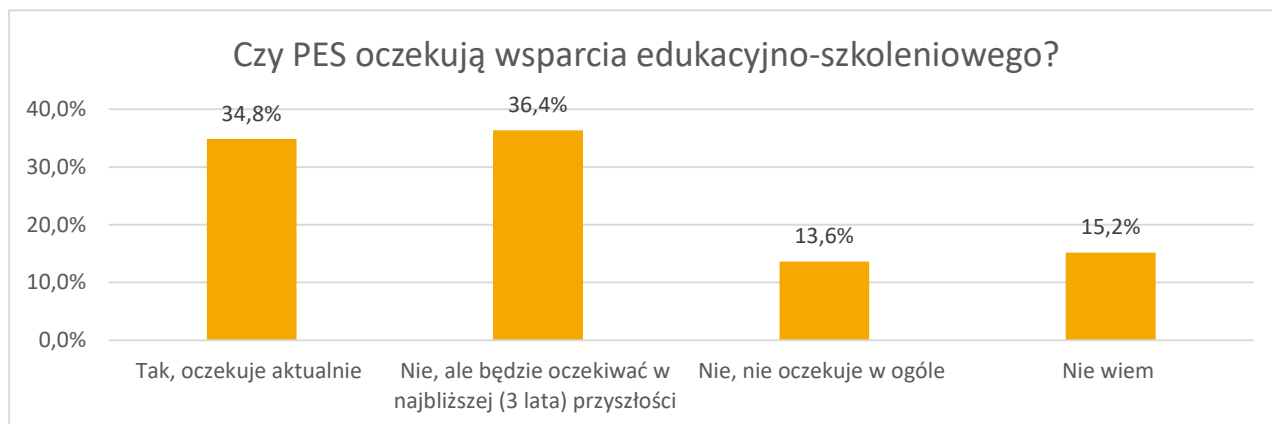
Respondenci zostali zapytani, z jakiego innego rodzaju wsparcia korzystał ich PES w przeszłości. Są to obszary wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, w których PES mogły poszerzyć wiedzę i rozwijać umiejętności. Badani wskazywali takie aspekty jak:

- a) szkolenia dotyczące praktycznych aspektów formalnych i prawnych prowadzenia PES;
- b) wsparcie w zakresie marketingu, księgowości, finansów, a także pozyskiwaniu finansowania;
- c) wsparcie w zakresie zarządzania.

4.7. Oczekiwania w zakresie wsparcia edukacyjno-szkoleniowego

Jak widać na poniższym wykresie, większość PES (71,2%) oczekiwała otrzymania wsparcia edukacyjno-szkoleniowego lub też deklarowała, że będzie go oczekiwać w najbliższej przyszłości (w przeciągu trzech lat). Z kolei 13,6% PES stwierdziło, że nie oczekuje żadnego wsparcia edukacyjno-szkoleniowego. Warto zauważyć, że nieco większa grupa respondentów (15,2%) nie potrafiła udzielić jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 25. Wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w przyszłości N=66

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

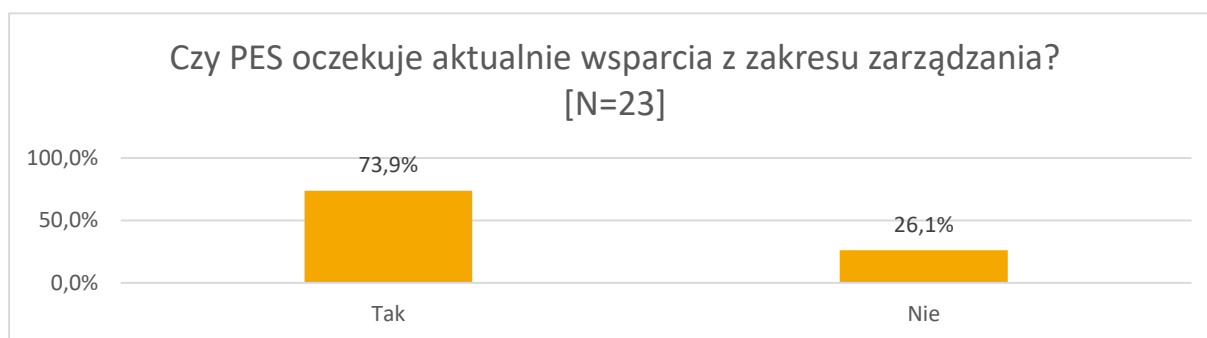
4.8. Aktualne oczekiwania PES – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe

Badanym PES, którzy zadeklarowali, że potrzebują wsparcia edukacyjno-szkoleniowego (34,8%), zostały zadane pytania o zakres tychże oczekiwań.

1) Zarządzanie

W dalszej części raportu przedstawione zostały wyniki, dotyczące oczekiwań PES względem każdego rodzaju wsparcia. Zarządzanie cieszyło się dużym zainteresowaniem wśród podmiotów ekonomii społecznej. Wsparcia z zakresu zarządzania oczekuje aktualnie 73,9% badanej grupy. Pozostali respondenci (26,1%) wskazali odpowiedź przeciwną.

Wykres 26. Wsparcie z zakresu zarządzania – aktualne zapotrzebowanie N=23

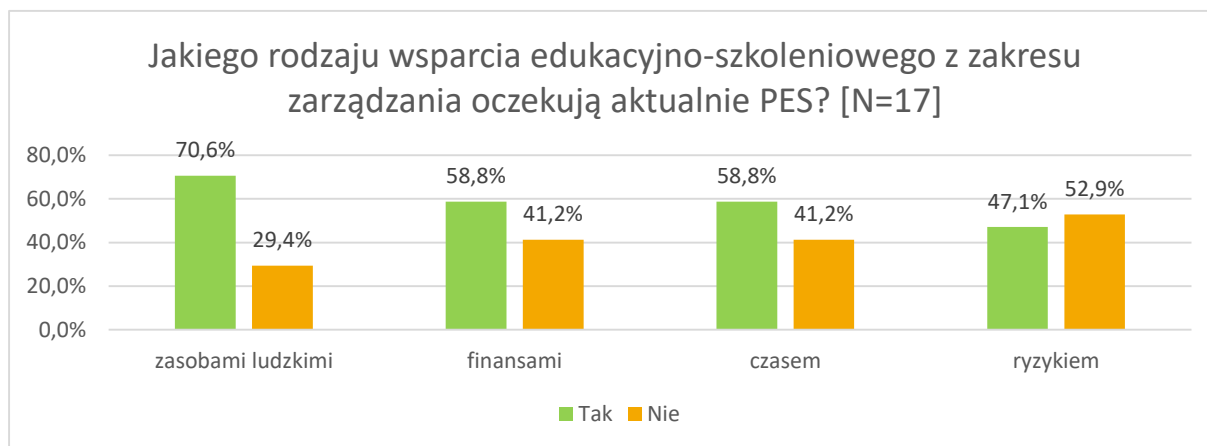
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Rodzaj wsparcia, którego PES najbardziej oczekują z zakresu zarządzania, to przede wszystkim zarządzanie zasobami ludzkimi (70,6%), a w nieco mniejszym stopniu: zarządzanie finansami (58,8%) i czasem (58,8%). Najmniej PES potrzebuje aktualnie wsparcia w zakresie zarządzania ryzykiem. Warto zauważyć, że zarządzanie ryzykiem, jak we wcześniejszych częściach raportu, jest najmniej oczekiwanym obszarem wsparcia.

Innym rodzajem wsparcia, wskazywanym samodzielnie przez odpowiadających, była kwestia reintegracji zawodowej oraz przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu.

Przedstawiciele PES najchętniej skorzystaliby ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania w formie stacjonarnych szkoleń i warsztatów grupowych.

Wykres 27. Rodzaj wsparcia z zakresu zarządzania – aktualne zapotrzebowanie N=17

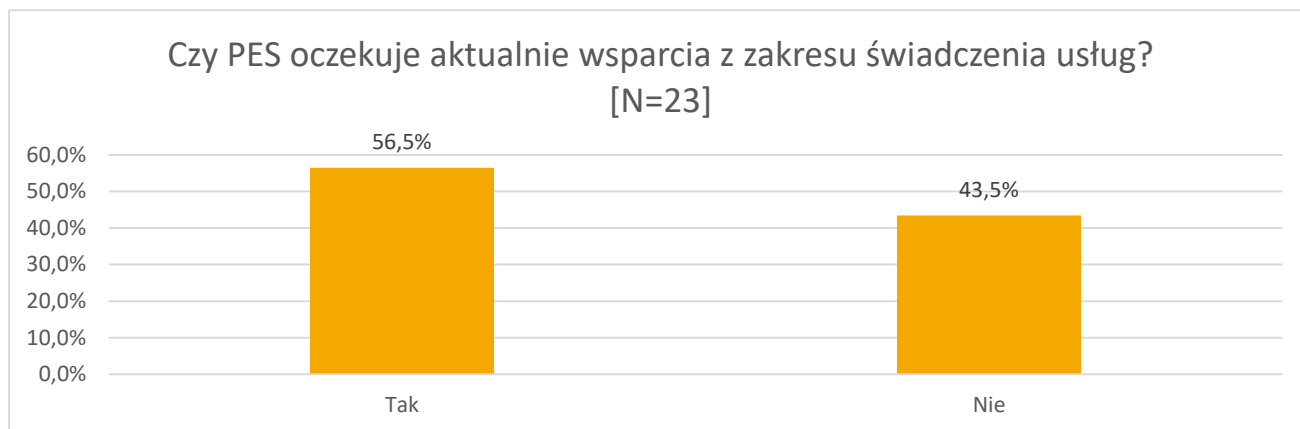
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

2) Świadczenie usług

Ponad połowa respondentów (56,5%), z grupy deklarujących zapotrzebowanie na wsparcie edukacyjno-szkoleniowe, chciała zdobyć wiedzę z zakresu świadczenia usług.

Porównując z innymi rodzajami wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, respondenci największym zainteresowaniem darzyli możliwość uzyskania wsparcia z zakresu promocji idei ekonomii społecznej i zarządzania. Oczekiwanie wsparcia w zakresie świadczenia usług zadeklarował nieco mniejszy odsetek przedstawicieli PES.

Wykres 28. Wsparcie z zakresu świadczenia usług – aktualne zapotrzebowanie N=23

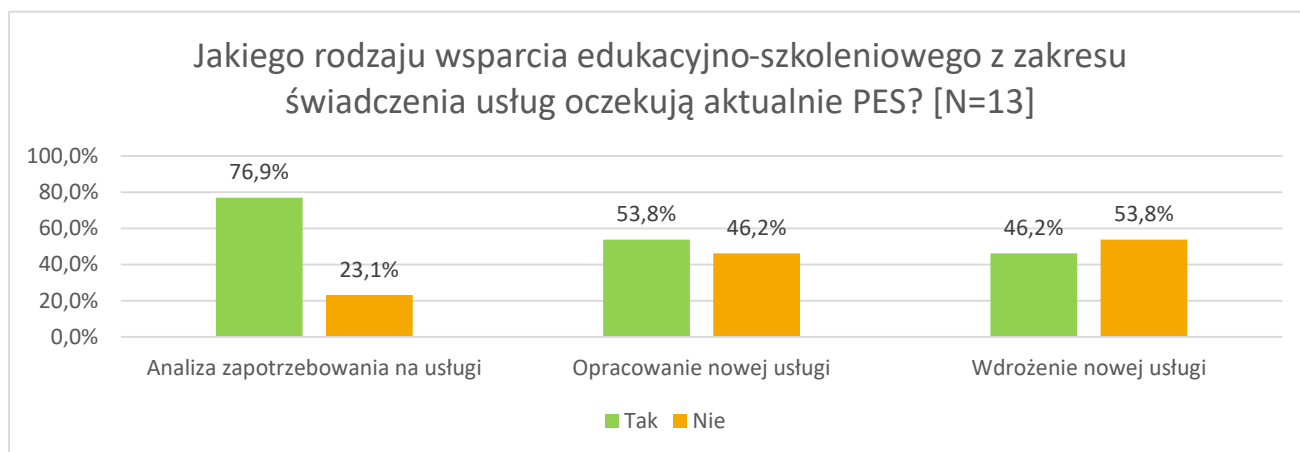

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Respondenci, którzy chcieliby uzyskać wsparcie edukacyjno-szkoleniowe z zakresu świadczenia usług (13 osób), deklarowali zainteresowanie analizą zapotrzebowania na usługi (76,9%), rzadziej – opracowaniem nowej usługi (53,8%), a jeszcze mniejsze grono wskazywało na kwestię wdrożenia nowej usługi (46,2%). Dodatkowo przedstawiciele PES chcieliby skorzystać ze wsparcia w zakresie przygotowania do współpracy z Centrum Usług Społecznych (CUS).

Najbardziej preferowaną formą wsparcia byłyby stacjonarne warsztaty grupowe lub doradztwo indywidualne.

Wykres 29. Rodzaj wsparcia z zakresu świadczenia usług – aktualne zapotrzebowanie N=13

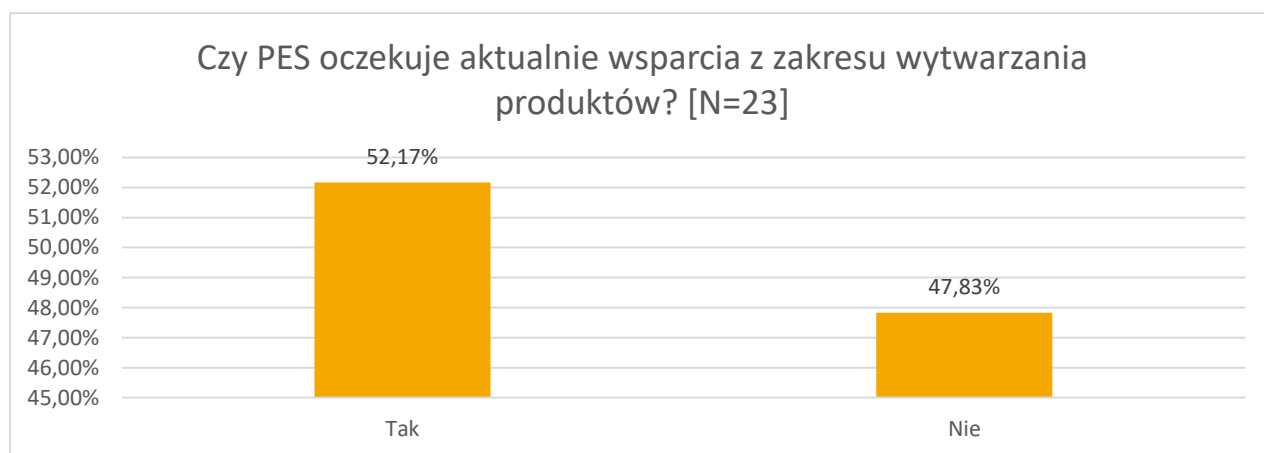

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

3) Wytwarzanie produktów

Ponad połowa badanych oczekiwała wsparcia z zakresu wytwarzania produktów. Porównując z innymi rodzajami wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, oczekiwanie wsparcia w tym zakresie zadeklarowała najmniej liczna grupa respondentów. Warto podkreślić, że mimo to, nadal był to znaczny odsetek ankietowanych z grupy deklarującej aktualne zapotrzebowanie na wsparcie – 52,1%.

Wykres 30. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – aktualne zapotrzebowanie N=23

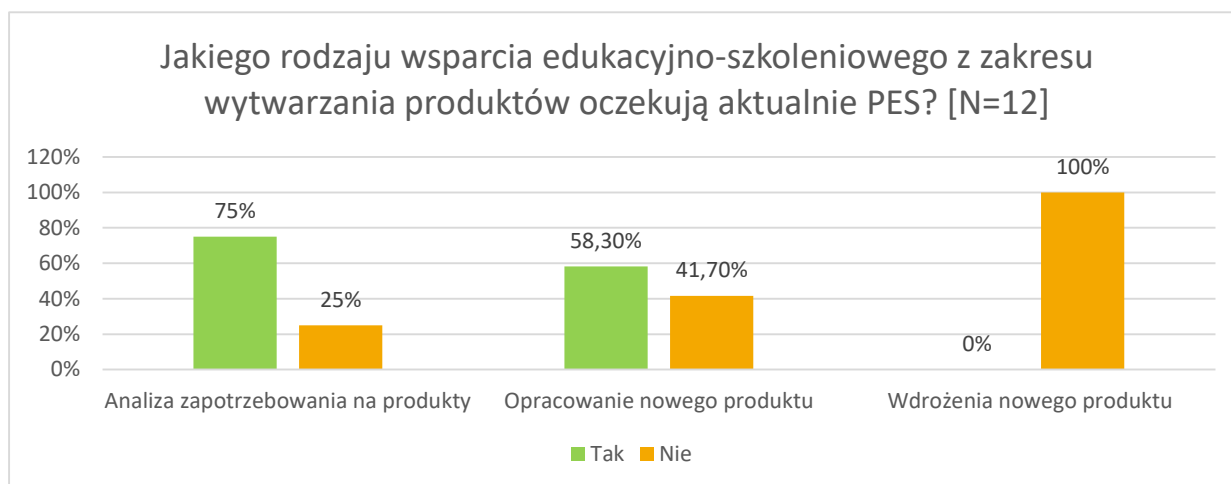

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Grupa tych przedstawicieli PES (12 osób) najczęściej chciała otrzymać wsparcie z zakresu analizy zapotrzebowania na produkty (75%) lub opracowania nowego produktu (58,3%). Dodatkowo, odpowiadający mówili również o kwestii ulepszania i poprawy jakości produktów, a także pomocy w stworzeniu sklepu charytatywnego, sprzedającego własne produkty.

Forma, w której respondenci chcieliby otrzymywać wsparcie z zakresu wytwarzania produktów, to stacjonarne warsztaty i szkolenia grupowe.

Wykres 31. Rodzaj wsparcia z zakresu wytwarzania produktów – aktualne zapotrzebowanie N=12

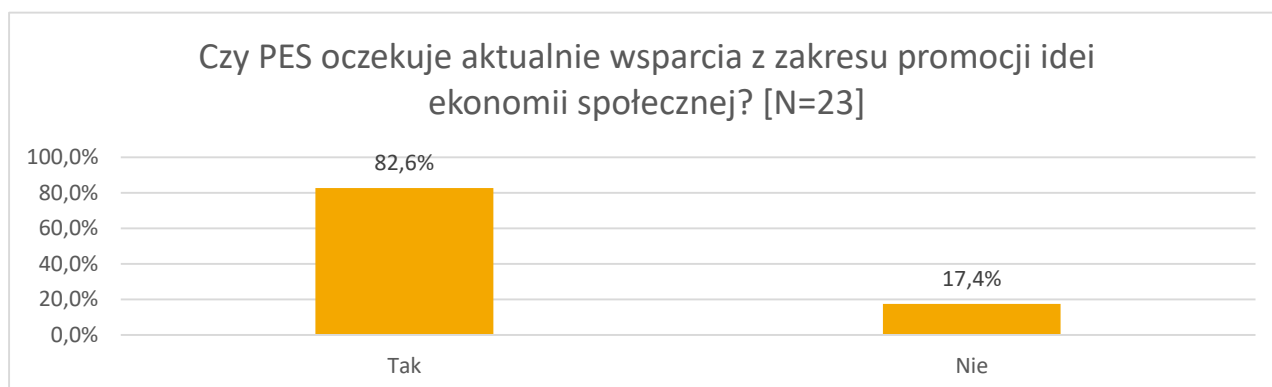
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

4) Promocja idei ekonomii społecznej

Większość respondentów deklarowała, że ich PES potrzebują wsparcia w zakresie promocji idei ekonomii społecznej – taką odpowiedź wskazało aż 82,6% odpowiadających.

Porównując z innymi rodzajami wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, respondenci największym zainteresowaniem darzyli możliwość uzyskania wsparcia właśnie w tym obszarze.

Wykres 32. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – aktualne zapotrzebowanie N=23

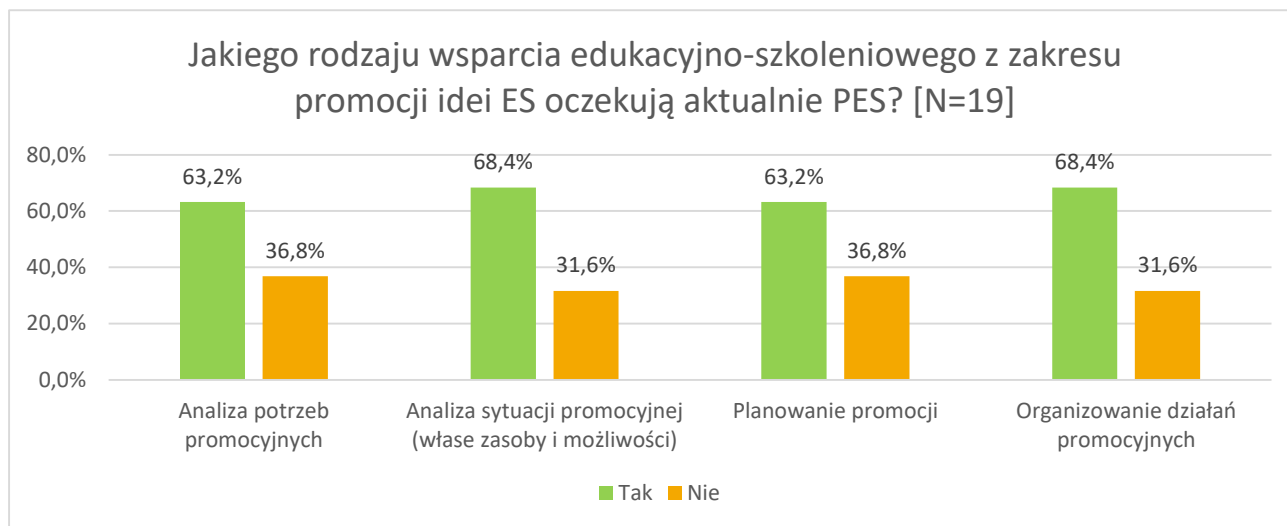

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Wskazana grupa przedstawicieli PES (19 osób) potrzebowała pomocy w organizowaniu działań promocyjnych, a także analizy sytuacji promocyjnej (po 68,4%). Nieco mniejsze grono odpowiadających wskazało na analizę potrzeb informacyjnych czy planowania promocji (po 63,2%).

Zdaniem respondentów, najbardziej adekwatną formą tego typu wsparcia byłoby stacjonarne doradztwo grupowe lub indywidualne.

Wykres 33. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – aktualne zapotrzebowanie N=19

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Przedstawiciele PES zostali zapytani również o to, jakiego innego rodzaju wsparcia edukacyjno-szkoleniowego oczekują. Odpowiadający wskazali na:

- a) szkolenia z zakresu zarządzania finansami;
- b) wsparcie w zakresie marketingu;
- c) wsparcie w prowadzeniu dokumentacji i księgowości, a także pomocy w zakresie aspektów prawnych.

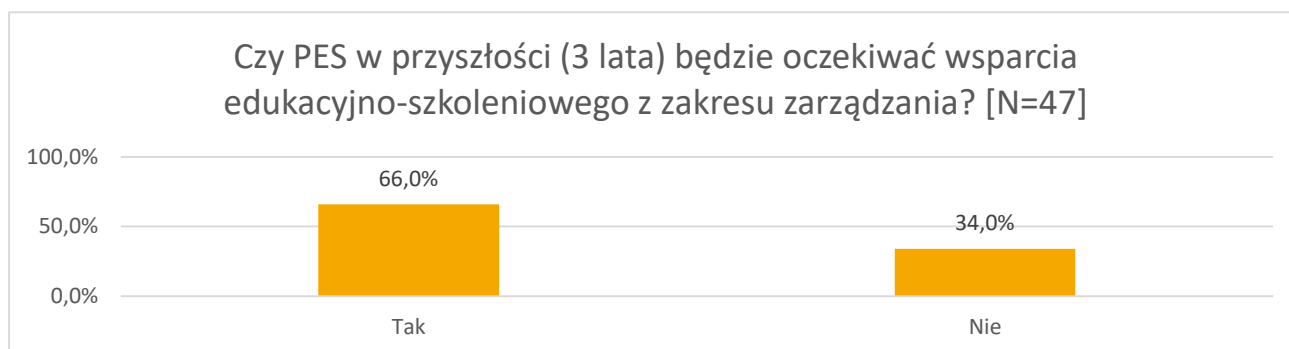
4.9. Oczekiwania PES w przyszłości (3 lata) – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe

Przedstawicielom PES (36,4%), którzy przewidywali, że będą oczekiwać wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w najbliższej przyszłości (3 lata), zostały postawione pytania o konkretne oczekiwania w zakresie: zarządzania, świadczenia usług, wytwarzania produktów i promocji idei ekonomii społecznej.

1) Zarządzanie

Prawie 2/3 przedstawicieli PES przewidywała, że w przyszłości będą potrzebować wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu zarządzania. Porównując z innymi obszarami wsparcia, oczekiwanymi w przyszłości, zarządzanie i świadczenie usług uzyskały najwięcej wskazań – po 66%.

Wykres 34. Wsparcie z zakresu zarządzania – zapotrzebowanie w przyszłości N=47

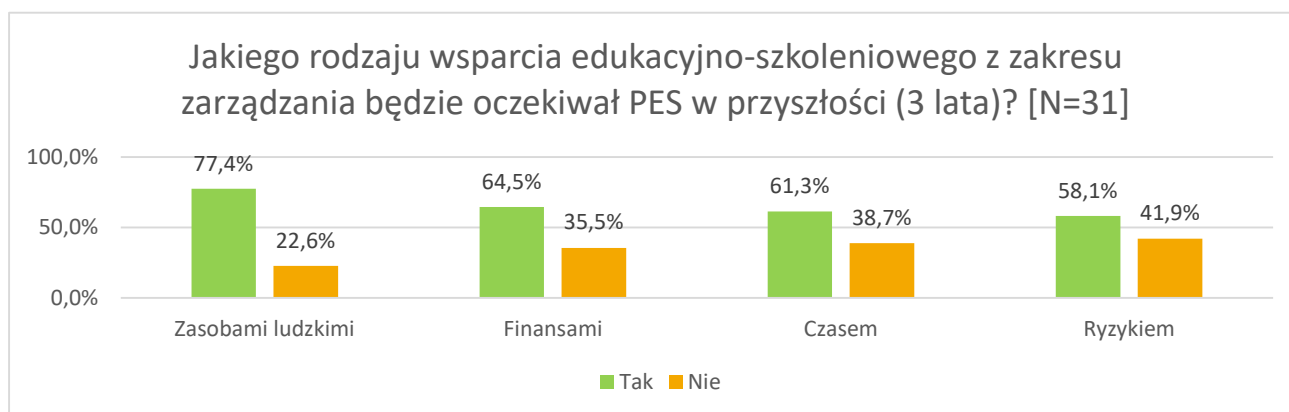

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Wsparcie z zakresu zarządzania, jakiego będą oczekiwać odpowiadający, dotyczyć będzie przede wszystkim zarządzania zasobami ludzkimi (77,4%), finansami (64,5%), czasem (61,3%) oraz ryzykiem (58,1%). Dodatkowo, respondenci wymienili również zagadnienia związane z zarządzaniem produkcją lub marketingiem. Warto zauważyć, że najbardziej oczekiwany obszar wsparcia w zakresie zarządzania, to - niezmiennie - zarządzanie zasobami ludzkimi, a najmniej oczekiwany – również niezmiennie - zarządzanie ryzykiem.

Adekwatną formą wsparcia byłyby stacjonarne szkolenia grupowe.

Wykres 35. Rodzaj wsparcia z zakresu zarządzania – zapotrzebowanie w przyszłości N=31

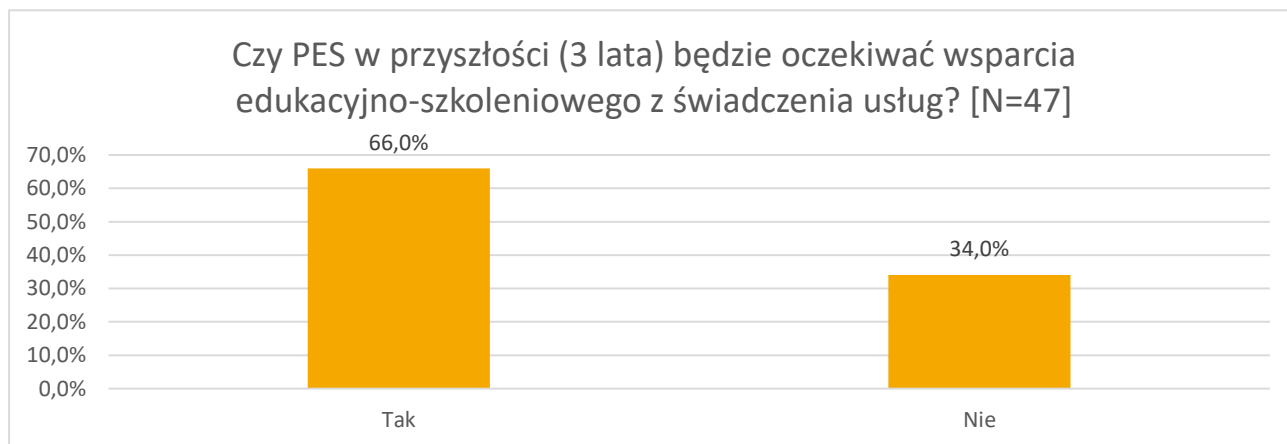

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

2) Świadczenie usług

Znaczna część respondentów przewidywała, że PES będą w przyszłości oczekiwały wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu świadczenia usług. Świadczenie usług, wraz z wyżej wspomnianym zarządzaniem, uzyskały po 66% wskazań ankietowanych.

Wykres 36. Wsparcie z zakresu świadczenia usług – zapotrzebowanie w przyszłości N=47

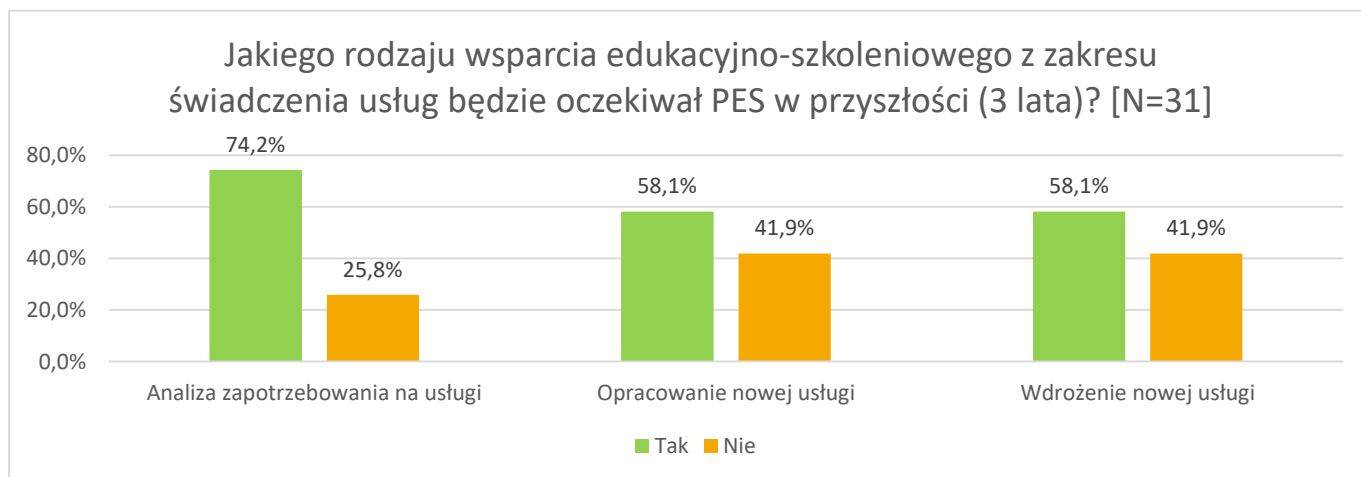

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Wsparcie to będzie dotyczyć przede wszystkim analizy zapotrzebowania na usługi (74,2%) oraz opracowywania czy wdrożenia nowej usługi (58,1%). Ponadto odpowiadający uważali, że istotną kwestią będzie też ulepszenie dotychczasowych usług lub modelowe rozwiązania usług (wizyty studyjne).

Najbardziej preferowaną formą wsparcia będą stacjonarne szkolenia grupowe.

Wykres 37. Rodzaj wsparcia z zakresu świadczenia usług – zapotrzebowanie w przyszłości N=31

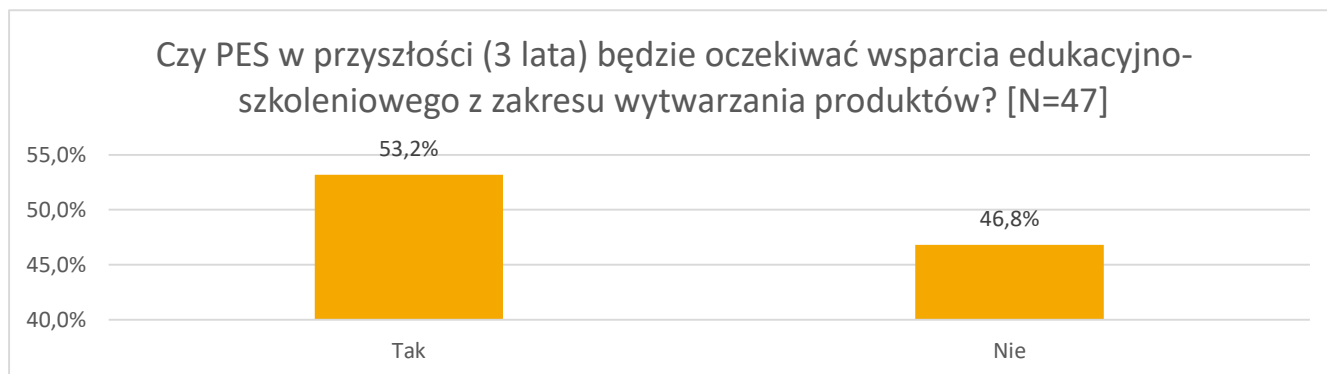
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

3) Wytwarzanie produktów

Ponad połowa respondentów będzie oczekiwać w przeciągu 3 lat wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu wytwarzania produktów (53,2%). Warto zauważyć,

że jest to niższy odsetek niż w przypadku wcześniej wspomnianych kwestii potrzeb w zakresie zarządzania (66%) czy świadczenia usług (66%).

Wykres 38. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – zapotrzebowanie w przyszłości N=47

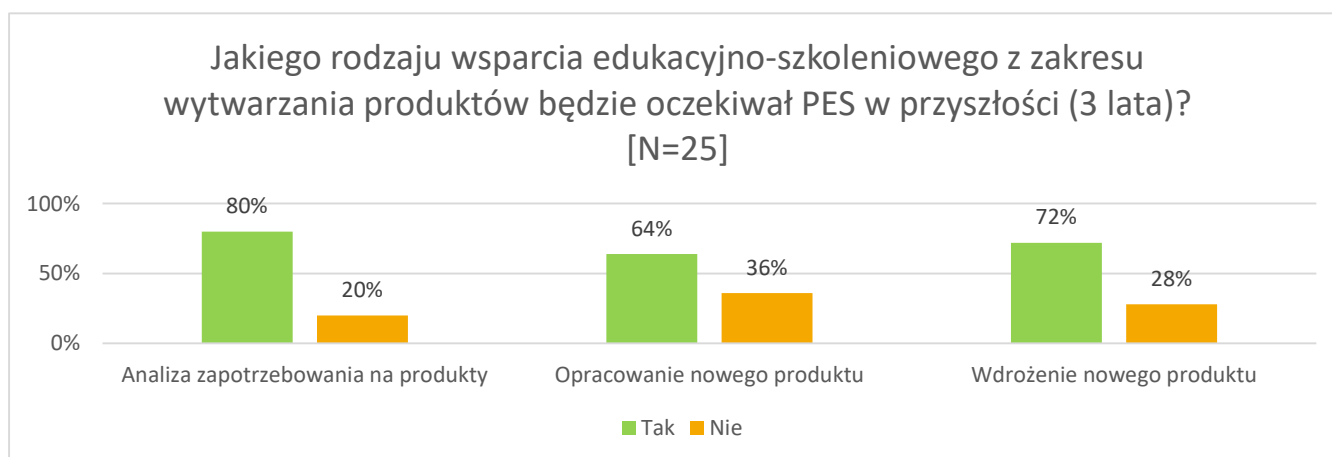

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Wsparcie, którego będą oczekiwać PES, związane będzie zwłaszcza z analizą zapotrzebowania na produkty (80%), rzadziej – wdrożeniem nowego produktu (72%) czy opracowaniem nowego produktu (64%). Jedna osoba zadeklarowała, że w przyszłości będzie potrzebować pomocy, dotyczącej analizy prawnej produktu na rynku.

Forma, w której większość respondentów chciałaby, żeby realizowane było wsparcie edukacyjno-szkoleniowe z tego zakresu, to przede wszystkim doradztwa oraz stacjonarne szkolenia i warsztaty grupowe.

Wykres 39. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – zapotrzebowanie w przyszłości N=25

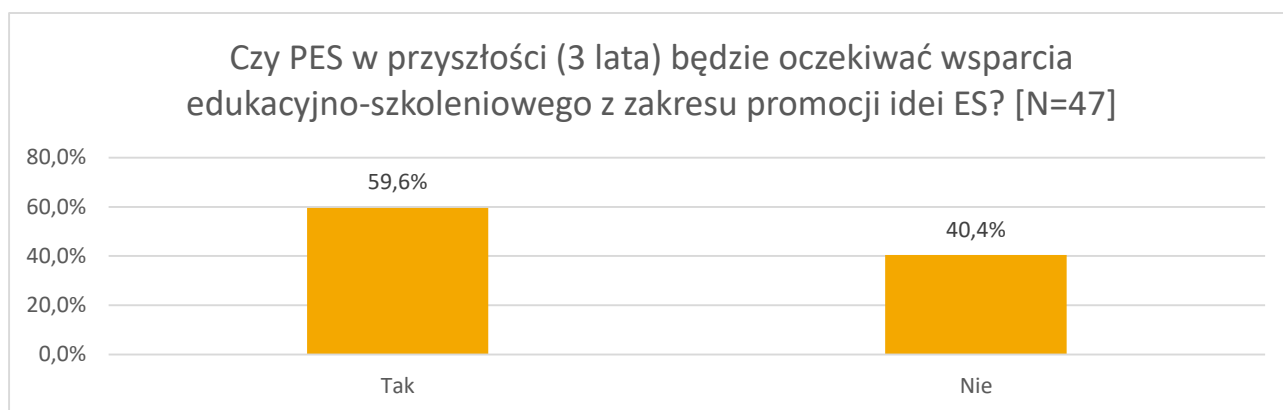

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

4) Promocja idei ekonomii społecznej

59,6% PES było zdania, że w najbliższej przyszłości będzie oczekiwać wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie promocji idei ekonomii społecznej. Jest to nieco niższy odsetek wskazań niż w przypadku zarządzania i świadczenia usług (po 66%), a także nieco wyższy niż w przypadku wytwarzania produktów (53,2%).

Wykres 40. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – zapotrzebowanie w przyszłości N=47

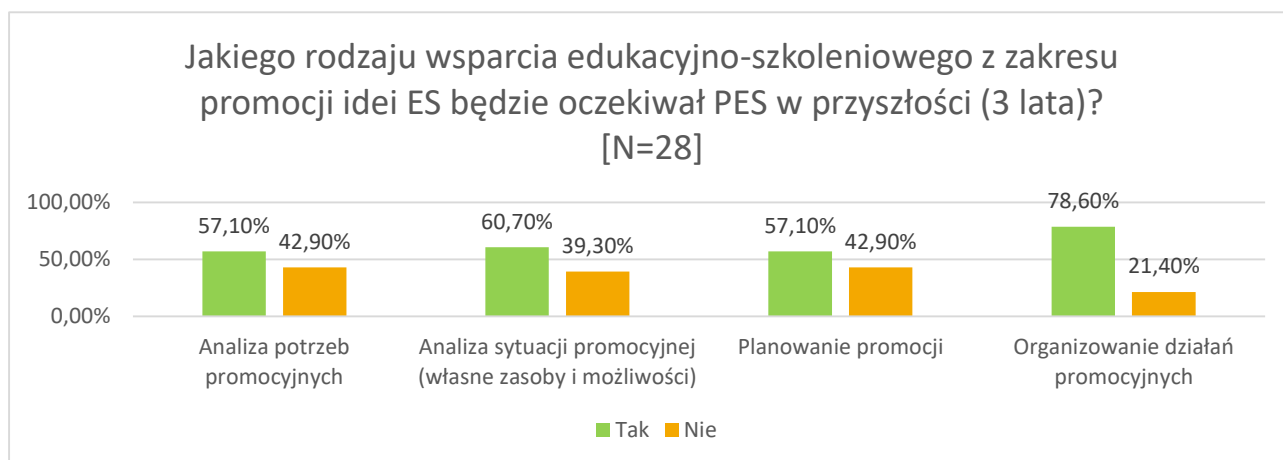

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Rodzaj wsparcia, którym respondenci będą najbardziej zainteresowani, dotyczyć będzie organizacji działań promocyjnych (78,6%). Niemal 2/3 deklarowało potrzebę analizy sytuacji promocyjnej (60,7%), a ponad połowa wskazywała na planowanie promocji lub analizę potrzeb (57%). Jedna osoba dodatkowo wskazała kwestię tworzenia sieci i klastrów branżowych.

Ankietowani przedstawiciele PES zainteresowani byli wsparciem oferowanym w ramach stacjonarnych warsztatów indywidualnych.

Wykres 41. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – zapotrzebowanie w przyszłości N=28

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

4.10. Funkcje reintegracyjne w PES i wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w ich realizacji

Ponad 2/3 badanych PES (66,7%) deklaruje realizację funkcji reintegracyjnej w momencie realizacji badania. Z kolei 7,6% deklaruje realizację tego typu działania w przeszłości. Warto zauważyć, że ponad 1/4 respondentów nie wie o realizacji przez podmiot ekonomii społecznej funkcji reintegracyjnej.

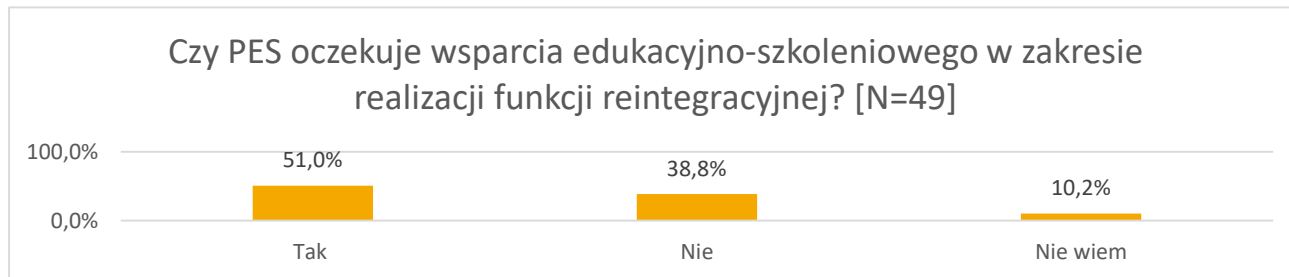
Wykres 42. Realizacja funkcji reintegracyjnych w PES N=66

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Spśród podmiotów, spełniających funkcje reintegracyjne, ponad połowa (51%) oczekuje wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w tym zakresie. W konsekwencji, w niniejszej części raportu wyniki odnoszą się wyłącznie do tej kategorii respondentów (PES realizujące funkcje reintegracyjne, oczekujące wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie realizacji funkcji reintegracyjnej).

Wykres 43. Oczekiwane wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w zakresie realizacji funkcji reintegracyjnej N=49

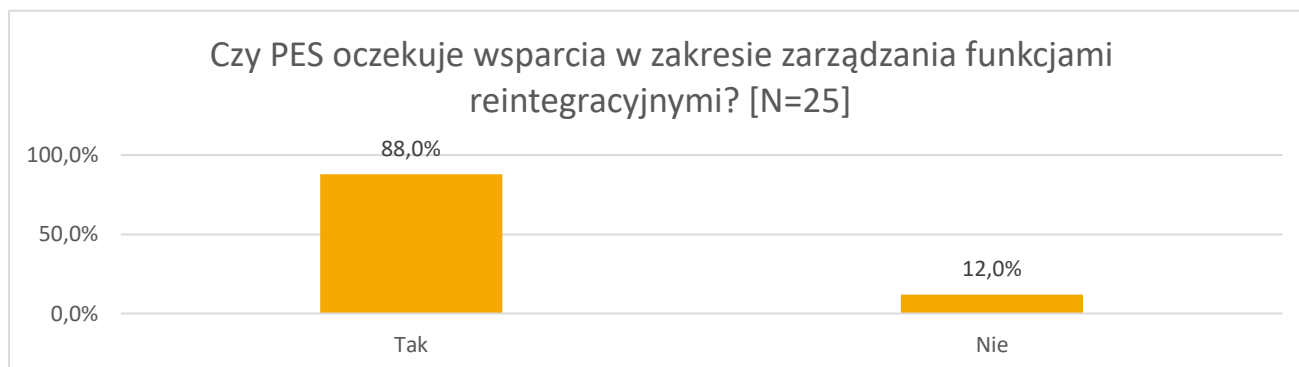

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

1) Zarządzanie funkcjami reintegracyjnymi

Aż 88% PES było zainteresowanych otrzymaniem wsparcia w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi. Porównując z innymi rodzajami wsparcia (świadczenie usług reintegracyjnych, wdrażanie nowej usługi), badani największym zainteresowaniem darzyli wyżej wymieniony obszar.

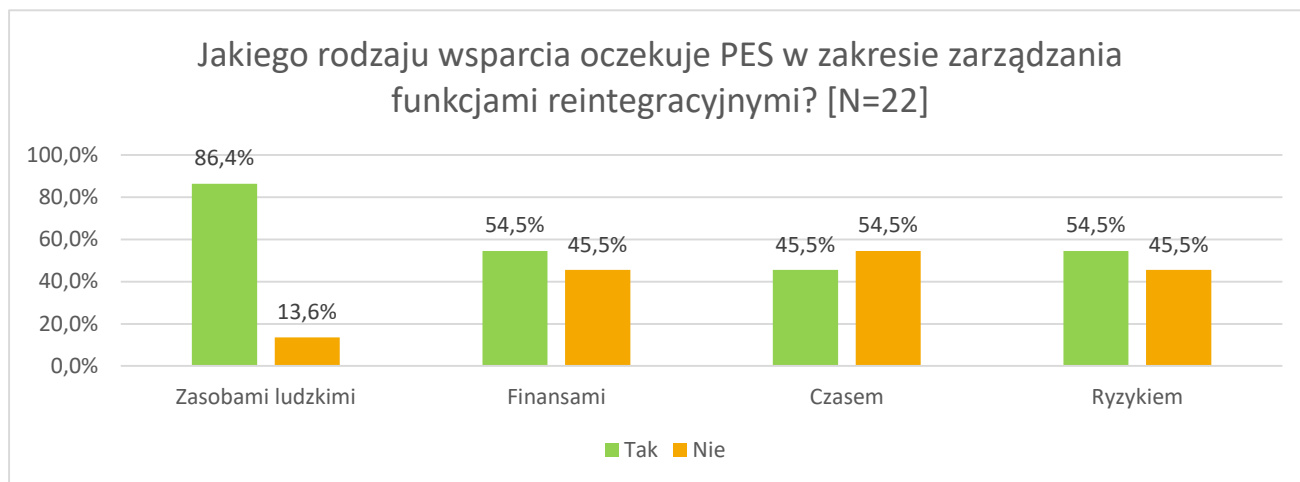
Wykres 44. Wsparcie w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi N=25

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES były również zainteresowane wsparciem reintegracyjnym w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi (86,4% wskazań), finansami (54,5%), ryzykiem (54,5%) i rzadziej - czasem (45,5%). Warto zauważyć, że zainteresowanie w obszarze zarządzania konkretnymi rodzajami wsparcia, niezmiennie wskazuje, że PES oczekują wsparcia w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi.

Wykres 45. Rodzaj wsparcia w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi N=22

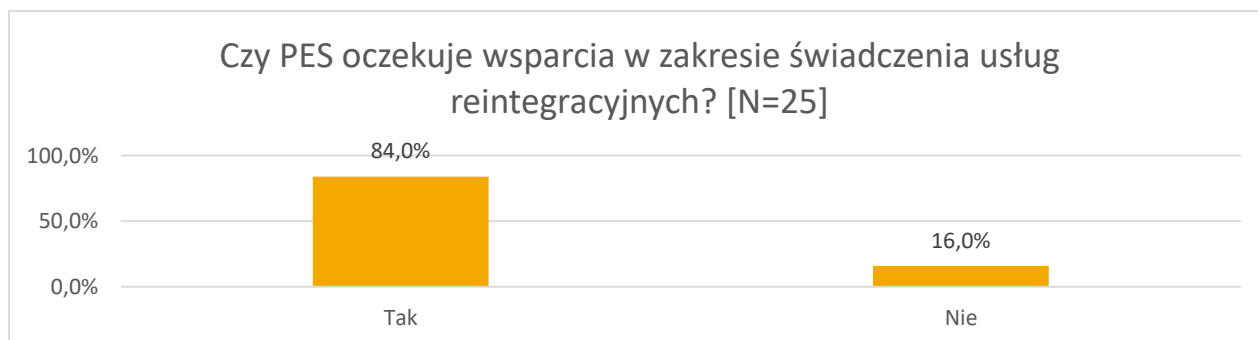
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES oczekiwały wsparcia w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi, które oferowane byłoby w formie stacjonarnej: treningów grupowych, warsztatów indywidualnych i grupowych oraz doradztwa indywidualnego.

2) Świadczenie usług reintegracyjnych

Aż 84% PES oczekiwało wsparcia w zakresie świadczenia usług reintegracyjnych. Jest to nieco mniejsza grupa chętnych PES niż w przypadku zarządzania funkcjami reintegracyjnymi (88%).

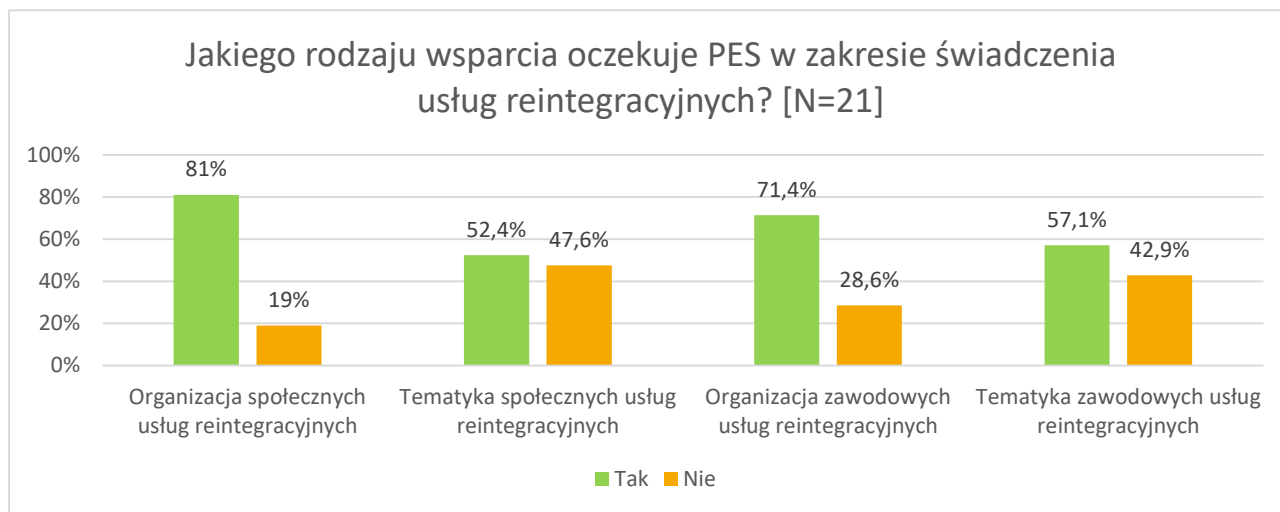
Wykres 46. Wsparcie w zakresie świadczenia usług reintegracyjnych N=25

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES deklarowały potrzebę wsparcia w: organizacji społecznych usług reintegracyjnych (81% wskazań) i organizacji zawodowych usług reintegracyjnych (71,4%). Istotna była również tematyka zawodowych (57,1%) i społecznych (52,4%) usług reintegracyjnych.

Wykres 47. Rodzaj wsparcia w zakresie świadczenia usług reintegracyjnych N=21

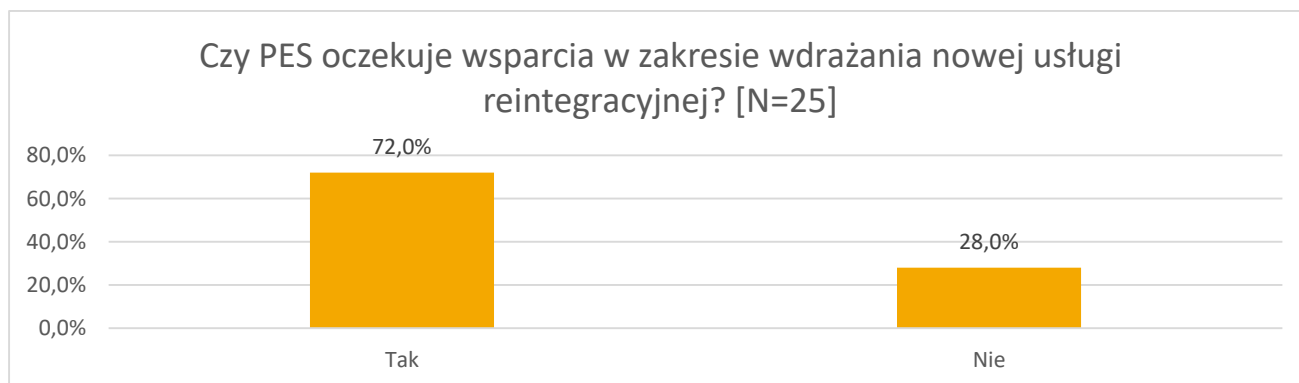
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES oczekiwały realizacji wsparcia w różnych stacjonarnych formach: szkoleń grupowych, doradztwa indywidualnego i grupowego, treningu grupowego, warsztatów grupowych i indywidualnych.

3) Wdrożenie nowej usługi reintegracyjnej

W porównaniu z innymi obszarami wsparcia, nieco mniej respondentów (72%) oczekiwało wsparcia w zakresie wdrażania nowej usługi reintegracyjnej.

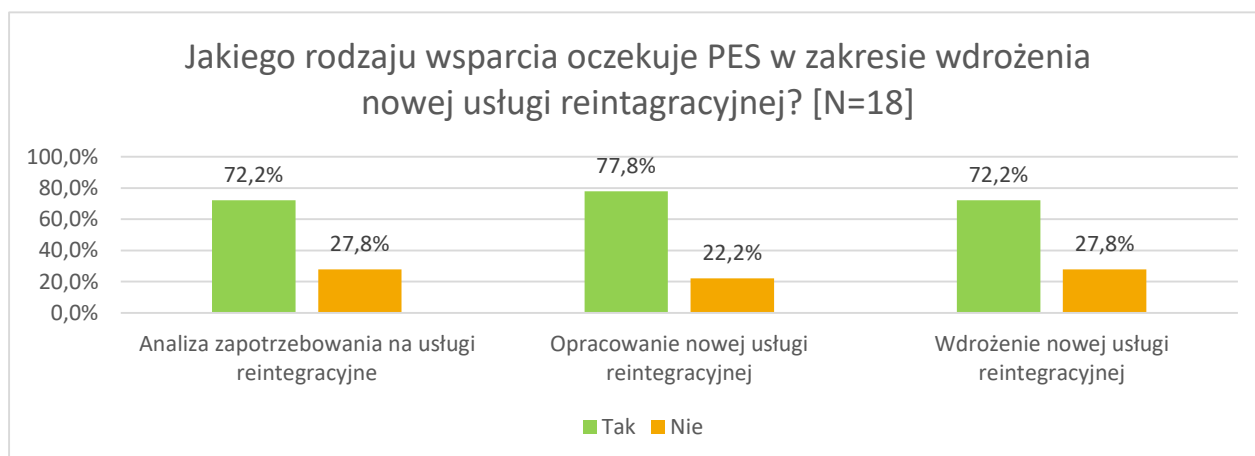
Wykres 48. Wsparcie w zakresie wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej N=25

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES deklarowały, że chciałyby dowiedzieć się o kwestiach związanych z analizą zapotrzebowania na opracowanie nowej usługi reintegracyjnej (77,8%), usługi reintegracyjnej (72,2%), a także wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej (72,2%).

Wykres 49. Rodzaj wsparcia w zakresie wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej N=18

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES przyjmowały, że tego rodzaju wsparcie powinno być świadczone w formie stacjonarnego: doradztwa indywidualnego i grupowego, szkoleń indywidualnych oraz treningu indywidualnego.

4) Potrzeby PES w zakresie realizacji funkcji społecznej reintegracji

Respondentów zapytano o potrzeby reprezentowanego przez nich podmiotu ekonomii społecznej w zakresie realizacji funkcji społecznej reintegracji. Badani wspominali o takich potrzebach jak:

- a) szkolenia dla pracowników (stworzenie indywidualnej ścieżki rozwoju dla pracowników w zakresie kompetencji społecznych);
- b) szkolenia dla podopiecznych;
- c) szkolenia z pozyskiwania środków na reintegracyjną działalność PES;
- d) organizacja spotkań reintegracyjnych;
- e) warsztaty wyjazdowe – spotkania informacyjno-integracyjne do innych PES w celu wymiany doświadczeń i rozwiązań społecznych;
- f) wsparcie w zakresie promocji (promocja idei ES, promocja działalności podmiotu);
- g) wsparcie prawne;
- h) szkolenia w zakresie umiejętności miękkich, umacniania więzi zespołu;

- i) dodatkowe środki na realizację usługi.
- 5) Potrzeby PES w zakresie realizacji funkcji zawodowej reintegracji

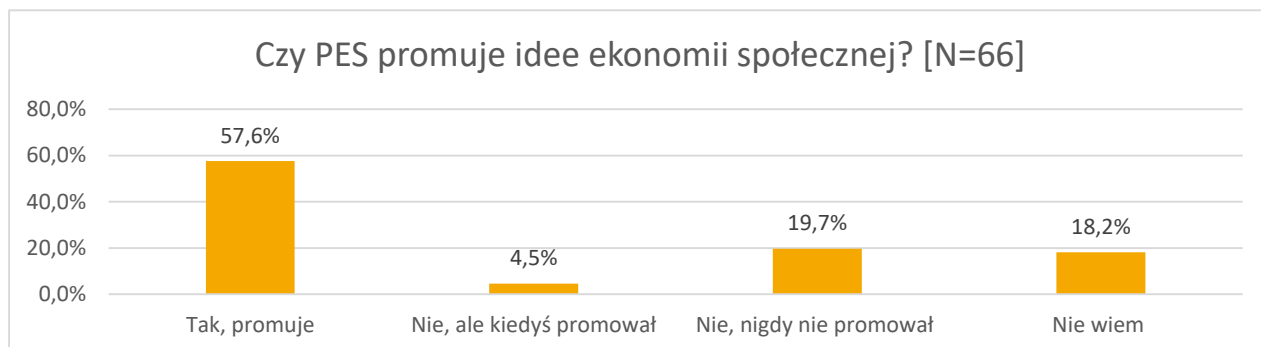
Respondentów zapytano również o potrzeby reprezentowanego przez nich podmiotu ekonomii społecznej w zakresie realizacji funkcji zawodowej reintegracji. Badani wspominali o takich potrzebach jak:

- a) szkolenia dla pracowników (stworzenie indywidualnej ścieżki rozwoju dla pracowników w zakresie kompetencji zawodowych);
- b) szkolenia dla podopiecznych;
- c) szkolenia zawodowe, w zakresie lepszego dotarcia do pracodawców;
- d) środki za zatrudnienie trenera pracy;
- e) organizacja spotkań reintegracyjnych;
- f) warsztaty wyjazdowe – spotkania informacyjno-integracyjne do innych PES w celu wymiany doświadczeń i rozwiązań;
- g) organizacja wizyt studyjnych;
- h) wsparcie w zakresie promocji na otwartym rynku (korzystanie z usług);
- i) wsparcie prawne;
- j) szkolenia w zakresie umiejętności miękkich, umacniania więzi zespołu.

4.11. Promocja idei ekonomii społecznej

Ponad połowa PES deklarowała, że promuje idee ES (57,6%). W mniejszości pozostają PES, które nigdy nie promowały idei ES (19,7%) lub te, które kiedyś ją promowały (4,5%).

Wykres 50. Promocja idei ES przez PES N=66

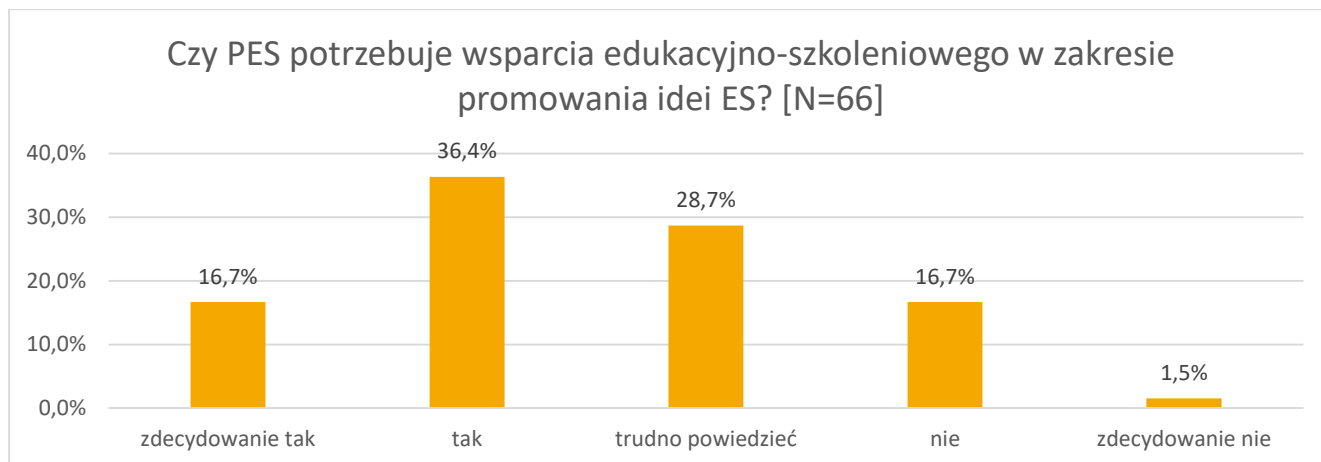
Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Respondenci zostali zapytani, w jaki sposób ich PES promują lub promowały idee ekonomii społecznej. W ramach odpowiedzi uzyskano następujące wskazania:

- 1) udział w wydarzeniach tematycznych (np. piknikach, festynach, targach, konferencjach i konkursach) N=10;
- 2) działania informacyjno-promujące w mediach społecznościowych N=8;
- 3) reintegracja zawodowa, walka z wykluczeniem N=7;
- 4) propagowanie idei ekonomii społecznej w najbliższym otoczeniu społecznym, a także zawodowo-biznesowym N=5;
- 5) aktywizacja społeczności lokalnej – działania nakierowane na zwiększenie uczestnictwa społeczności lokalnej w życiu publicznym N=4;
- 6) organizacja spotkań promocyjnych N=3;
- 7) udostępnianie informacji o ekonomii społecznej i działalności podmiotu ekonomii społecznej mediom lokalnym N=3.

Ponad połowa przedstawicieli PES (53,1%) potrzebowała wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie promowania idei ES (w tym: 16,7% zdecydowanie tak, 36,4% tak). W mniejszości pozostawały podmioty, które nie potrzebowały tego rodzaju wsparcia.

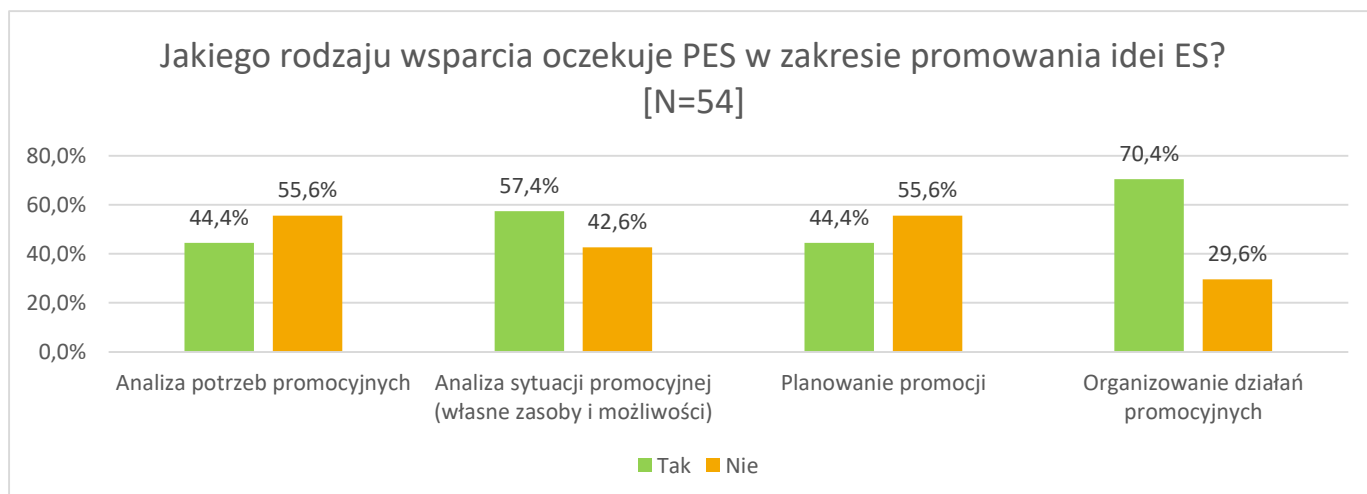
Wykres 51. Wsparcie w zakresie promowania idei ES N=66

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

PES, w zakresie promowania idei ekonomii społecznej, najczęściej oczekiwały wsparcia w zakresie organizowania działań promocyjnych (70,4% wskazań) i analizy sytuacji promocyjnej (57,4%). Istotne dla przedstawicieli PES było również planowanie promocji (44,4%) i analiza potrzeb promocyjnych (44,4%).

Wykres 52. Rodzaj wsparcia w zakresie promowania idei ES N=54

Źródło: Wyniki badania ilościowego, opracowanie własne BBS QM.

Według przedstawicieli PES najadekwatniejszą formą tego typu wsparcia byłyby stacjonarne: szkolenia grupowe, doradztwo indywidualne i grupowe oraz warsztaty grupowe.

4.12. Zogniskowany wywiad grupowy

Przedstawiciele OWES uważali, że generalnie świadomość mieszkańców województwa mazowieckiego oraz przedstawiciele władz lokalnych i regionalnych na temat ES jest raczej niewielka.

*Jeśli chodzi o mieszkańców to myślę, że świadomość ekonomii społecznej, to jest mała. Bardziej kojarzą organizacje, tak, typu stowarzyszenia, fundacje, a spółdzielni socjalnych myślę, że nie kojarzą (...)
Więc mieszkańców to uważam, że małe. Władz samorządowych zdarza się, że ktoś jest zorientowany w ekonomii społecznej, zwłaszcza jeżeli tam się współpracuje z Ośrodkiem Wsparcia Ekonomii Społecznej. Natomiast myślę, że wciąż za mała jest świadomość wśród samorządów. No i ogólnie, mimo tego, że tyle jest tych działań, to myślę, że ta świadomość ekonomii społecznej jest bardzo mała.*

Z drugiej strony, odpowiadający stwierdzali, że ogólnie znajomość idei ES ulega stopniowej poprawie, zwiększa się przede wszystkim zainteresowanie i zaangażowanie władz lokalnych. Uczestnicy dyskusji zwrócili również uwagę, że część samych podmiotów, mimo zaliczania się do kategorii PES, nie utożsamia się z sektorem, a nawet nie wie, że właśnie do tej grupy przynależy.

W konsekwencji, sytuacja PES w województwie mazowieckim jest zróżnicowana, co pozostaje uzależnione, między innymi, od postaw samorządów.

Patrząc tak na ogólną sytuację, no to są organizacje czy przedsiębiorstwa społeczne czy podmioty ekonomii społecznej, które sobie świetnie radzą, no a są takie, które gdzieś tam są zablokowane i ta sytuacja jest nie za dobra. (...) Tam, gdzie jest dobry klimat otoczenia, tam jest sytuacja dobra albo nawet świetna, a tam, gdzie po prostu, no, różnie z tym klimatem, czyli właśnie tak nie do końca organizacje są partnersko traktowane, no to mają trudniej.

Przy czym, nie chodzi wyłącznie o samo nastawienie do PES czy szerzej, sektora ES, ale również do całej społeczności lokalnej.

Inną kluczową kwestią dla oceny sytuacji PES województwa mazowieckiego jest możliwość osiągnięcia czy opierania swojej działalności o działania i czynności zapewniające stabilne finansowanie.

To wszystko zależy, z mojego punktu widzenia, od tego w jaki sposób, w danym momencie też, organizacja czy podmiot ekonomii społecznej jest finansowany. I na przykład, jeżeli jest to, założmy, przedszkole, które jest finansowane ze środków edukacji, to jest ta stabilizacja i ma się dobrze. Generalnie, jeżeli są stabilne środki, no to te organizacje będą się rozwijać. Natomiast bardzo słabą są te wszystkie organizacje, które nie mają stałego dopływu środków zorganizowanego, które muszą działać w oparciu o dotacje i to są często w zarządach osoby, które pracują gdzieś jeszcze, w związku z tym nie mają czasu na rozwój tej organizacji.

Nierzadkim błędem jest zakładanie organizacji czy podmiotu bez uprzedniego zabezpieczenia strony finansowej przedsięwzięcia. Można zatem stwierdzić, że w przypadku części przedstawicieli PES już w momencie tworzenia podmiotu brakuje myślenia strategicznego i długofalowego.

Należy zauważyć, że OWESy starają się wspierać PES, między innymi, za pośrednictwem względnie szerokiego zakresu oferowanych szkoleń edukacyjnych oraz różnego rodzaju doradztwa. Dotyczy to pozyskiwania środków (wyszukiwanie dofinansowań czy zamówień), stworzenia oferty w zakresie przygotowania produktów czy usług i ich sprzedaży oraz zarządzania, zarówno zasobami ludzkimi, jak i finansami. OWESy oferują wsparcie w momencie tworzenia nowych PES, jak i dalszego funkcjonowania organizacji i podmiotów już istniejących.

Staramy się pokazywać pracę jednak metodą projektu, nie pracę nad wnioskiem, a właśnie nad pomysłem, żeby to było spójne, wynikało z potrzeb, tutaj właśnie na rozpoznawaniu tych problemów lokalnych, potrzeb, także żeby to nie były tylko takie pojedyncze strzały, ale właśnie żeby to się gdzieś tam w takie myślenie większe wpisywało, opierało o lokalne zasoby, umieć rozpoznawać te lokalne zasoby i na nich po prostu budować, no na początek projekty może, ale z czasem to będą inne działania.

Z punktu widzenia OWESów kluczowe dla powstania i dalszego rozwoju PESów, a zwłaszcza jego profesjonalizacji, jest stworzenie miejsc pracy, co najmniej dla księgowej i koordynatora (osoby zarządzającej PES).

Jednocześnie część uczestników zogniskowanego wywiadu zwróciła uwagę, że PESy nie zawsze chcą się szkolić czy rozwijać w jakimś zakresie.

My możemy sobie mówić, że podmioty ekonomii społecznej mają potrzeby, ale one są, tak jak X powiedziała, one nie widzą tych potrzeb. I tak, jak my, no przynajmniej ja, wspieram też indywidualnie, bo ponieważ też mam wiedzę z zakresu sprzedaży, i też sama niejednokrotnie organizacjom proponuję konkretne doradztwo z zakresu pozyskiwania klientów, to oni nawet z tego nie korzystają. Czyli nie chcą korzystać.

Przy czym, nie jest to efekt złej woli czy braku zaangażowania w funkcjonowanie PES, lecz niewiedzy o zakresie koniecznych inwestycji we własny podmiot, w tym posiadane zasoby ludzkie, by mógł on dobrze i prawidłowo funkcjonować.

My pracujemy na tych potrzebach nieświadomych. Czyli organizacje, PESy jeszcze nie wiedzą, że to jest im potrzebne, a my wiemy, ale oni nie. Więc musimy znaleźć taki punkt, żeby ich przyciągnąć, powiedzieć co jest naprawdę ważne i potrzebne. Czyli dużo jest pracy na potrzebach nieświadomych.

Jeśli chodzi o rozpoznawanie potrzeb edukacyjnych i szkoleniowych PES, OWESy podejmują różnego rodzaju działania. Najczęściej, starając się otrzymać informację zwrotną od jak największej liczby podmiotów, pytają PES poprzez ankiety diagnostyczne (podobnie, jak w przypadku wszystkich badań sondażowych, zwrot utrzymuje się na poziomie około 30%). Jednocześnie,

w momencie bezpośredniego lub pośredniego kontaktu, przedstawiciele PES są pytani o to, jakie są ich bieżące oczekiwania. Należy zauważyć, że w tym zakresie OWESy korzystają z mediów społecznościowych, gdzie tworzone są grupy dyskusyjne. Innym ważnym źródłem informacji są również spotkania sieciujące.

U nas w zasadzie podobnie, większość przez jakieś internetowe narzędzia, ale też doradcy też są takim źródłem. Natomiast też robimy, ja przynajmniej tutaj w X robię, różne spotkania sieciujące, na których właśnie te potrzeby szkoleniowe zbieramy. Więc jakby, to jest chyba takie najlepsze źródło informacji takiej bieżącej.

Innym źródłem wiedzy o potrzebach PES lub osób mających zamiar założyć tego typu podmiot, są samorządy. Pozytywną rolę odgrywają w tym przypadku rzecznicy ekonomii społecznej.

U nas w terenie, chyba jakbym mogła coś dodać do wszystkiego, to też trochę pracy zrobili rzecznicy ekonomii społecznej. Może my mamy akurat taki mniejszy teren, się bardziej znamy. Tak się poskładało, że w terenie są osoby, które ja znam po prostu osobiście, które tam gdzieś pracują w urzędach wiele lat i też się zajmują organizacjami pozarządowymi. To nas wspierają ostatnio tak, też, mówią nam co by było potrzebne. (...) Mamy też taki oddźwięk od nich, jakie są potrzeby w terenie.

Jeszcze innym źródłem wiedzy o potrzebach PESów są rozmowy prowadzone z ich pracownikami. Jest to działania o tyle korzystne, o ile wskazuje na rzeczywiste funkcjonowanie organizacji i podmiotów, co przekłada się na przygotowanie adekwatnego wsparcia. Przy czym, należy zaznaczyć, że jest to wtedy działanie indywidualne, skierowane raczej bezpośrednio do jednego, konkretnego podmiotu.

Ogólnie, wszystkie działania wspierające podejmowane przez OWESy, spotykają się z pozytywną oceną ze strony PES. Te opinie podyktowane są wynikami ankiet prowadzonych po różnego rodzaju szkoleniach czy doradztwach.

Jeżeli to jest jakaś duża rzecz, to robimy ankiety poszkoleniowe. No ale to jest bardziej badania satysfakcji, tak?

Nie jest to ocena podyktowana wyłącznie otrzymywaną informacją zwrotną, lecz również obserwowaniem wymiernych efektów.

Zależy od tematyki szkolenia, którą obejmowała, tak? Uczymy ich pisać projekty też, w trakcie szkoleń, więc widzimy efekty, bo piszą te projekty, tak, i je realizują.

Zdaniem OWESów PES raczej nie podejmują działań w zakresie promocji ES, ale jednocześnie powinny to robić; chociaż na pewno nie powinno to być ich obowiązkiem narzuconym przez wytyczne ustawowe czy administracyjne.

Moim zdaniem nawet powinny. To znaczy tak, ja bym się podpisała, że powinni, tylko to jest jednak ekonomia społeczna, i ten wątek społeczny to jest pewna misja (...) to jest nie tylko zatrudnianie, i reintegracja, i tak dalej, ale właśnie promowanie idei. Więc tak, mogłyby i powinny by. Jak sobie myślę, czy to robią – to nie.

Przy czym, realne działania promujące ideę ES czy odwołujące się do niej, są podejmowane raczej przez PES, których sytuacja jest bardziej stabilna lub też funkcjonują w regionie, gdzie jest pozytywne nastawienie do sektora ES. W tym przypadku chodzi zatem o fakt wykorzystania swojej swoistej sytuacji na rynku.

Podmioty, które radzą sobie ze sprzedażą, i które jakoś złapały to myślenie, że... to, że to jest ekonomia społeczna jest po prostu sprzedażowe, no to poruszają ten temat, tak (...) Bo tu są też takie dwie kawałki: jest grupa podmiotów, która mówi tak – nie będziemy w ogóle się utożsamiać się z sektorem pozarządowym, ekonomii społecznej, bo chcemy być traktowani tak samo na rynku (...) no i jest grupa podmiotów, które mówią – ale to jest jednak wartość dodana, i będziemy o tym mówić, będziemy promować, pokazywać. Co oczywiście zwiększy nam, to znaczy, mamy nadzieję, że zwiększy nam sprzedaż. A druga grupa mówi, no tak, ale zbuduje wam pewien taki wizerunek, że, powiedziałbym, że kupujemy nie dla produktu, tylko dla idei.

Jednocześnie, zdaniem OWESów, ogólnie warto zachęcać PESy do podejmowania działań na rzecz promocji ES, ponieważ może przynieść to im wymierne korzyści.

4.13. Pogłębione wywiady telefoniczne

Wszyscy uczestnicy wywiadów pogłębionych byli zdania, że wiedza o ES, zarówno wśród mieszkańców województwa mazowieckiego, jak i przedstawiceli władz lokalnych i regionalnych, jest zdecydowanie większa niż jeszcze kilka lat temu. Stopień i jakość świadomości na temat PES (np. ich rodzaju) są uzależnione od korzystania przez osoby czy podmioty z oferty PES, jak i zaangażowania w funkcjonowanie sektora ES.

Ekonomia społeczna jako termin od niedawna dopiero tak intensywnie pojawia się gdzieś na poziomie samorządu. Aktywne są OWESy w tym obszarze (...). Natomiast działania, które mają oswajać społeczeństwo z tym terminem no to są, tak. Ale jakby takie od niedawna, moim zdaniem, stosunkowo, biorąc pod uwagę od ilu lat temat jest aktualny.

Przy czym, jeśli chodzi o mieszkańców województwa, nierzadko nie potrafią oni zdefiniować samego pojęcia czy idei ES, ale jednocześnie identyfikują zjawisko oraz realizowane w ramach ES działania.

Z kolei w przypadku samorządów ważną rolę odgrywają, po pierwsze, wejście w życie Ustawy z dnia 5 sierpnia 2022 r. o ekonomii społecznej, a po drugie, rzecznicy ekonomii społecznej na Mazowszu. W tym przypadku, ich pojawienie się jest efektem działań MCPS, który podpisuje porozumienia z samorządami. Są to osoby oddelegowane przez władze lokalne, które mają szerzyć wiedzę o ES, a jednocześnie dbać o kwestię odpowiedniego zaangażowania w sektor ES, inicjowanie czy wspieranie powstawania nowych PES czy nawiązywanie z nimi współpracy.

System wsparcia oferowanego dla PES jest, zdaniem rozmówców, dość szeroki. Jego podstawowym elementem są OWESy, korzystające w ramach podejmowanych działań ze środków finansowych Funduszy Europejskich, jak i samorządu województwa mazowieckiego.

Jest to, wydaje mi się, można by nazwać, że wyczerpujący system, opierający się na OWESach współfinansowany ze środków unijnych, ale też mają swoją część działań finansowaną ze środków samorządu województwa mazowieckiego, więc ten wachlarz wsparcia jest duży i dostępny.

MCPS, jako jednostka odpowiedzialna za koordynację ES w województwie mazowieckim, podejmuje szereg różnego rodzaju wielotorowych inicjatyw, z jednej strony, nastawionych bezpośrednio na wspieranie PES, a z drugiej strony, promujący i wspierający sektor.

Ogólny zakres dostępnego wsparcia szkoleniowo-edukacyjnego dla PES jest, zdaniem rozmówców, względnie szeroki i wyczerpujący.

No cały system wsparcia podmiotów ekonomii społecznej jest już dosyć wypracowany przez lata, co najmniej przez kilka, no już może kilkanaście też, bo pewne próby były też we wcześniejszych POKLach 2007-13. Więc teoretycznie jakieś ramy, tematy szkoleń, które są wymagane, które są potrzebne, to już OWESy je realizują. Realizują je na podstawie swoich doświadczeń, ale też na podstawie standardów akredytacyjnych, które obowiązują OWES, a które są weryfikowane przez Minister Rodziny i Polityki Społecznej. Więc na pewno przez te lata system ewaluował, dostosowywał się na podstawie doświadczeń i tego co jest potrzebne, co się sprawdza, co się nie sprawdza.

Uczestnicy wywiadów byli zdania, że PES są zadowolone z dostępnego wsparcia. Natomiast pojawiają się sytuacje, w których niektóre podmioty – zależnie od ich kondycji finansowej oraz sytuacji na rynku – oczekiwałyby większej pomocy nieformalnej, zwłaszcza w nawiązywaniu relacji biznesowych czy wyszukiwaniu potencjalnych klientów.

Jednocześnie, mimo możliwości rozwoju i poszerzania wiedzy, część PES nie chce tego robić.

Ja myślę, że przede wszystkim jest bardzo niska świadomość czy może potrzeba szkoleń, bo ludzie nie wiedzą, co szkolenia mogą dać. (...) Każde szkolenie można zrobić. Problem często polega na tym, że podmioty nie uważają, że szkolenia są im potrzebne, że rozwój jest im potrzebny, w takim znaczeniu poszerzenia wiedzy i umiejętności.

Pod tym względem większą aktywność wykazują podmioty reintegracyjne. Natomiast ich sprawność w prowadzonej działalności wynika, między innymi, z jasnej sytuacji prawnej i odwoływania się do konkretnych regulacji prawnych, a zatem Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób z niepełnosprawnościami.

Jeśli chodzi o promowanie idei ES przez PES, to zdaniem uczestników wywiadów, nie jest to zagadnienie kluczowe z punktu widzenia prowadzonej działalności czy wypełniania przez podmioty swoich funkcji i zadań. Najczęściej podmioty dobrze funkcjonujące, charakteryzujące się zatem względną pewnością odnośnie swojej trwałości, mają możliwość odwoływania się do idei ES. Natomiast większość nie ma środków, czasu czy odpowiedniego zaplecza, by podejmować jeszcze taką dodatkową aktywność.

No trochę to się wiąże z tym, jakim klientem jest zwykły obywatel, mieszkaniec Mazowsza czy Polski. I tutaj, jeśli ktoś szuka faktycznie usług, produktów, które świadczą podmioty ekonomii społecznej, to szuka w podmiotach najprężniej działających. I te najczęściej prężnie działające na pierwszym miejscu oczywiście przedstawiają swoją ofertę, widać co robią, itd. Tak się reklamują typowo. Natomiast gdzieś zawsze te wątki, informacje są i się przejawiają. Chwalą się nagrodami, uczestnictwem w konkursach, więc takie działania podejmują równolegle.

5. Wnioski i rekomendacje

W ostatniej merytorycznej części raportu końcowego przedstawiono wnioski wynikające z rezultatów badań empirycznych przeprowadzonych w ramach *Diagnozy zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego* oraz opracowane na tej podstawie rekomendacje.

5.1. Wnioski z przeprowadzonych badań

5.1.1. Stan ekonomii społecznej w województwie mazowieckim

Ponad połowa PES deklарowała, że trudno jest ocenić sytuację ES w województwie, tak samo jak i poziom wiedzy mieszkańców oraz przedsiębiorców na temat ES. Respondenci, którzy podjęli się oceny, pozytywnie oceniali sytuację ES w województwie mazowieckim (43,9%). Natomiast świadomość mieszkańców województwa została jednak oceniona negatywnie (34,8%).

Należy zauważyć, że w tym zakresie przedstawiciele OWES, MCPS oraz MKRES byli generalnie zgodni z opiniami PES. Przy czym, zdaniem uczestników wywiadów dostrzegalna jest pozytywna zmiana w tym zakresie, to znaczy, że świadomość, zarówno władz lokalnych i regionalnych, jak i samych mieszkańców jest coraz większa.

Współpraca PES z OWES została oceniona pozytywnie przez 72,8% przedstawicieli przebadanych PES. 3% PES oceniło współpracę negatywnie.

Współpraca PES z JST również została oceniona pozytywnie przez większość badanych PES – 74,2%. Z kolei negatywnie o współpracy z JST wypowiedziało się 6% PES.

5.1.2. Wsparcie edukacyjno-szkoleniowe dla PES

Połowię przebadanych PES trudno było określić, czy skierowana do nich oferta wsparcia edukacyjno-szkoleniowego była odpowiednia. Pozostali badani wskazywali, że dostępne szkolenia i inne działania edukacyjne były dla nich odpowiednie (40,9%). Za ledwie 9,1% ankietowanych wyrażało przeciwne zdanie. W tym przypadku PES uzasadniali negatywne oceny nieodpowiednią tematyką lub formą, a także zbyt małą liczbą oferowanego wsparcia czy brakiem możliwości personalizacji oferty wsparcia.

Wśród badanych PES, 47% korzystało w momencie badania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, a 21,2% PES korzystało ze wsparcia w przeszłości.

Należy zauważyć, że ponad 1/4 PES (25,8%) deklарowała, że nigdy nie korzystało ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego. O ile przedstawiciele OWES nie potrafili jednoznacznie ocenić skali

zjawiska, o tyle w ich wypowiedziach pojawiały się kwestie dotyczące części PES, które nie podejmują żadnych działań rozwojowych.

5.1.3. Aktualne korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego

W momencie prowadzenia badania 45,2% PES zadeklarowało korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie zarządzania. Podmioty otrzymywały wsparcie przede wszystkim z zakresu zarządzania zasobami ludzkimi (85,7%), a mniejszym stopniu finansami (35,7%) oraz czasem (7,1%). Żaden z przedstawicieli PES nie zadeklarował korzystania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie zarządzania ryzykiem. Natomiast PES najchętniej korzystały ze wsparcia z zakresu zarządzania w formie: szkoleń grupowych stacjonarnych i internetowych, doradztwa indywidualnego internetowego i stacjonarnego.

Podmiotem najczęściej świadczącym wsparcie, były OWESy. Rządziej – NGO, JST, MCPS, PFRON oraz prywatne ośrodki szkoleniowe. Organizacja wsparcia została oceniona pozytywnie (100%), tak samo efekty wsparcia (100%).

Ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przy świadczeniu usług deklarowało w momencie realizacji badania 25,8% PES. Podmioty otrzymywały wsparcie z zakresu analizy zapotrzebowania na usługi (75%) i opracowania nowej usługi (25%). Żaden przedstawiciel PES nie korzystał ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie wdrażania nowej usługi. PES najchętniej uczestniczyli w szkoleniach grupowych stacjonarnych oraz internetowych. Podmiotami najczęściej świadczącymi wsparcie w zakresie świadczenia usług były OWESy oraz NGO. Rządziej – JST. Organizacja wsparcia została przez większość respondentów oceniona pozytywnie, podobnie jak osiągnane efekty.

Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu wytwarzania produktów zadeklarował jeden PES – dotyczyło ono analizy zapotrzebowania na produkty, a odbywało się ono w formie doradztwa indywidualnego, a także grupowego stacjonarnego i internetowego. Podmiotem realizującym to wsparcie był JST. Organizacja wsparcia została oceniona bardzo dobrze ze względu na dobry przepływ informacji o możliwości wsparcia. Podobnie efekty wsparcia, ze względu na dostosowanie wsparcia do potrzeb podmiotów ekonomii społecznej.

Ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przy promowaniu idei ekonomii społecznej zadeklarowało korzystanie 32,3% PES. Podmioty otrzymywały wsparcie z zakresu organizowania działań promocyjnych (50%), analizy potrzeb promocyjnych (30%) i analizy sytuacji promocyjnej (10%). Żaden przedstawiciel PES nie zadeklarował korzystania ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu planowania promocji. PES najchętniej korzystały ze wsparcia z zakresu promocji idei ekonomii społecznej w formie: doradztwa indywidualnego i grupowego stacjonarnego, szkoleń

i warsztatów grupowych stacjonarnych, a także doradztwa indywidualnego internetowego. Podmiotami najczęściej świadczącym to wsparcie były OWES i NGO. Rządziej – JST. Organizacja wsparcia została przez większość respondentów oceniona pozytywnie (90%), podobnie, jak efekty (90%).

5.1.4. Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w przeszłości

Przedstawiciele PES, których podmioty korzystały ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w przeszłości (21,2% ogółu badanych), zostali zapytani o zakres, rodzaj i formę wsparcia, a także o podmioty, które oferowały dane wsparcie.

Korzystanie w przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zarządzania zadeklarowało ogółem sześć podmiotów – były to działania z zakresu: zasobów ludzkich (N=4), finansów (N=4) i czas (N=1). Żaden przedstawiciel PES nie zadeklarował korzystania ze wsparcia z zakresu zarządzania ryzykiem. PES najchętniej korzystały z tego wsparcia w formie szkoleń grupowych stacjonarnych, a także doradztwa indywidualnego i grupowego stacjonarnego. Wsparcie dla PES oferowały OWESy, a także NGO. Respondenci pozyskiwali wsparcie również ze Związku Spółdzielczego i od zewnętrznych ekspertów. Organizacja wsparcia oraz efekty były ocenione pozytywnie.

Korzystanie w przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie świadczenia usług zadeklarowały dwa PES. Doradztwo dotyczyło opracowania i wdrożenia nowej usługi. Obydwa podmioty korzystały ze wsparcia w formie doradztwa indywidualnego stacjonarnego, które było świadczone przez OWES. Organizacja wsparcia i efekty były ocenione bardzo dobrze.

Korzystanie w przeszłości ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego z zakresu promocji ES społecznej zadeklarował jeden PES. Odbywało się ono w formie doradztwa grupowego stacjonarnego, które dotyczyło analizy sytuacji promocyjnej (własnych zasobów i możliwości), a także organizowania działań promocyjnych. Podmiotem oferującym wsparcie był OWES. Organizacja wsparcia została oceniona dobrze.

5.1.5. Oczekiwane wsparcie

Ponad 1/3 przebadanych PES (34,8%) zadeklarowała, że aktualnie potrzebuje wsparcia, a 36,4% przewidywało, że będzie potrzebować go w najbliższej przyszłości (3 lata). Z kolei 13,6% PES stwierdziło, że nie oczekuje i nie będzie oczekiwać wsparcia edukacyjno-szkoleniowego.

5.1.6. Aktualne oczekiwania PES – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe

Przedstawicielom PES, którzy zadeklarowali, że potrzebują aktualnie wsparcia edukacyjno-szkoleniowego (34,8%), zostały zadane pytania o oczekiwane wsparcie z zakresu: zarządzania, świadczenia usług, wytwarzania produktów oraz promocji idei ekonomii społecznej.

Spośród wyżej wymienionej grupy PES wsparcia z zakresu zarządzania oczekiwało 73,9% PES. Chodziło przede wszystkim o zarządzanie zasobami ludzkimi, finansami i czasem. PES oczekiwało realizacji wsparcia w formie szkoleń lub warsztatów grupowych.

Z kolei wsparcia z zakresu świadczenia usług oczekiwało 56,5% PES. Kluczowa w tym temacie była w ich opinii analiza zapotrzebowania na usługi oraz opracowania nowej usługi. Według tychże PES najadekwatniejszą formą wsparcia byłyby stacjonarne warsztaty grupowe lub doradztwo indywidualne.

Wsparcia w wytwarzaniu produktów oczekiwało 52,1% PES. W tym zakresie potrzebna była im wiedza z zakresu analizy zapotrzebowania na produkty oraz opracowania nowych produktów. Oczekiwana formą były stacjonarne warsztaty i szkolenia grupowe.

Natomiast wsparcia w promowaniu idei ekonomii społecznej oczekiwało 82,6% PES. Chodziło zwłaszcza o organizowanie działań promocyjnych oraz analizę sytuacji. Za najbardziej adekwatną formę wsparcia PES uznawały doradztwo grupowe oraz indywidualne, realizowane stacjonarnie.

5.1.7. Oczekiwania PES w przyszłości – wsparcie edukacyjno-szkoleniowe

Przedstawicielom PES (36,4%), którzy zadeklarowali oczekiwania wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w najbliższej przyszłości (3 lata), zostały zadane analogiczne pytania.

Wsparcia z zakresu zarządzania oczekiwać będzie 66% PES. Będzie to głównie zarządzanie zasobami ludzkimi, finansami i czasem. W mniejszości znalazły się PES, oczekujące na wsparcie w zarządzaniu ryzykiem. PES oczekiwałby w tym temacie grupowych szkoleń stacjonarnych.

Wsparcia z zakresu świadczenia usług oczekiwać będzie również 66% PES. Będzie to głównie analiza zapotrzebowania na usługi, opracowanie nowej usługi i wdrożenie nowej usługi. Najbardziej atrakcyjną formą dla respondentów wydawały się także grupowe szkolenia stacjonarne.

Wsparcia z zakresu wytwarzania produktów oczekiwać będzie 53,2% PES. Będzie to głównie analiza zapotrzebowania na produkty, wdrożenie nowego produktu i opracowanie nowego produktu. Zdaniem odpowiadających, najbardziej atrakcyjną formą wsparcia będzie doradztwo stacjonarne lub stacjonarne szkolenia i warsztaty grupowe.

Wsparcia z zakresu promowania idei ES oczekiwać będzie 59,6% PES. Będzie to głównie organizowanie działań promocyjnych, rzadziej – analiza sytuacji promocyjnej, planowanie promocji i analiza potrzeb promocyjnych. Adekwatną formą tego wsparcia będą warsztaty indywidualne stacjonarne.

5.1.8. Wsparcie w realizacji funkcji reintegracyjnych PES

Ponad 2/3 badanych PES (66,7%) realizowało w momencie badania funkcje reintegracyjne, a 7,6% realizowało tego typu działania w przeszłości. Ponad połowa respondentów (51%) oczekiwała wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie realizacji tychże funkcji.

88% PES potrzebowało wsparcia w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi. Dotyczyło to przede wszystkim zarządzania zasobami ludzkimi. PES oczekiwał wsparcia w tym w zakresie formie stacjonarnych: treningów grupowych, warsztatów indywidualnych i grupowych oraz doradztwa indywidualnego.

Wsparciem w postaci świadczenia usług reintegracyjnych zainteresowanych było 88% PES. Główne obszary potrzeb dotyczyły organizacji społecznych oraz zawodowych usług reintegracyjnych. W tym zakresie PES deklarowały chęć uczestnictwa w stacjonarnych: szkoleniach grupowych, doradztwie indywidualnym i grupowym, treningu grupowym czy warsztatach grupowych i indywidualnych.

Wsparciem w postaci wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej zainteresowanych było 72% PES. Respondenci oczekiwali wsparcia w trzech obszarach: analizie zapotrzebowania na usługi reintegracyjne, opracowania oraz wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej. Adekwatnymi formami wsparcia były stacjonarne: doradztwo indywidualne i grupowe, szkolenia indywidualne oraz indywidualne treningi.

5.1.9. Potrzeby PES w zakresie realizacji funkcji społecznej reintegracji

PES w zakresie realizacji funkcji społecznej reintegracji oczekiwały na następujące rodzaje działań wspierających:

- 1) szkolenia dla pracowników (w zakresie stworzenia indywidualnej ścieżki rozwoju kompetencji społecznych);
- 2) szkolenia dla podopiecznych;
- 3) szkolenia z pozyskiwania środków na reintegracyjną działalność;
- 4) organizację spotkań reintegracyjnych;

- 5) warsztaty wyjazdowe – spotkania informacyjno-integracyjne dla PES w celu wymiany doświadczeń i stosowanych rozwiązań;
- 6) szkolenia w zakresie promocji (promocja idei ES, promocja działalności podmiotu);
- 7) szkolenia dotyczące wsparcia prawnego;
- 8) szkolenia w zakresie umiejętności miękkich (umacniania więzi zespołu);
- 9) dodatkowe środki finansowe na realizację usług.

5.1.10. Potrzeby PES w zakresie realizacji funkcji zawodowej reintegracji

PES w zakresie realizacji funkcji zawodowej reintegracji oczekiwały na następujące rodzaje działań wspierających:

- 1) szkolenia dla pracowników (stworzenie indywidualnej ścieżki rozwoju dla pracowników w zakresie kompetencji zawodowych);
- 2) szkolenia dla podopiecznych;
- 3) szkolenia zawodowe (w zakresie lepszego dotarcia do potencjalnych pracodawców);
- 4) dodatkowe środki za zatrudnienie trenera pracy;
- 5) organizacja spotkań reintegracyjnych;
- 6) warsztaty wyjazdowe – spotkania informacyjno-integracyjne dla PES w celu wymiany doświadczeń i stosowanych rozwiązań;
- 7) organizacja wizyt studyjnych;
- 8) wsparcie w zakresie promocji na otwartym rynku (korzystanie z dostępnych usług);
- 9) wsparcie prawne;
- 10) szkolenia w zakresie umiejętności miękkich (umacniania więzi zespołu).

5.1.11. Promocja idei ekonomii społecznej

Ponad połowa przebadanych PES deklarowała, że promuje idee ekonomii społecznej (57,6%). W badanej zbiorowości mniejszość stanowiły PES, które nigdy nie promowały idei ES (19,7%) lub te, które promowały ideę w przeszłości (4,5%).

Deklaracje te pozostają generalnie w sprzeczności z wypowiedziami przedstawicieli OWES, MCPS oraz MKRES. Ich zdaniem PESy w ramach swojej działalności raczej nie prowadzą dodatkowej promocji ES.

Przy czym, PES deklarują promowanie idei ES poprzez udział w wydarzeniach tematycznych, działania informacyjno-promujące w mediach społecznościowych, reintegrację zawodową i walkę z wykluczeniem, propagowanie idei ES w otoczeniu społecznym i zawodowo-biznesowym, aktywizację społeczności lokalnej, organizację spotkań promocyjnych, a także udostępnianie informacji o ES i działalności PES mediom lokalnym.

Z kolei przedstawiciele OWES, MCPS oraz MKRES mieli na uwadze prowadzenie działań promocyjnych w ramach podejmowania aktywności ekonomicznej.

Mimo podejmowania działań promocyjnych, ponad połowa przedstawicieli PES deklarowała zapotrzebowanie na wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w tym zakresie (53,1%). Odpowiadający najbardziej potrzebowali wsparcia w formie organizowania działań promocyjnych i analizy sytuacji. Istotne było dla nich również planowanie promocji i analiza potrzeb. Zdaniem badanych PES odpowiednią formą wsparcia byłyby różnego rodzaju działania stacjonarne: szkolenia grupowe, doradztwo indywidualne i grupowe czy warsztaty grupowe.

5.2. Rekomendacje

Opracowane na podstawie wyników badań empirycznych przeprowadzonych w ramach *Diagnozy zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego* rekomendacje mają nieco szerszy zakres niż pytania badawcze, chociaż jednocześnie pozostają w zgodzie z głównym celem przedsięwzięcia.

Dobra praktyka: rzecznicy ekonomii społecznej

Bez wątplenia porozumienia zawierane przez MCPS z samorządami w zakresie powołania osób, pełniących rolę rzeczników ekonomii społecznej, a zatem wspierających w danej lokalnej społeczności sektor ES, jest działaniem korzystnym, pozytywnie ocenianym zarówno przez przedstawicieli MCPS i MKRES, jak i OWES.

Z punktu widzenia celów badania, wydaje się, że rzecznicy mogliby zwiększyć swoje zaangażowanie w ramach kontaktów samorządów z przedstawicielami PES. Chodziłoby, między innymi, o poznawanie potrzeb edukacyjnych i szkoleniowych PES z regionu, które to informacje byłyby przekazywane do OWESów lub MCPS albo też – w miarę możliwości – zaspokajane bezpośrednio przez podmioty podległe JST.

Sytuacja ta wymagałaby jednak stworzenia nowego stanowiska, którego zakres obejmowałby wyłącznie pełnienie roli „rzecznika ekonomii społecznej” – obecnie osoby odpowiedzialne za tę funkcję, wykonują różnego rodzaju działania i czynności dodatkowo, łącząc promowanie i pośredniczenie z sektorem ES z innymi obowiązkami zawodowymi.

To z kolei wymagałoby przeznaczenia odpowiednich środków finansowych. Jako że funkcja byłaby pełniona w samorządach, naturalną sytuacją wydawałoby się zabezpieczenie niezbędnych środków w ich budżecie. Biorąc jednak pod uwagę ograniczony zakres możliwości finansowych samorządów, innym rozwiązaniem byłoby przygotowanie – na przykład, wspólnie z MCPS – projektu o dofinansowanie z innych środków, europejskich czy krajowych, w ramach którego zostałyby przewidziane środki finansowe na szkolenia i wynagradzanie rzeczników ekonomii społecznej.

Zapotrzebowanie na wsparcie edukacyjno-szkoleniowe

W ramach badania stwierdzono, że PES w największym stopniu korzystają i deklarują potrzebę otrzymania wsparcia z zakresu zarządzania: zasobami ludzkimi, finansami oraz czasem.

Warto zwrócić uwagę, że zdaniem przedstawicieli MCPS i MKRES, jak i OWES to właśnie kwestia samodzielnej umiejętności zarządzania swoimi finansami oraz zasobami ludzkimi – co realnie przekłada się na zatrudnienie osoby odpowiedzialnej za prowadzenie księgowości oraz koordynację pracy i produkcji – prowadzi do profesjonalizacji PES.

Wsparcie z zakresu szeroko rozumianego zarządzania jest zatem kwestią podstawową i niezbędną z punktu widzenia powstania i prawidłowego funkcjonowania PES.

Jeśli chodzi o kwestię wsparcia z zakresu świadczenia usług czy wytwarzania produktów, przebadane PES również oczekiwały tego typu pomocy, lecz w zdecydowanie mniejszym stopniu. PES potrzebowały w tym zakresie wiedzy dotyczącej przede wszystkim prowadzenia analiz, które umożliwiają identyfikację potrzeb potencjalnych klientów.

Szczegółowe informacje w zakresie oczekiwań PES w zakresie wsparcia edukacyjno-szkoleniowego przedstawiono w Tabeli nr 1.

Tabela 1 Preferowane formy wsparcia edukacyjno-szkoleniowego

Tematyka szkolenia	Forma wsparcia – obecna (doświadczenia PES)	Forma wsparcia - preferowana
Zarządzanie zasobami ludzkimi	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Zarządzanie finansami	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Zarządzanie czasem	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Zarządzanie ryzykiem	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Zapotrzebowania na usługi	stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo
Opracowanie nowej usługi	stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo
Wdrożenia nowej usługi	stacjonarne indywidualne doradztwo	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe stacjonarne indywidualne doradztwo
Zapotrzebowania na produkty	brak doświadczeń w tym zakresie	stacjonarne indywidualne doradztwo stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Opracowanie nowego produktu	brak doświadczeń w tym zakresie	stacjonarne indywidualne doradztwo stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Wdrożenia nowego produktu	brak doświadczeń w tym zakresie	stacjonarne indywidualne doradztwo stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne warsztaty grupowe
Analiza potrzeb promocyjnych	stacjonarne doradztwo grupowe	stacjonarne warsztaty indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne
Analiza sytuacji promocyjnej	stacjonarne doradztwo grupowe	stacjonarne warsztaty indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne
Planowanie promocji	stacjonarne doradztwo grupowe	stacjonarne warsztaty indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne
Organizowanie działań promocyjnych	stacjonarne doradztwo grupowe	stacjonarne warsztaty indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne

Źródło: opracowanie własne BBS QM.

Z kolei podmioty podejmujące realizację funkcji reintegracyjnych nastawione były przede wszystkim na otrzymanie pomocy w zakresie prowadzenia różnego rodzaju szkoleń, zarówno dla swoich pracowników, jak i podopiecznych, oraz działania sieciujące, umożliwiające wymianę doświadczeń.

Tabela 2 Preferowane formy wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie funkcji reintegracyjnych

Tematyka	Preferowana forma wsparcia
Zarządzanie zasobami ludzkimi, finansami, czasem i ryzykiem	stacjonarne treningi grupowe stacjonarne warsztaty indywidualne i grupowe stacjonarne doradztwo indywidualne
Zapotrzebowania na usługi	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening grupowy stacjonarne warsztaty grupowe i indywidualne
Opracowanie nowej usługi	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening grupowy stacjonarne warsztaty grupowe i indywidualne
Wdrożenia nowej usługi	stacjonarne szkolenia grupowe stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening grupowy stacjonarne warsztaty grupowe i indywidualne
zapotrzebowania na produkty	stacjonarne szkolenia indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening indywidualny
opracowanie nowego produktu	stacjonarne szkolenia indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening indywidualny
wdrożenia nowego produktu	stacjonarne szkolenia indywidualne stacjonarne doradztwo indywidualne i grupowe stacjonarny trening indywidualny

Źródło: opracowanie własne BBS QM.

Niezależnie od tematyki wsparcia edukacyjno-szkoleniowego, przedstawiciele PES zdecydowanie preferują możliwość zdobywania wiedzy i nowych informacji bezpośrednio, to znaczy abstrahując od tego czy miałyby to być warsztaty, szkolenia czy doradztwo, niemal zawsze wskazywana była forma stacjonarna.

Należy zauważyć, że jakkolwiek oferta edukacyjno-szkoleniowa przedstawiana przez OWESy była oceniana przez przebadanych przedstawicieli PES pozytywnie, to jednocześnie

zainteresowanie podmiotów wsparciem, a także wnioski z wywiadów z przedstawicielami MCPS i MKRES, jak i OWES, wskazują, że jest ona niewystarczająca w stosunku do potrzeb – zarówno wyrażanych, jak i nieuświadomionych – sektora.

System wsparcia edukacyjno-szkoleniowego

Prowadzone wsparcie edukacyjno-szkoleniowe dla PES powinno nie mieć charakteru wyłącznie doraźnego, ale tworzyć spójny systemem, który najpierw przygotowuje osoby zainteresowane stworzeniem podmiotu do realizacji założonego przedsięwzięcia, a następnie stopniowo rozwija czy uzupełnia ich kompetencje oraz zaspokaja potrzeby zatrudnianych osób.

Chodziłoby zatem o opracowanie spójnej ścieżki kształcenia, która powinna przełożyć się na sprawne funkcjonowanie PES oraz całego sektora ES.

Pierwszym etapem powinno być wsparcie osób zainteresowanych stworzeniem PES w zakresie zarządzania zasobami ludzkimi i finansami oraz – w zależności od założeń dotyczących funkcjonowania PES – z zakresu świadczenia usług lub z zakresu wytwarzania produktów. Dodatkowo, osoby takie powinny również mieć dokładnie przedstawione informacje na temat sektora ES oraz zasad funkcjonowania PES.

Jakkolwiek, według przedstawicieli OWES, osoby zgłaszające się do nich po pomoc w momencie zakładania PES posiadają pewną wiedzę oraz chęć do podjęcia tego typu działania wspierającego osoby potrzebujące, to jednak niekoniecznie mają pełną świadomość w zakresie wszystkich kwestii, jakie wiążą się z organizacją i prowadzeniem tego typu podmiotu.

Istotnym działaniem byłoby również szkolenie w zakresie zarządzania ryzykiem. O ile PES mają za zadanie oferowanie wsparcia, o tyle jednocześnie mają pozostawać podmiotami działającymi sprawnie na wolnym rynku.

Drugim etapem wsparcia powinno być – już w momencie funkcjonowania PES – wsparcie w zakresie opracowania i wdrożenia nowej usługi lub opracowania i wdrożenia nowego produktu. Chodziłoby zatem o podjęcie działań na rzecz rozwoju podmiotu. Z tym wiązałyby się również szkolenia w zakresie planowania i organizowania promocji, tak by zapewnić odpowiednią reklamę dla nowych usług czy produktów, a także zarządzania czasem – a zatem wprowadzenia nowego elementu do bieżącego porządku organizacji.

Trzecim etapem powinno być włączenie PES w funkcjonowanie całego sektora ES, a zatem szkolenia w zakresie podjęcia promocji idei ES. Uzupełnieniem tego wsparcia powinny być także działania z zakresu komunikacji oraz nawiązywania współpracy, tak by możliwe stało się zaangażowanie danego PES w wymianę doświadczeń z innymi podmiotami.

W zależności od sytuacji i stanu oraz potrzeb PES, przedstawiciele istniejących podmiotów mogliby zostać włączeni do systemu wsparcia w jednym z określonych etapów.

W ramach bieżącej perspektywy kluczową rzeczą jest rozbudowanie oferowanego wsparcia (szkoleniowego i warsztatowego) z zakresu szeroko rozumianego zarządzania, które byłoby skierowane nie tylko do nowych, lecz również już istniejących PES. Odpowiada to nie tylko na stwierdzone potrzeby sektora, ale także wypowiedzi przedstawicieli OWES. Z kolei dotyczy wszystkich PES, w tym realizujących funkcje reintegracyjne.

Jednocześnie powinny być wprowadzone działania w zakresie zapotrzebowania na nowe usługi oraz produkty, a także analizy sytuacji i potrzeb promocyjnych.

W przypadku podmiotów reintegracyjnych dodatkowo należałoby uwzględnić szkolenia w zakresie umiejętności miękkich (umacniania więzi zespołu), a także organizowanie przez MCPS spotkań sieciujących, umożliwiających wymianę doświadczeń między podmiotami.

Natomiast w przyszłej perspektywie należałoby uwzględnić wsparcie edukacyjno-szkoleniowe z zakresu opracowania i wdrażania nowych usług lub produktów oraz planowania i organizowania działań promocyjnych.

Prowadzenie promocji idei ES przez PES

Ponad połowa przebadanych PES deklarowała, że podejmuje różnego rodzaju aktywności, mające na celu promowanie idei ES w województwie mazowieckim.

Jednak w zdecydowanej większości były to działania, które można określić, jako bierne (pikniki festyny, targi, konferencje, działania informacyjno-promujące w mediach społecznościowych czy lokalnych) niż rzeczywiście aktywne (praca w najbliższym otoczeniu społecznym, aktywizacja społeczności lokalnej, organizacja spotkań promocyjnych).

Jednocześnie, zdaniem badanych przedstawicieli MCPS i MKRES, jak i OWES, PESy mogłyby prowadzić promocję ES w ramach realizowanych funkcji komercyjnych czy usługowych.

W związku z tym zasadne wydają się działania zachęcające PES do przedstawiania swojej oferty produktów czy usług w kontekście ES.

Same PES oczekiwały wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie szeroko rozumianej promocji – od planowanie tego typu działań poprzez analizę sytuacji i zapotrzebowania na rynku na właściwej organizacji tychże kończąc.

Należy jednak zwrócić uwagę, że możliwość prowadzenia promocji ES w ramach bieżącej działalności PES jest uzależniona bezpośrednio od sytuacji ekonomicznej podmiotu oraz pośrednio od świadomości otoczenia, w jakim funkcjonuje.

Kampanie promujące ES

Pewna swoista rezerwa części PES w promowaniu idei ES czy w ogóle odwoływania się do niej i swojej przynależności do sektora ES może być podyktowana chęcią uniknięcia stygmatyzacji. O ile bowiem postrzeganie ES ogólnie ulega poprawie, o tyle nadal wiedza na ten temat nie jest jeszcze powszechna – dotyczy to zarówno zwykłych obywateli, jak i władz lokalnych i regionalnych.

W związku z tym konieczne są działania na rzecz zwiększenia wiedzy i świadomości mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES.

Tego typu działania zapisane są w *Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030*, a w ich ramach realizowane są różnego rodzaju czynności (na przykład, publikowane artykuły, produkowane teledyski, prowadzone dedykowane profile w mediach społecznościowych, organizowane konkursy³⁵).

Jednak niekoniecznie powinny być to ogólne kampanie informujące czy promujące ES jako taką, ponieważ o ile docierają do znacznej liczby odbiorców, o tyle ich wymierna skuteczność jest raczej niewielka. Zdecydowanie bardziej korzystne byłoby przekazywanie wiedzy o ES na podstawie konkretnych przykładów, prezentujących dane podmioty PES – od prowadzonej działalności, dostępnych produktów i usług poprzez pracowników, którzy dzięki podmiotowi mają szansę na reintegrację społeczną czy zawodową. Chodzi zatem o skupienie się i pokazanie indywidualnych przypadków.

Działania motywujące PES

Biorąc pod uwagę stwierdzoną bierność znacznej części PES w zakresie uczestnictwa w działaniach edukacyjnych czy szkoleniowych, konieczne byłyby działania motywacyjne dla PES, mające na celu zachęcenie ich przedstawicieli oraz samych podmiotów do rozwoju. Przy czym, nie chodzi o wymuszanie aktywności na rzecz zwiększania zatrudnienia czy zakresu oferty PES, lecz o wskazanie realnych korzyści, takich jak, na przykład, usprawnienie oraz zabezpieczenie funkcjonowania.

³⁵ *Monitoring Planu Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030. Raport za 2021 rok*, Mazowieckie Centrum Polityki Społecznej, Warszawa 2022, s. 12-14, https://mcps.com.pl/wp-content/uploads/2021/03/PRESMaz_2021-2030_Monitoring2021.pdf (data dostępu 24.10.2023 r.)

Wydaje się, że tego typu czynności powinny być podejmowane przede wszystkim przez OWESy, jako organizacje mające, z jednej strony, bezpośredni i najczęstszy kontakt z PES, a z drugiej strony, mające największą wiedzę na temat poszczególnych PES. Innym podmiotem, który może działać w tym zakresie, jest MCPS.

Działania uświadamiające PES w zakresie ES

W ramach prowadzonych badań stwierdzono, że w województwie mazowieckim istnieje pewna grupa podmiotów, która z racji przyjętej definicji ES, ale przede wszystkim podejmowanej przez nie aktywności, zalicza się do sektora ES, ale nie jest tego świadoma bądź nie chce identyfikować się z ES.

Zasadne wydaje się zatem dotarcie do tego typu podmiotów i próba włączenia ich w środowisko PES. Dzięki temu podmioty mogłyby, między innymi, korzystać z dostępnej oferty edukacyjnej, szkoleniowej lub finansowej, wspierającej ich działalność oraz funkcjonowanie.

Podobnie, jak w przypadku motywowania, również czynności uświadamiające podmioty, powinny pozostać w gestii OWESów.

Aktualna i przyszła perspektywa

Badania prowadzone z przedstawicielami PES wskazują, że w zdecydowanej większości byli oni zadowoleni z oferowanego im wsparcia. Pod tym względem cele postawione w *Planie Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030* (wzrost widoczności ES, zwiększenie stabilności funkcjonowania przedsiębiorstw, poprawa jakości usług integracyjnych, zwiększenie zaangażowania instytucji i organizacji w ES, wzmacnianie pozycji ES)³⁶ wydają się adekwatne do zdiagnozowanych potrzeb i oczekiwań.

Natomiast w ramach rozszerzenia podejmowanych działań na rzecz rozwoju sektora ES w województwie mazowieckim zasadne byłoby zwiększenie czynności sieciujących – a zatem umożliwiających wymianę doświadczeń między PES. Dotyczy to zwłaszcza, choć nie wyłącznie, podmiotów reintegracyjnych.

Z kolei biorąc pod uwagę wypowiedzi przedstawicieli MCPS i MKRES oraz OWES na temat przygotowania osób do prowadzenia PES, konieczne wydają się szkolenia z zakresu tworzenia biznesplanu. O ile ideą ES nie jest prowadzenie wyłącznie działalności komercyjnej, o tyle jest on kluczowy z punktu widzenia utrzymania działalności i realizacji innych, społecznych funkcji.

³⁶ *Plan Rozwoju Ekonomii Społecznej na Mazowszu na lata 2021-2030, op. cit.*

Rekomendacja badawcza: przeprowadzenie badania w zakresie nieświadomych potrzeb PES

Uczestnicy wywiadów – zarówno grupowego, jak i indywidualnych – stwierdzali, że przedstawiciele PES nie zawsze są świadomi wymiernych korzyści, jakie wiążą się z uczestnictwem w różnego rodzaju działaniach rozwojowych. Jednocześnie, nierzadko błędnie identyfikują swoje potrzeby, podejmując tym samym aktywność w niewłaściwym zakresie.

W konsekwencji, wydaje się konieczne przeprowadzenie badań na temat PES, w ramach których wykonane zostaną pogłębione analizy, umożliwiające dostosowanie szeroko rozumianych ofert edukacyjnych i szkoleniowych do ich realnych potrzeb, nie tylko tych deklarowanych.

W tym przypadku należałoby skupić uwagę na poszczególnych kategoriach PES (WTZ, ZAZ, CIS, SpS, SpP, NGO), a nie całym sektorze. Kluczowa byłaby analiza (np. SWOT) ich bieżącej sytuacji (kadrowej, finansowej) oraz otoczenia, i na tej podstawie opracowanie adekwatnego wsparcia. Metodą prowadzenia tych badań mogłyby być studia przypadku.

Zakończenie

Raport końcowy przedstawia wyniki i wnioski z badania pn. *Diagnoza zapotrzebowania na usługi edukacyjno-szkoleniowe dla podmiotów ekonomii społecznej z województwa mazowieckiego*, jakie BBS QM prowadziło na zlecenie MCPS w II i III kwartale 2023 roku.

W dokumencie znalazły się informacje na temat badania, zastosowanych metod i technik, a przede wszystkim przedstawiono proces gromadzenia informacji wraz z jego wynikami oraz wnioskami.

Spis wykresów

Wykres 1. Rodzaj PES [N=66]	26
Wykres 2. Ocena sytuacji ES w województwie mazowieckim [N=66]	27
Wykres 3. Ocena wiedzy mieszkańców województwa mazowieckiego na temat ES [N=66].....	27
Wykres 4. Ocena wiedzy przedsiębiorców województwa mazowieckiego na temat ES [N=66].....	28
Wykres 5. Ocena współpracy PES z OWES [N=66]	28
Wykres 6. Ocena współpracy PES z JST [N=66]	29
Wykres 7. Ocena adekwatności oferty wsparcia edukacyjno-szkoleniowego [N=66]	29
Wykres 8. Korzystanie ze wsparcia edukacyjno-szkoleniowego [N=66]	30
Wykres 9. Wsparcie w zakresie zarządzania N=31	31
Wykres 10. Rodzaj wsparcia – zakres zarządzania N=14	31
Wykres 11. Ocena organizacji – zakres zarządzania N=14.....	32
Wykres 12. Ocena efektów wsparcia – zakres zarządzania N=14	33
Wykres 13. Wsparcie w zakresie świadczenia usług N=31	33
Wykres 14. Rodzaj wsparcia – zakres świadczenia usług N=8	34
Wykres 15. Ocena organizacji – zakres świadczenia usług N=8	35
Wykres 16. Ocena efektów wsparcia – zakres świadczenia usług N=8	35
Wykres 17. Wsparcie w zakresie wytwarzania produktów N=31.....	36
Wykres 18. Wsparcie w zakresie promocji idei ES N=31	37
Wykres 19. Rodzaj wsparcia – zakres promocji idei ES N=10	37
Wykres 20. Ocena organizacji wsparcia – zakres promocji idei ES N=10	38
Wykres 21. Ocena efektów wsparcia – zakres promocji idei ES N=10	38
Wykres 22. Wsparcie w zakresie zarządzania – przeszłość N=14	40
Wykres 23. Wsparcie w zakresie świadczenia usług – przeszłość N=14.....	41
Wykres 24. Wsparcie w zakresie promocji idei ES – przeszłość N=14	42
Wykres 25. Wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w przyszłości N=66	43

Wykres 26. Wsparcie z zakresu zarządzania – aktualne zapotrzebowanie N=23.....	43
Wykres 27. Rodzaj wsparcia z zakresu zarządzania – aktualne zapotrzebowanie N=17.....	44
Wykres 28. Wsparcie z zakresu świadczenia usług – aktualne zapotrzebowanie N=23	45
Wykres 29. Rodzaj wsparcia z zakresu świadczenia usług – aktualne zapotrzebowanie N=13	45
Wykres 30. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – aktualne zapotrzebowanie N=23	46
Wykres 31. Rodzaj wsparcia z zakresu wytwarzania produktów – aktualne zapotrzebowanie N=12	47
Wykres 32. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – aktualne zapotrzebowanie N=23	47
Wykres 33. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – aktualne zapotrzebowanie N=19	48
Wykres 34. Wsparcie z zakresu zarządzania – zapotrzebowanie w przyszłości N=47.....	49
Wykres 35. Rodzaj wsparcia z zakresu zarządzania – zapotrzebowanie w przyszłości N=31.....	49
Wykres 36. Wsparcie z zakresu świadczenia usług – zapotrzebowanie w przyszłości N=47	50
Wykres 37. Rodzaj wsparcia z zakresu świadczenia usług – zapotrzebowanie w przyszłości N=31 ..	50
Wykres 38. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – zapotrzebowanie w przyszłości N=47 ..	51
Wykres 39. Wsparcie z zakresu wytwarzania produktów – zapotrzebowanie w przyszłości N=25 ..	51
Wykres 40. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – zapotrzebowanie w przyszłości N=47	52
Wykres 41. Wsparcie z zakresu promocji idei ES – zapotrzebowanie w przyszłości N=28	53
Wykres 42. Realizacja funkcji reintegracyjnych w PES N=66	53
Wykres 43. Oczekiwane wsparcie edukacyjno-szkoleniowe w zakresie realizacji funkcji reintegracyjnej N=49.....	54
Wykres 44. Wsparcie w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi N=25	54
Wykres 45. Rodzaj wsparcia w zakresie zarządzania funkcjami reintegracyjnymi N=22	55
Wykres 46. Wsparcie w zakresie świadczenia usług reintegracyjnych N=25	55
Wykres 47. Rodzaj wsparcia w zakresie świadczenia usług reintegracyjnych N=21	56
Wykres 48. Wsparcie w zakresie wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej N=25.....	56
Wykres 49. Rodzaj wsparcia w zakresie wdrożenia nowej usługi reintegracyjnej N=18.....	57
Wykres 50. Promocja idei ES przez PES N=66	59

Wykres 51. Wsparcie w zakresie promowania idei ES N=66	60
Wykres 52. Rodzaj wsparcia w zakresie promowania idei ES N=54	60

Spis tabel

Tabela 1 Preferowane formy wsparcia edukacyjno-szkoleniowego	75
Tabela 2 Preferowane formy wsparcia edukacyjno-szkoleniowego w zakresie funkcji reintegracyjnych.....	76